

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Pars Prima. De argumentis noviter adinventis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

PARS PRIMA

De Argumentis noviter adinventis:

Argumentum Mercori, ex Opinione Probabili primorum parentum circa præceptum sibi impositum.

Ostenditur primos Parentes nulla protectos probabilitate peccasse.

ART. I. **R** P. Julius Mercorus in sua *Basi*, p. 2. art. 18. §. Et primò propono, arguit sic: Primi parentes habuerunt opinionem probabilem, quod præceptum sibi impositum de non comedendo ex ligno vitæ non obligaret ipsos in conscientia saltem graviter: Ergò opinio probabilis non exculat à peccato, vel etiam lethali. Patet consequentia, cum sit certum ex fide primos parentes peccasse lethali ter transgressione ejus præcepti. Probat Antecedens primò, quia probabile est ex Valentia, Navarro, Lessio, & aliis nullam legem penalem obligare in conscientia. Præceptum autem primis parentibus impositum habuit formam legis penalis, ut patet ex *Genes. 2. In quacunque die comederis ex eo, morte morieris.* Probat secundò, quia probabile est, quod nonnulli docent, Deum non posse præcipere aliquid leve sub culpa gravi. Erat autem aliquid valde leve edere unum pomum. Probat denique specialiter de Eva, quia probabile est, quod docet Carena cum aliis, legem penalem, & præcipi, quæ exorbitat à jure communi, non debere extendi ad personas in ea non nominatas. Talis autem fuit lex imposita Adamo, ut patet ex forma præcepti, *Genes. 2. Et præcepit ei dicens, ex omni ligno Paradisi comede, de ligno autem scientia boni & mali ne comedas.* Ergò Eva, ante ejus creationem illud præceptum intimatum fuit, potuit probabiliter existimare ipsam non fuisse comprehensam in ea lege. Eo vel maxime, quia Augustinus in eum locum dicit sic: Non credens (Eva) posse inde se mori arbitror, quod putaverit, Deum alicujus significationis causa dixisse, si manducaveritis, moriemini. Et paulò inferius: Maxima libertate habenas prohibitionis rumpere delectata, probabiliter existimans non esse mortem, quam timebant, sequentem. Habuit igitur saltem Eva opinionem probabilem adversus obligationem legis.

ART. II. **R** Espondeo, nego antecedens. Quod nimirum est in primo articulo, ac manifestè contrarium doctrinæ D. Thomæ docentis ex professo, quod de verit. quæ est de cognitione primi hominis art. 6. in Adam ante peccatum nec fuisse, nec se potuisse ullam opinionem seu probabilitatem, inprobabilem. Et corpus articuli claudat hæc verba: Ex quo patet, quod non solum in eo nulla opinio fuisse, sed penitus nulla opinio in eo fuisse, quidquid cognovisset, secundum certitudinem cognosceret: Si scilicet in statu innocentia, in quo conditus fuit, perseverasset. Atque in responsione ad q. 11. additante seductionem Evæ, & deceptionem Adam, atque ad eò, juxta præmissa, ante omnem utriusque opinionem, ac fallibilem cognitionem præcessisse in utroque peccaminolam mentis delusionem, id est, conversionem ad se, cum aversionem à Deo. Idem docet i. part. quæst. 94. art. 4.

ART. III. Rursus eidem antecedenti respondit sæpè Augustinus, ut apparet clare ex sequentibus, lib. 1. *retroact. cap. 15.* paulò post præmissa definitione voluntatis, & voluntatis à nolente, & sic ad illos, ait, *respondit intentio, qui in paradiso fecerunt originem mali, cogente peccando, id est, libera voluntate.* Quia & parentes (non igitur opinantes) contra præceptum transgesserunt, lib. 11. de *Gen. ad litt. cap. 30.* Idem prius transgesserat serpens, & respondit hæc mulier, ut prædictio esset inexcusabilis, neque ullo modo duci posset, quod præceperat Deus, oblitam fuisse mandatum, quamquam & oblitio præcepti maxime animi, & non necessarij ad maximam culpam, damnavit negligentia pertineret. Verumtamen evidenter ejus transgressio est, cum memoria retinetur, & tamquam in deo assistens, præsensque contemnitur: lib. 14. de *cap. 11. versus finem*: Ille autem (Adam) cum deo minus reus, sed sciens, prudensque peccavit. Et paulò post: Hos autem seductos intelligi voluit, qui id, quod faciunt, non putant esse peccatum, & non fecerunt. Rursus in eodem libro cap. 14. initio: *Id est, peior, damnavitque superbia, qua etiam in primis manifestis suffragium excusationis inquirunt, hoc in primis homines, quorum & illa dixit & arguitur utriusque excusationibus subdit: sed peccatum potius, quam excusatio vera est, ubi mandatum dicitur.*

aperta transgressio. Neque enim hoc propterea non
fuerit, quia id mulier serpente suadente, vir mulie-
ri impetente commisit, quasi quicquam Deo, cui vel
rederetur; anteposendum fuerit. Necesse fuisse
antepone aliquid auctoritati divinæ, vel cre-
dendo, vel cedendo, si probabile fuisset, Deum
nullum induxisse obligationem non comedendi,
que ligaret in conscientia, quod probabile est à Deo
posse credi fide divina, ac demum quomo-
do potuisset peccatum Adæ, & Evæ manifestis
connumerari peccatis; si probabile ipsis fuisset,
nullum ab eisdem committi peccatum id faciendo
quod fecerunt: sed audienda est ejusdem verita-
tis luculentior expressio alia, quæ habetur in eo-
dem lib. 14. cap. 13. initio: In occulto autem mali esse
operant, ut in aperto (an hoc est nutare sub opi-
nionibus) inobedientiam laborentur. Atque paucis in-
terfectis de peccato superbix, & de cæcitate intel-
lectus præunte ad peccatum edendi, & exterioris
inobedientie, subdit: Spontaneus est autem iste defe-
ctus, quoniam involuntarius in amore superioris immutabi-
litate, à quo illustrabatur, ut videret, & accendeba-
tur, ac amaret, stabilis permaneret, non inde ad sibi
parandum averteretur, & ex hoc obtinebrefceret; &
fuggeret, ut vel illa verum crederet dixisse serpentem;
vel id Dei mandato uxoris præoneret voluntatem, pu-
tans se venalem esse transgressorem præcepti. Et
rursus post med. cap. Manifesto, aperteque peccatò;
non factum est, quod Deus fieri prohibuerat, Diabolus
hominem non cepisset, nisi jam ille sibi ipsi placere cæpi-
sse. Ac demum sub finem capituli de eadem pomi
comestione loquens, concludit sic: Qui autem
hanc esse non videat, quando sit mandati evidens, at-
que indubitata transgressio. Ex his itaque omnibus evi-
dens, atque indubitatum est, ex mente Augustini
primos parentes non habuisse opinionem probabi-
lem, quod præcepto Dei non obligarentur in con-
scientia, & quod non essent peccaturi, tamen si age-
rent contra illud: omnemque persuasionem intel-
lectualem, vicinque eligerunt comedere, & pecca-
re, si ille ignorantiam vincibilem, & voluntarium
errorem manifestum præcedentem ex antecedenti
maiori peccato.

ART. IV. Majoris adhuc momenti est, quod
poterem considerandum occurrit adversus idem
antecedens, nempe persuasionem, seu existima-
tionem, qua præunte, ac pertrahente comede-
re primi parentes de ligno vetito, & commise-
runt peccatum transgressionis præcepti sibi imposi-
ti, utque adeo non fuisse opinionem probabilem,
aut etiam sententiam præcisè temerariam; ut fue-
rit infidelitas, & hæresis. Quem quidem esse com-
munem sensum SS. PP. affirmat disertè Bellarmi-
nus tom. 4. contròv. lib. 3. de amiss. gratiæ, & statu
peccati cap. 6. & confirmat adductis pluribus eorum
testimoniis, in quorum specimen credo suffectura
hæc tria, quæ ille exhibet ordine antiquitatis: Ter-
tium lib. 2. adversus Marc. cap. 2. Quis dubitabit ipsum
Adæ delictum hæresim pronuntiare, quod per electio-
nem sua potius, quam divinam sententiam admittit? Amb.
lib. 1. epist. 33. ad Mercurium sororem, inducit Deum
deprobantem Adamo: Agnosce te esse nudum,
quia bona indumenta fidei perdidisti. August. in Ench.
cap. 45. peccato prævio superbix, & subsequenti
comestione peccato interjicit peccatum infidelita-
tis, ubi, & circa quod interjicit Mercurius suam il-
lam opinionem probabilem. Nam & superbix, ait;

est illic, quia homo in sua potius esse, quam in Dei po-
testate dilexit; & sacrilegium, quia Deo non credidit;
& homicidium, quia semetipsum præcipit in mor-
tem. & rursus in præinducto lib. 14. de Civ. cap. 17.
post med. Hoc itaque (nuditatem suam) cognoverunt,
quod felicius ignorarent si Deo credentes & obedientes non
committerent, quod eos cogeret experiri, infidelitas, &
inobedientia quid nocerent.

ART. V. His ita se habentibus, Docti ego le-
ctoris prudentiæ, arbitrioque committo, ut judi-
cet de opinione probabili primorum parentum;
quod non obligarentur in conscientia præcepto sibi
imposito à Deo. Certè antecessens P. Mercori de proba-
bilitate favente perniciose primorum parentum
appetitioni, probabilitatem nullam habet, ut patet
ex dictis. Ad probationes illius dicitur doctrinas il-
las Valeptiæ, Careniæ, & aliorum probabiles dici, &
ad inferendum probabiliter valere apud nos, urcu-
que posse, ubi non præfulget certitudo præcepti
prout obligantis in conscientia, nullo verò pacto
apud primos parentes ante peccatum, utpote specia-
liter illuminatos à Deo, & certa fidei, vel scientiæ
notitia cognoscentes perfectè ante peccatum, quid-
quid esset necessarium pro honesta, ac iusta electio-
num, operationumque suarum omnium directio-
ne, ac potissimum circa unicum illud, summique
momenti præceptum immediatè sibi, & in ipsi ge-
neri humano universo intimatum à Deo, verbis uti-
que, & instinctu haud quaquam ambiguis, uti con-
decebat summum Legislatorem in re præsertim tan-
ta, & erga innocentes, ita ut omnis opinandi flu-
ctuatio, deceptio, & error præiens ad elum pomi
vetiti, fuerit omnino voluntarius, & consequens ad
peccatum aliud purè interitum prius admissum, ut
appareret inter alia luculenter ex præinductis locis
SS. Augustini, & Thomæ. Verba Augustini; quæ
specialiter pro Eva producit in fine Mercorius, ini-
tum videri posset, quod non adverterit, si quid
probat contra nos, probare non minus contra
Mercorium ipsum: Quia Augustinus in illo loco,
nempe (Mercorius enim nimis vagè illum indicat,
cum Augustinus ter ut minimum scripserit in illum
locum) lib. 11. de Gen. ad lit. cap. 35 post med. non di-
cit, probabile, aut minus probabile existimans, sed proba-
bilis existimans. Licitum autem esse usum opinionis
probabilioris, tamen minus tuta sic, ipse etiam
Mercorius admittit, & fusè prosequitur in sua tertia
parte: Verum absolute nil probant verba illa Augu-
stini, neque ad rem, de qua agitur, pertinent. Quia
sive probabile, sive probabilis existimaverit Eva
mortem non esse sequutam ex prohibita pomi co-
mestione, non tamen existimavit id; juxta mentem
Augustini, opinione seu probabili, seu probabiliori;
sed voluntario manifesto errore, atque infidelitate;
ad eum utique modum, quo hæretici omnes, cæteri-
que infideles sua dogmata existimant probabiliora,
& vera esse pronuntiant. Id quod ex testimoniis
superius productis apparet clarissime, & potuit Mer-
corius observasse ex eodem illo lib. 11. de Gen. ad lit.
cap. 30. ex quo transcripsit priorem partem testimo-
nii pro se adducti, quia Augustinus ibi immediatè
ante dicit sic: Quando his verbis (serpentis) cre-
deret mulier à bonâ, atque utili re divinitus se fuisse pro-
hibitos, nisi jam in esset menti amor ille propriæ potestatis,
& quadam de se superbia præsumptio, quæ per illam tenta-
tionem fuerat convincenda, & humilianda.

ART. VI. Sed quid ampliùs moramur in am-
biguitate legis pænalis non obligantis in conscien-
tia, &

ria, & non comprehendens, præsertim si exorbitet à jure communi (quæ enim verò observatio est admodum opportuna pro eo statu) personas in eo non nominatas, nec non præcepti non potentis obligare in materia levi sub culpa gravi. Quid inquam moratur? Quando certum in primis est præceptum illud fuisse Adamo cum Eva commune, fatente ipsa Eva, *Genes. 2. 3. Præcepit nobis Deus, ne comedemus*; Et certum pariter est ex definitione Concilii Tridentini præcepto eidem adjunctam à Deo fuisse comminationem pœnæ, quæ soli rependitur peccato lethali, ut patet ex ejus verbis, *sess. 5. in decret. de pec. orig. can. 1. Si quis non confitetur primum hominem adam, cum mandatum Dei, &c. incurritque, per offensam prævaricationis hujusmodi, iram & indignationem Dei, atque idem mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captivitatem sub ejus potestate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc est Diaboli, &c. Anathema sit.* Omitto plura dicere, & excuso, quod tam multa dixerim; quia nimirum volui, manifesta hujus argumenti dissonantia, superfedere à reliquis ejusdem Auctoris argumentis, præter hoc aliud simile præcedenti.

Aliud ejusdem Auctoris argumentum ex peccato Sauli parcentis Amalec.

ART. VII. **P**roponit nimirum secundo loco peccatum Sauli ex 1. Reg. 15. ubi præmittitur primò præceptum impositum Sauli per Samuellem nomine Dei, deletionis, & totalis exterminio Amalec, gentis rebellis Deo, & inimicæ populo Dei Israël: Nunc ergo vade, & percutite Amalec, & demolite universa ejus. Non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid, sed interfice à viro usque ad mulierem, & parvulum, atque lactentem, bovem & ovem, camelum, & asinum. Sequitur deinde aggressio, & victoria Saulis adversus Amalec, cum internectione vulgi, & demolitione rerum vilium, avectis verò à milite pretiosis quibusque, ac pulchris, & Rege Agag servato incolum: Et pepercit Saul, & populus Agag, & optimis gregibus ovium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & universis, quæ pulchra erant, nec voluerunt perdere ea; quidquid vero vile fuit, ac reprobum, hoc demoliti sunt. Clauditur demum narratio reprobatione hujus facti, & indignatione Dei adversus Saulem propter tam magnum, tamque manifestum peccatum. Quæ reprobatio, & indignatio occupat totum reliquum caput illud à vers. 10. ad 35. & incipit his verbis: Factum est autem verbum Domini ad Samuel dicens: Ponit me, quod constituerim Saul Regem, quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit.

ART. VIII. Subdit jam R. P. Mercorus Saulem habuisse opinionem probabilem de honestate eorum, quæ fecit, seu quod ea omnia sibi licerent, solumque proinde peccavisse, quia opposita opinio erat probabilior. Majorem istam probabilitatem non probat, quia Saul consideravit præceptum divinum sibi à Samuele intimatum, non potuisse esse novum, nec diversum ab oraculo divino, quod fuerat registratum à Moyse ad perpetuam rei memoriam, *Exod. 17. 14. ubi dicit Deus: Delebo me-*

moriā Amalec sub celo. illud autem oraculum non videtur probabiliter (verba sunt Mercori) præteriri de delenda memoria, quam de delenda sententia Amalecitarum. Quia videlicet erat scriptum in characteribus ambiguis, & non magis significativum deletionem memoriæ, quam deletionem malitiae. Quam in rem notat ex Sixto Sen. lib. 3. Methodo secundum, antiquos Hebræos non fuisse in scribendis vocibus ullis, sed solis consonantibus, quia hinc oriebantur frequentes errores in intelligentia sacri textus, adinventi postea fuisse prout quibus cuique consonanti opportunè subijunctum vocalem, sensus ubique legitimus redderetur prædicto, ob defectum pro tunc, & vocalium, & punctorum vicevocalium, atque bene intelligi potuisse, tum deletionem memoriæ, tum deletionem masculi, uti idem Sixtus inibi ostendit, & etiam transcribit Mercorus, atque idem Saulem probabiliter opinatum fuisse, se nihil acturum contra præceptum, si deletis masculis Amalecitis asservaret, uti asseravit, res eorum omnes pretiosas & pulchras. Quia equidem de causa Rabin aliqui excusant Saulem à transgressione præcepti, uti memorat idem Sixtus eodem in loco.

ART. IX. Confirmat Mercorus istam Saulem probabilitatem. Primum enim si servavit verum Regem Agag, id fuit ad magnificentiam triumphis propter gloriam populi Dei, & ut interitus caritate, an post triumphum occideretur Rex, servata sunt pecora, id fuit ad immolandum Deo, & aliter ea, vel demoliri gladio in prælio, vel consumi igne in altari; si denique servatæ sunt vestes, & alia pretiosa, id rationabiliter permittitur utilitibus loco stipendii, eò vel maxime, quia verba illa præcepti, Non concupiscas ex rebus ipsius aliquid, non habentur in textu Hebræo, & propterea sunt expressa obelo in nostra Vulgata. Accedit hoc contra fuisse mala, quia prohibita, non verò proba, quia mala, atque in hoc genere patet amplior benignæ interpretationi locus. Accedit rursum, quod verbis excusatoriis Saulis innoteat, hac illius probabilitate nixum fuisse. Dicit enim vers. 25. Agag Regem Amalec, & Amalec interfeci. Tunc nota de prada populus oves, & boves, primitias eorum, prædictæ sunt, ut immoler Domino Deo suo in Galgala. Accedit denique rationes ponderatas pro Saule esse magis probabiles, quam quæ adducuntur pro peccato vulum veniali, ex comestione ovorum, & lactationum absque privilegio, tempore Quadragesimæ: pro licita inductione ad jurandum falsum, quod à juramento putatur verum; pro liberatione legatarum non resolvendi, ultra centum annos, legatum prius perpetuum, quæ tamen, & similia vulgantur in libro tanquam probabilia. Habuit igitur Saul opinionem pro se probabilem, & tamen certo peccavit lethaliter.

*Inobedientiam Saulis omni prorsus
probabilitate destitutam fuisse
multipliciter demonstratur.*

ART. X. R. Elpondeo negando Saulem habuisse
Nullam veram probabilitatem de licita
omissione, & commissione eorum, quæ commi-
ssæ sunt, & ob quæ punitus à Deo fuit. Circa
probationes P. Mercori in contrarium, nota, quæ se-
quuntur. Primò asseritur affirmatè ab hoc Authore
Saulem considerasse in distinctione præcepti sibi
impositi ab oraculo antiquo; cujus tamen confide-
rationis, nec fundamentum, nec fundamenti vesti-
gium extat ubi ullum. Secundò, pro interpreta-
tione, & intelligentia probabili præcepti ore tenus
immediatè immediatè, & clarè, directè individualiter
ad Saulem, descendens distinctè ad particularia
adhibetur oraculum ambiguum, ut præcenditur, cara-
cteribus exaratum olim, & in quo nulla sit Saulis,
nec ullius omnino hominis mentio, sed solum Deus
dicere delectus memoriam Amalec sub celo, abs-
que ulla determinatione, an per se ipsum immediatè,
an mediatè per aliquem hominem, & quem, &
quid, & quomodo; id est, exponitur clarum
per obscurum, distinctè prolatum per exaratum am-
biguum, determinatum quoad tempus, personam, &
modum, ac circumstantias per indeterminatum, ac
vagam quoad eadem omnia; quod quidem inter-
pretandi genus longè abest à vera, ac legitima pro-
babilitate. Tertiò inducitur Saul homo militaris, &
ignarus, per se ipsum interpretans sacrum textum, &
oraculum divinum in eo contentum, nec volens
consultare Samuelem Prophetam, quem habebat
præsentem, & intimatorem præcepti divini à Deo
missum, à quo poterat facillimè, ac certissimè de
veritate doceri. Quod idem est contra conceptum
opinionis verè probabilis, de cuius videlicet ratio-
ne est, ut concipiatur omnibus hinc, & inde confi-
deratis, & adhibita omni diligentia, quæ moraliter
adhiberi potest; Quartò, cum oraculum illud esset
scriptum lingua, & caractere vernaculo, ideoque
esse facile pervium Sauli quoad rem significatam
nomen proprium ad adstruendam nihilominus an-
tiquitatem in illo obscuritatem sit recursum ad ambi-
guum, ac lubricum scripturionis Hebraicæ sensum
ob defectum vocalium, necnon punctorum vice-
vocalium, quæ puncta tunc temporis adinventum
non fuerant. Pro ista porro sic, seu suspicandi,
sui asserendi ratione utitur Mercorus, ut vidimus,
auctoritate Sixti Senensis, & noluit advertere, quod
idem Sixtus eodem illo in loco, & est valde
notam omnibus ea de re aliquid scientibus, ejus-
modi punctorum necessitatem, & hallucinationem
in intelligentia suarum consonantium absque voca-
libus, & punctis accidisse Hebraeis post aliquot an-
norum centurias a Christo nato; idque propter dis-
persionem Hebræorum in varias mundi plagas, ex
quo Regnum Hierosolymitanum funditus eversum,
& gens Hebræa quaquaversum dispersa à Roma-
nis fuit, atque per diuturnam apud exterarum nationes
notam, & convictum ceperunt, ut usu venit, de-
fiscere usum legitimum idiomatis proprii, & justam
re certam intelligentiam propriorum characterum;
cum prius omnem eorum vim, & significationem
sub quavis dispositione, inflexione, & respectu
mutuo tam certo, & cum tanta distinctione, ac de-
terminatione, aut certe non admodum minori cal-

lerent, atque callemus Hispani, Galli, Itali, alii-
que sua quique idiomata, & scripturas. Ergo Saul
ulque adeò distans ab ejusmodi Hebræorum disper-
sionis tempore, ac statu, nullum potuit ex hoc ca-
pitate, aut errorem pati, aut excusationem obtende-
re. Quintò, imò ne tentavit quidem Saul talem ex-
cusationem, ut patet observanti totum illud deci-
mum quintum caput libri primi Regum, & exa-
ctum inibi, Samuelem inter, & Saulem, colloquium
accusationis, & excusationis delicti. Ubi urget P.
Mercorus argumentum ad hominem. Cum enim
dixisset adfuisse Sauli opinionem probabilem quo-
ad retinendas oves, & boves Amalecitarum, quia
retentæ fuerunt ad immolandum Deo; id inde
confirmat, quia ex eo capite nixus est Saul se excu-
sare Samueli. Debuisset igitur converso P. Mer-
corus agnoscere nullam adfuisse Sauli opinionem
probabilem ex collatione præcepti cum veteri ora-
culo, exque ejusdem oraculi ambiguitate, quia Saul
nullam ex hoc capite excusationem obtendere aus-
sus est.

ART. XI. Sextò deviat quadrupliciter P. Mer-
corus quatenus adducit pro se ex Sixto Senensi
quosdam Rabinos excusantes inobedientiam Saulis
ambiguitate veteris oraculi. Prima deviatio leviscu-
la est, quod Sixto referente Judæos quosdam, Mer-
corus substituit Rabinos quosdam, quod perinde est,
atque Italos quibusdam substituere Doctores quo-
dam legis Italos. Secunda major deviatio est, quia
illi Judæi, seu Rabini, seu non Rabini non dicunt
Saulem habuisse pro se opinionem probabilem,
quod unice erat re Mercori, sed excusant absolute
inobedientiam Saulis, id est, dicunt Saulem non
peccasse, quod est contra suppositum fundamentale
ipsius Mercori. Tertia maxima deviatio est, quod P.
Mercorus advocat tanquam patronos suos, sibi que
consentientes eos homines, qui in illo ipso puncto,
in quo collocatur patrociniū, atque consensus, sunt
heretici manifesti, ut potè excusantes inobedientiam
Saulis, quam acculat, ac reprobat clarissimè facer
textus, & punit severissimè Deus, ut patet ex præin-
dicato cap. 15. Quarta non minor deviatio est, quod
P. Mercorus non parum conniveat Judæis illis ul-
que adeò flagitiosis: Quia dum concedi Sauli pro-
babilem pro se opinionem, eo ipso concedit illi
plusquam ducentos Doctores Catholicos suffragan-
tes innocentie ejus. Totidem enim sunt, qui negant
eum peccare, qui habet pro se opinionem probabi-
lem. Adde ulterius, si libet, P. Mercorus, dum ad-
ducit pro se Judæos illos, seu Rabinos, adducere pro
se homines sibi contradicentes, quia Judæis illis ex-
cusantibus Saulem, non potest attribui, quod con-
cesserint Sauli opinionem minus probabilem, ut potè
insufficientem ex Mercoro ad excusandum. Conces-
serunt ergo illi opinionem magis probabilem, quæ
sola ex Mercoro sufficit ad excusandum, & quam
idem Mercorus negat adfuisse Sauli. Negat verò
ea præcisè ratione, qua eadem inter alia nos nega-
mus adfuisse illi opinionem ullatenus verè probabi-
lem: Quia nimirum constat clarè ex sacro textu,
& est certum ex fide Saulem peccasse, atque ad pec-
candum necesse est, per Mercorum, ut qui peccat,
non habeat pro se opinionem magis probabilem,
sicut necesse est per nos, ut nullam habeat pro se
opinionem verè probabilem. Septimò, ut admittatur
fuisse probabilem confusionem præcepti præsen-
tis cum veteri oraculo, necnon intelligentiam ejus-
dem oraculi, ac proinde & præcepti de delendis solis
masculis Amalecitis, nulla tamen superest probabili-
tas

tas pro non deleta, sed servato vivo Rege Agag, qui utique erat masculus, & Amalecitas. Ergo nec eo possit haberi Intentum P. Mercoris.

ART. XII. Octavo, quæ primo loco dicuntur in confutatione argumenti de occisione Regis Agag post triumphum, de immolatione, de stipendiis, sunt prætextus prorsus inanes, & vacui, quales nulli unquam defunt peccatori, & non sufficiunt ad probabilitatem opinionis, de cuius nempe conceptu est, ut nitatur fundamento, quod omnibus hinc, & inde consideratis non sit leve, sed magni ponderis quale certe fundamentum in illis prætextibus minime apparet, ut evincit clarissime Samuel in sua Saulis redargutione ex aperta, ac manifesta transgressionem præcepti, & videre quisque potest in illo cap. 15. vers. 22. Et facit ibidem ipse reus Saul dicens, vers. 24. Peccavi, quia pravaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum. Nondum, quod addit inibi P. Mercorus, verba illa, non concupisces ex rebus ipsius aliquid, non haberi in textu Hebræo, & in vulgata nostra esse expuncta obelo, tamen si falsum sit, & videri in super scandalosum possit quoad expunctionem in vulgata per obelum, qui est nota adulterinorum, seu perperam scriptorum, ut patet ex dictionariis, & ex usu communi, nullum tamen id facio pro re præsentis, quia nil confert ad scopum Mercori, ut potest nil moventis circa actum Internum concupiscendi, sed solum circa res ipsas, & operationes exteriores, circa quas superest universalis illa alia particula præcepti, & demolire universæ ejus, ultra totalem internecionem expressam eidem in præcepto, & prætermittam magnam ex parte in executione Saul. Declinò, distinctio, quam rursus superaddit P. Mercorus de prohibitis, quia mala, & de malis, quia prohibita, atque de benigniori quoad hæc posteriora interpretatione; imprimis, ut locum habeat aliquem circa prohibitioem legis humanæ, nullum tamen habet circa prohibitionem legis divinæ, sed eatenus est de subiecto non supponenti, cum nil sit malum independentem à prohibitionem divinam, seu antecedenter ad illam, ut tradit D. Thom. 1. 2. quæst. 71. art. 6. ex Augustino, & offensum à nobis fuit in prædict. lib. 3. q. 20. Deinde aliud est interpretari legem, quæ obscura est, seu non satis clarè apparet, aliud vim legis patentem, ac manifestam eludere prætextibus æquè patenter, ac manifestè vanis, qui est casus noster, ut patet ex dictis.

ART. XIII. Undecimò, & ultimò. Comparatio illa majoris probabilitatis rationum faventium Sauli, quàm rationum faventium tribus illis opinionibus, de comestione ovorum, de inductione ad juramentum falsum, de legato non solvendo ultra centum annos, utrumque imprimis est de subiecto non supponenti, quia sicut rationes faventes Sauli nullius sunt probabilitatis, ut ex dictis apparet ab undè, ita tres illæ sententiæ nullius sunt probabilitatis, nec docentur ab ullo Doctore legitimæ auctoritatis, quæ sufficiat ad probabilitatem sententiæ juxta dicta in quæst. art. 2. & 3. & communiter censentur à viris doctis temeraria, & scandalosa. Quæro deinde à P. Mercoro, ubi habeatur præceptum divinum distinctè, & individualiter prohibens comestionem ovorum, & laiciorum in Quadragesima absque privilegio, inductionem ad jurandum falsum, quod ab inducto, seu jurante putatur verum, retentionem legati perpetui post centum annos, quale præceptum habuit Saul adversus incolumitatem, ac retentionem eorum, quæ non est demolitæ, & reti-

nuit. Cum in reneret similitudinem, & æqualem claritatem, ac certitudinem præcepti; tunc enim vult agere potuit de paritate rationum probabilium, in eaque planè gravissima deceptio P. Mercori, tam in hoc argumento de Saule, quàm in præcedenti de Adamo, quod nititur sententiæ negativæ obligationis in conscientia fuisse probabilem apud utrumque transgressorem divini præcepti, cum apud utrumque fuerit certa certitudine fidei divinæ certitudine divini præcepti utriusque individualiter interpretati, ac intimati; Sauli quidem in materia etiam alium sensum gravissimam, primis verò parentibus sub comminatione gravissima, ac proinde obligantissime viter in conscientia sub eadem fidei divinæ certitudine; cum sit, perquam manifestum probabilitatem unius partis consistere minime posse cum totali, ac summa partis oppositæ certitudine. Sed fortasse tædet, jam optime Lector, tance in rebus tam manifestis moræ. Transcramus igitur ad aliam adversariam, eidem Sauli, sed alia via, ac modo adherentem.

*Aditus ad argumenta Sinnichii
versus usum licitum opinionis
probabilis.*

ART. XIV. I Oannes Sinnichius Doctor Lovaniensis, & Præses Majoris Institutii Collegii Theologici, in libro quodam suo, quem inscripsit, Saul Exrex, scribit multa sulo admodum calamo, à cap. 94. ad 123. inclusivè, quæ sicut, & sapienti lectori videri possent, ac debere in scriptis ad versus schismaticos, hereticos, atque paganos potius, quàm ad versus Doctores ullos Catholicos, & quorum plerique si non & omnia, nemini mentem venire possint dirigi adversus sententiam Doctorum Catholicorum, & plurimorum, & gravissimorum de usu licito opinionis probabilis, illam ipse Sinnichius non præloquutus fuisset initio, æque in progressu non identidem commotissime intentionem suam dirigi adversus eos Doctores, quoad illam eorumdem doctrinam. Præloquitur autem sic in prædicatorio cap. 94. Postulatæ ordo, ut hoc loco brevitè perstringamus Satheticorum quorundam Ethicæ, sive morum doctrinam nimio jam successu in Ecclesia adulescentem, multigena librorum editione sese diffundentem, ematibusque se opportunè importunè ingerentem, libertatem temopere arridentem, prisio Ecclesiastica discipline rigori non tam insidiantem, quam insulantem, persegutorum multitudine crebrescentem, eorumdemque doctrinæ celebritatem, quæ humanarum opinionum doctrinam tantum desert, sive arrogat, ut videretur, quædam propria conscientia probabilis subnixæ præscribere. Ut autem manifestè clarescat scopum suum, subiungit ex P. Thomæ Tamburini declarationem opinionis probabilis, distinctionem probabilis ab intrinseco, & ab extrinseco, computationem utriusque cum magis, & minus tuta, ac deum sententiam ejusdem Tamburini, licitum esse usum opinionis cuiusvis probabilis, tamen si opposita sit, vel probabilior, vel tutior, id est, licitum esse universaliter usum opinionis cuiusvis; quæ nitatur ratione, vel auctoritate alicujus ponderis, dummodo nil appareat convincens pro parte opposita.

ART. XV.

ART. XV. Tum pergit Sinnichius dicere §. 353. *quodlibet sententiam istam per omnia coincidere cum mente libertinorum, superiori capite dispoſito; vereor tamen, nemini propè accedat, atque ei revehendo aditum pandat.* Dixerat verò de libertinis, dum eos diſploderet, hæc inter alia, progredi nimirum illos ad Atheismi batathrum fingere Deorum multitudinem, ut adſtituant delictorum impunitudinem; cum miſiſſi Deum ſibi in culpa ſimilem, non modo perſonis vitioſis, ſed iſpſis etiam vitij divinitatem arrogare, ſuperbiam eorundem eſſe majorem, quam Dæmonum; vel protoplaſtorum; ac deum celeſtium talium hominum eſſe; *Quis noſter Dominus iſt? Dominatur Altiſſimo; Superiores ſumus Deo.* Altiſſimem inibi comparationem inſtituit Ethices perſonarum Catholicorum Doctorem cum Ethices Gnoſticorum, Quintiniſtarum, & manichæorum, atque deus omnibus prætulit eadem ferè, atque de libertinis; & hoc præterea, omni impietate repletos eos eſſe, nullum peccatum agnoſcere, niſi ex ſua operantis opinione, omne genus vivendi probare etiam lenonum, furum, & c. jure, ac merito cum Auguſtino illos dici *præcordios, & torricordios.* Poſt hæc parum jam videri, imò & modeſtum cenſeri poterit, quod idem Sinnichius eoſdem doctrinæ quædam Doctores Catholicos ſapius in progreſſu ſuorum compellet, atque palpones, & laxitatem hæreticos, quod opiniones eorum dicat ignorantium ſymptomata, imò & ignorantes ipſas propriè dictas, & quidem deterimæ ſpeciei, nempe ignoranties prævæ diſpoſitionis, quæ ſunt puluilli, & cervicalia illa reprobata Ezech. 13. 18. tanquam *ſuppoſita cubito, & capiti univerſe ætatis ad capiendas animas,* quod ſtatuat Doctotibus eiſdem, & eorum affectis congruere illud Matth. 13. 14. *Cæci ſunt, & dices cæcorum.* Cæcus autem ſi cæco ducatur præſe, ambo in foream cadunt. Et ſimilia penè innumera.

ART. XVI. Quanto cum fundamento, quin imò quam ſine fundamento hæc omnia dicat Sinnichius, apparebit ex obſervationibus, quas mox ſubiiciam. Mirari interea ſubit, & multum, vehementerque mirari talia, tam horrida, & uſque ad eò enormia convitia excogitari, evomi, typis publicis mandari potuiſſe ab homine profeſſionis Catholicæ adreus non unum, vel alterum tantummodo Doctorem catholicum, nec ſolum ad verſus omnes, aut plebemque uniustantum, vel alterius Academiarum Catholicæ, aut Ordinis Religioſi Magiſtros, quorum utrumlibet eſſet valde deſectabile, ſed adverſus tot, ac tantos omnium ubique Academiarum Catholicarum, omniumque ordinum Religioſorum Doctores, ac Magiſtros, quot, & quantos, notum eſt, naſcà, eſſe patronos doctrinæ de uſulicito opinionis probabilis. Fateretur nimirum Sinnichius ipſe præmemoratis jam verbis ſuis, doctrinam iſtam nimio, ut dicitur, ſucceſſu adoleſcere in Eccleſia Dei, ac debuiffet dicere, eſſe adultam, & robuſtam. In Eccleſia, inquam, Dei; nec enim adoleſcit, vel adolevit in uno aliquo angulo, in una tantum, vel altera, ſeu Academia, ſeu provincia, idque apud paucos plerique omnibus pijs, & doctis viris, inibi reclamantibus, & toto niſu reſiſtentibus, qualis contigit adoleſcentia erroribus Bajanis Sedis Apoſtolice auctoritate reprobatis, ac eliminatis, & qualis porro contigit nonnullis eorundem errorum, (ut verbo Sinnichiano utar opportunius, quam ille,) ſymptomatis; ſed adoleſcit hæc doctrina, atque adolevit in Eccleſia Dei, quaquaverſum ipſa pater, in omni

Pars II.

bus ejus Academicis, atque in Ordinibus religioſis univerſis, idque vix uno, vel alio alicubi reclamante, imò nullo proſus alicujus nominis, ac celebritatis Theologo alicubi clarè, ac indubitanter contradicente. Uſque adeo verum eſt, doctrinam iſtam non modo, ut dixit Sinnichius, ſuffragatorum multitudine crebreſcere, eorundemque claritudine crebreſcere, ſed ex utroque eo capite ita percrebuiſſe, ac celebrem evaſiſſe, ut nulla omnino doctrina inter Catholicos controverſa tot, & tam claros patronos ubique gentium Chriſtianarum tanto cum conſenſu omnis generis hominum, ac Doctorum conſequuta ſit, ex quo ipſa cæpit clarè, ac diſtinctè, atque in proprijs terminis agitari. Et tamen audet hic homo tot, & tam claros Doctores in toto Orbe Catholico præfulgentes æquiparare quoad hoc punctum libertinis, Gnoſticis, Quintiniſtis, & Manichæis, atque innuere doctrinam illorum ad iſtorum errorem nimis propè accedere, eidemque errori revehendo aditum pandere; id eſt, juxta præmiſſam ex eodem Sinnichio expoſitionem, tot, ac tantos Doctores Catholicos nimis propè accedere, & aditum pandere ad Atheiſmum, & ad multitudinem Deorum, ad ſuperbiam ſuperbia Dæmonum, & protoplaſtorum majorem, ad attribuendam non modo hominibus vitioſis, ſed vitij quoque ipſis divinitatem; Ultra plura alia, quæ exciſimus ex parte, & tædet repetere.

ART. XVII. De hoc modo agendi, ac dicandi nihil mihi dicere, ac ponderare placet, nec neceſſe eſt. Fortè ſufficiat ad inſtructionem, & coercitionem talium hominum zelus, & auctoritas Auguſtini perſtringentis Epist. 86. ad Caſulanum quendam, ut dicebat Caſulanus, Urbicum, hominem Sinnichio diſſimilem, quatenus Urbicus habebat pro ſe praxim Eccleſiæ Romanæ, & nonnullarum aliarum Occidentalium Eccleſiarum, atque fideles reliquarum per Orbem Eccleſiarum proſcindebat injurijs, magnis illis quidem, ſed non ſummis, & horridis ultra omnem in odum, atque testimonijs utebatur pro ſe, aliquid dicentibus de jejuniis, de quo erat ſuſcepta ab Urbico controverſia; Sinnichius verò utitur testimonijs, nil, ut videbimus, dicentibus, vel etiam inſinuantibus de uſu opinionis probabilis, quem impugnat, & vomit injurias, quibus atrociores nullæ, ut vidimus, excogitari poſſunt; ac demum habet contradicentem ſibi praxim communem fidelium ubique terrarum abſque ullius Eccleſiæ exceptione, cum in ſacro penitentiarum tribunali, & iudices, & rei utantur ubique communiter doctrina opinionis probabilis, nec ſit ullus ullibi Confeſſarius, qui repellat penitentem volentem uti, & qua vult uti opinione probabilis. Audiatur jam Auguſtinus paulo poſt in ſuius ejus Epistolæ: *qua ſi de uno quopiam Dei famulo diceret, quis eum audire, quis non evitare deberet; Cum ergo his opprobrijs, atque maledictis inſectatur Eccleſiam per totum Orbem fruſtrificantem, atque creſcentem, & die Sabbati pene ubique prædentem in re noſtra ubique utentem opinione probabilis) admoneo quiſquis eſt, ut ſeſe cohibeat.* Fortiori igitur ratione audiendus non eſt, & eſt quoad hoc evitandus Sinnichius, & quiſquis eſt ejuſdem cum illo ſenſus, debet ſeſe cohibere, quo minus erumpat in verba, quæ alia evomit, dum viveret Sinnichius. Verùm & illud ad eundem non minus pertinet, quod Auguſt. addit adverſus eundem Urbicum ad medium ejuſdem Epistolæ dicens: *Nec ſe ipſe reſpicit, nec quid dicat: attendit, ut ſcriptis ſuis ab iſta præcipiti cohibeatur audacia.* Nempe Sinnichius propoſita ſibi in ſuius

C 2

opinionis

opinio is probabilis te probatione digressus protinus et ad reprobendam universaliter opinionem, omnesque operationes quaecunque innixas opinione, ut prox patebit. Quaecunque autem circa hoc diffusissime dicit opinando, utique dicit, cum nec demonstrationem pro se ullam habeat, nec certitudinem divinae revelationis, à qua utraque abest longissimè. Ergo suo se gladio confodit. Sed jam ad particularia descendamus.

Observatio prima adversus Sinnichium de probabilitate veritati contraposta, & de opinione cum errore confusa.

ART. XVIII. **A**sumit Sinnichius §. 357. illud Christi Domini Joanni 14. v. 6. *Ego sum Veritas*, & videtur velle arguere sic; Christus dicit. *Ego sum Veritas*. Ergo non est licitus usus opinionis probabilis. Videtur, inquam, velle sic arguere, quia non subintellecta illa illatione testimonium hoc nil confert ad scopum ab auctore sibi propositum, uti paulò superius retulimus. Quod meminisse pariter necesse est pro quampluribus aliis testimoniis, quae congerit in prosecutione ejusdè causae absque ulla explicita, & formali illatione. Illatio autem hic proposita est inutilis, ut per se patet: Sed non patet Sinnichio ponderanti; Nequaquam dixisse perhibetur, *ego sum probabilitas*, sed *ego sum veritas*, quali inde debet intelligi, unam sectandam esse veritatem, non probabilitatem. Sed repono, sicut non dixit, *ego sum probabilitas*, ita non dixit, *ego sum fides*, *ego evidèntia*, *ego major probabilitas*, *ego veritas*. Ergo si quid valet consequentia Sinnichii, neque fide divina, uti licet in operando, neque cognitione evidenti, neque opinione, & probabiliori, & tutiori. Quod est per absurdum, ac proinde est per absurda illa etiam consequentia.

ART. XIX. Aroponit sermò Sinnichius c. 97. Omnis opinio, omnis, loquitur, omnino est falsitas, & error. Ergo qui sequitur opinionem, quae est falsitas, & error, non sequitur Christum, sed fugit à Christo, qui est veritas. Probat antecedens ratione. Quia licet aliquae opiniones sint reipsa verae formaliter, sunt nihilominus eadem etiam falsae æquivalenter saltem, & interpretativè. Latet enim opinantem veritas, etiam cum adest formaliter, atque idè perinde se accommodat dictamini, in se vero, atque si abesset veritas, adesset falsitas. Amplectitur ergo falsitatem saltem interpretativè, & æquivalenter, ac proinde neutra potest unquam esse regula honesta, & laudabilis operationis. Probat rursus idem antecedens auctoritate Augustini dicentis lib. de utilit. cred. cap. 11. *Tria sunt velut finitima, sibi in animis hominum distinctione dignissima; intelligere, credere, opinari. Quae si per se ipsa considerentur, primum semper sine vitio est, secundum aliquando cum vitio, tertium nunquam sine vitio.* Et rursus ibidem in propriis terminis: *Quod intelligimus, debemus rationi; quod credimus, auctoritati; quod opinamur, errori.* Error autem, & vitium sunt per se, & secundum se quid intrinsecè inordinatum, monstruosum, & naturae rationali dissensu, ut exaggerat Sinnichius ex Augustino in *Enchir. cap. 17. & 19.*

ART. XX. Respondeo negando antecedens, cujus falsitas ita est manifesta, ut ipse etiam agnoscat illam Sinnichius dicens aliquas opiniones esse forma-

liter veras, sunt autem totidem verae, atque falsae, quia cuius opinioni est alia opinio contraria, &c. esse est alteram esse veram, & alteram falsam, &c. que eam, quae est vera, esse aliquo modo falsam, perinde est, ac alium esse aliquo modo nigrum, & alium tenebras. Quoad æquivalentiam, & interpretationem retorquetur argumentum sub eadem praesens forma. Latet opinantem falsitatem etiam cum adest formaliter, atque idè se accommodat dictamini, in se vero, atque si abesset veritas, abesset falsitas, &c. amplectitur ergo veritatem saltem interpretativè, & æquivalenter. Idque eo magis quia intellexit, dicitur, ac movetur ad actum opinandi specie, & apparentia veritatis, nec fieri magis potest, ut intellexit moveatur apparentia falsitatis, quam ut moveatur voluntas apparentia malitiae. Dicendum est ad hoc opinionem ex suo conceptu esse falsibilem, saltem verò aliquando, & aliquando veram. Quod falsitas proveniat ex voluntaria inconsideratione, & precipitantia opinantis, tunc inest opinioni igneum prava dispositionis affectivè, & moraliter, ac ne si adhibita fuerit consideratio, & consultatio, quam postulat res, de qua agitur. Quod autem opinanti inest, uti sepè inest ignorantia prava dispositionis materialiter tantum, ac physice, nil id refert ad nos, quia sub ignorantia invincibili, seu constanti invincibiliter erranti dari potest actus boni, & credibilis, ut ostendit quaest. 24. de act. hom. cum D. Thoma, aliisque omnibus Theologis.

ART. XXI. Ad auctoritatem Augustini dico, quod nuper significavi de auctoritate Christi, uti deinceps dicturus sum cogente Sinnichio, nihilam facere ad propositum. Patet ex notione opinionis, quam praefert idem Augustinus in illo ipso, ubi sub initium: *Tria sunt, inquit, alia hominum generis, scilicet improbanda, ac detestanda. Primum est opinari, id est, (hoc nota) eorum qui se putant scire, quod nesciunt. Alterum eorum est iniqua opinio, prout ibi sumitur ab Augustino, ultra incertitudinem assensus includit existimationem, & opinionem cum ignorantia. Nos itaque disputamus de opinione sumpta pro assensu in toto absque ejusmodi stultissima existimatione, & opinionem vocamus sive ratione, sive auctoritate nitatur incerta. Illa itaque multa, quae sapientissimè persequitur ibi August. contra opinantes, & opiniones nil pertinent ad praesentem quaestionem. Imò opinionem pro assensu incerto culpa vacat, & laudabilem esse posse tradit inibi August. non semel. Dicit enim ad medium illius capitis: *Quid autem tunc est culpandum, cum vel de Deo indignum, vel de homine facile creditur. locum verò rebus si quis quid credit, si se ipsius scire intelligat, nulla culpa est. Nempe tamen si fallatur. Et rursus in fine capitis: *Sed si quis diligenter consideret plurimum esse, utrum se scire quis putet an quod nescire si intelligat, credat, aliqua auctoritate commutatus, profecto error, & inhumanitatis, atque superbia crimen videtur.* Ac deum cap. 12. sub initium: *Nam quis vel in saecula errandum putet, qui eis officia debita impenderit, quos putet esse crediderit, etiam si non essent. Id est etiam si fallatur, etiam si opinione falsa inducatur ad agendum. Opinione, inquam, sumpta juxta sensum praesentis quaestionis nostrae.***

ART. XXII. Sanè si ad haec attendere, Sinnichius voluisset, & ea invicem distingueret, inter quae dicit August. plurimum inter esse, atque rebus ipsas significatis, nec soli vocis sono aliter, & aliter significatis animum applicuisset. Vitare facile potuisset erro-

veniens confundendi opinionem, de qua disputa-
mus, cum errore, & fallitate, nec erupisset §. 377. &
quod illas ab Augustino nuper, & depe alias re-
probatis clare, atque temeritate plenas sententias,
quibus diserte asserti nullum, & nusquam opinio-
nem seu probabilem, seu probabiliorem, seu etiam
probabilissimam excusari, aut excusare à peccato,
sed omnem prorsus opinionem esse peccatum, & in-
ducere in peccatum, atque eum, qui in rebus animo
eodem oblati, sed incertis, aut ambiguis, hoc est
in rebus utrimque opinabilibus (nec enim de cer-
tis, aut claris, ac indubitatis opinari est) eum,
inquam, qui in talibus erupit in assensum opina-
rium, eo ipso quidam mentis inordinatione in se-
ditione prode, erroris periculose circa necessita-
tem exponere, adeoque etiam erroris incurere,
temeritatis sibi notam incurrere, monitolum men-
tis suum parare, & quod iam sufficiente notitia ad
recte agendum instructum, studium ulterioris in-
dagationis deponere. Quod tamen præterquam ha-
bent Augustinum, ut dixi, contradicentem in ver-
bis nuper memoratis, & clarius, ac plenius in toto
contextu, unde extra citata sunt, eademque ipsum
vel maxime carpiunt Si nihil in inopere esset uterentem
illa cum assensu opinatio in re apud ipsum incerta,
& ambigua, cum falsi apud neminem certitudo, &
indubitantia dari possit. Et omnia inquam, sunt
etiam adeo paradoxa, & sensu, & praxi
humani generis aliena, ut nulla mea indigeant im-
pugnatio, quæ tamen suppetet abundè ex dicen-
dis infra præsertim de mente Augustini circa quæ-
stionem istam totam.

*Observatio secunda de ulteriori
Sinnichiana confusione opinionis,
& ignorantia cum vitio, & pec-
cato.*

ART. XXIII. Insurgit novo, sed affimili cona-
tur Sinnichius adversus commu-
nem apud probabilium patronos, excusationem
peccati ex ignorantia invincibili, ratione cuius in
rebus plurimis nec scientia, nec fide divina certitu-
dinem assequi possumus, & depe à veritate per dece-
ptionem, & fallaciam inevitabiliter aberramus. In-
surgit vero dicendo ignorantiam usque adeo non
excusare à peccato, ut ipsa, qualiscunque ignorantia
circumagibilia, seu eligibilia sit per se peccatum, atque
pro hac re transportat in suum codicem cap. 96. quæ
est Augustino, & aliis accumulaverat in eundem loco
papa Janenus in suo Pseudo Augustino, & sunt ob-
via in Augustino. Addit §. 361. ignorantiam saltem
legis naturalis excusare neminem posse, quia nun-
quam in vincibilis ea esse potest. Quam in rem supe-
radidit Patribus Theologorum præcipuis, qui ha-
bentur apud Vasq. n. 2. lib. 120. c. 11. & notat di-
ctum Gersonis lib. de vita spirit. lect. 4. coroll. 3. Concor-
dare esse sententiam, nullam in his, quæ legis divine sunt,
ignorantiam invincibilem. Addit rursus §. 363.
opinionem ex suo conceptu universali includere in
se inordinationem aliquam & vitiositatem. Quod
probat ex D. Thoma negante ea de causa possibilitate
tem opinandi pro statu innocentiæ, ut apparet ex lo-
co à nobis indicato superius art. 2. & ponderat Sinni-
chius ex inordinato, & vitioso nil, unquam ordina-
tum, ac virtuosum provenire posse, ac proinde ex
nulla opinione, qualiscunque ea sit, æquum ullum bo-
num procedere unquam posse.

num procedere unquam posse.

ART. XXIV. Dico nil horum quidquam facere
ad propositum. Quod ut clarius manifestetur, triplex
distinctio habenda præ oculis est. Prima distinctio
est peccati, quod ratione sui meretur specialem pœ-
nam, à peccato, quod ita est pœna peccati, ut nul-
lam ulterius specialem pœnam ratione sui mereatur.
Altera distinctio est ignorantie vincibilis ab invin-
cibili. Vincibilis est, quæ ab eo, qui illi subest, vitari
propria voluntate potuit, seu mediatè, seu immédia-
tè, seu remotè, seu proximè, invincibilis, quæ non
potuit sic vitari.

ART. XXV. Agnosce utramque istam distin-
ctionem Augustinus (ultrà alia plura loca) præfer-
tim *Enchir. cap. 20. & 21. & lib. 3. de lib. arb. cap. 19. Epist.*
105. ad Sixtum aliquanto post medium. Ac per hoc,
ait, inexcusabilis est omnis peccator, vel reatu originis, vel
additamento etiam propria voluntatis, sive qui novit,
sive qui ignorat, sive qui iudicat, sive qui non iudicat.
Quia & ipsa ignorantia in eis, qui intelligere noluerunt,
sine dubitatione peccatum est, in eis autem, qui non po-
tuerunt, pœna peccati. Ubi distinctio ignorantie eor-
um, qui intelligere noluerunt, ab ignorantia eorum,
qui intelligere non potuerunt, clarissimè continet in
se distinctio ignorantie vincibilis ab invincibili.
Illa enim talis dicitur, quia, & quatenus provenit
à libera intelligendi voluntate, hæc quia, & quatenus
provenit ab intelligendi impotentia. Nec minus elu-
cet clarè distinctio peccati, quod per se est causa pœ-
næ, à peccato, quod est pœna, tum in ipsidem
postremis verbis, tum maxime in priori allati testi-
monij periodo. Absurdè namque distingueretur,
quod sine dubitatione peccatum est, ab eo, quod est
pœna peccati, si utrique ita conveniret ratio pœnæ
peccati originalis, quæ procul dubio convenit omni-
bus peccatis personarum filiorum Adæ, ut conveni-
ret etiam utrique specialis causalitas ulterioris pœnæ.
Absurdius verò, seu manifestiori absurditate distin-
gueretur in initialibus verbis peccator inexcusabilis
reatu originis, à peccatore, qui est inexcusabilis ad-
ditamento propria voluntatis, si eadem asserta à no-
bis distinctio peccatorum ab Augustino non agnos-
ceretur, nec dicerentur peccata obnoxia divinæ vin-
dictæ, alia quidem per solam denominationem à
peccato originali, alia verò etiam per seipsa.

ART. XXVI. Postrema distinctio est ignorantie
legis naturalis quoad præcipua ejus capita, & funda-
mentalibus principia valde manifesta, & quibusvis fa-
cile perita, ab ignorantia legis naturalis, quoad con-
clusiones deducibiles ex illis principiis occultiores
ex sua natura, & à solis sapientibus cognoscibiles, per
proprium discursum, & ne illis quidem notas quoad
aliqua certitudinaliter, ac evidenter. Distinctionem
istam amplectuntur, & merito Theologi cum D.
Tho. 1. 2. q. 100. art. 11. Ubi expressè distinguuntur
præcepta naturalia cuilibet etiam populari facile nota,
& præcepta naturalia solis sapientibus nota, & si-
militer distinxerat q. 95. art. 6. præcepta communissi-
ma legis naturalis, & præcepta magis particularia, &
quasi conclusiones priorum, atque hæc posteriora
dixerat posse aboleri à corde hominis, non solum per
peccata propria, sed etiam per malas aliorum persua-
siones. Et præterea qui scit Decalogum, prout repe-
ritur expressus in sacris litteris, dicitur absolute sci-
re, & non dicitur absolute ignorare legem Dei,
tametsi ignoret interea quam plures conclusiones
indè deducibiles, atque D. Augustinus conscius
utique divinæ legis atque Sapientissimus dubi-
tat de nonnullis in lege Dei contentis, ut ex-

gr. lib. 1. de serm. Dom. in Monte cap. 16. post. med. dubitat, an uxor à marito suo dimissa committat peccatum incontinencie, si alteri marito copuletur vivente priori marito. Dicit enim: Si autem dimittatur à viro, cum quo esse cupiebat, incontinentur quidem, qui eam duxerit secundum Domini sententiam; sed utrum & ipsa tali crimine teneatur, incertum est. Et inibi paulò post proposita questione, an licere aliquando possit uxori, ut præhabito consensu mariti alteri homini commisceatur? subdit: Quamquam nonnulla causa possint existere, ubi & uxor mariti consensu, pro ipso marito hoc facere debere videatur, sicut Antiochia factum esse perhibetur; Atque relato casu Antiocheno planè miserabili concludit: Nil hic in alteram partem disputo, licet at cuique astimare quod velit. Idemque S. Doctor. Ep. 65. postrema, frequentes suas circa legem Dei hæsitaciones exponit Paulino his verbis: Sæpe not quippe conturbat, & difficile est non aliquid, quod magis faciendum erat, omittere, dum illud mutare volumus, in quo prius permanere statueramus. Et rursus: Hic non saluti difficile est. Ac demum: Hinc oro participem me facias cogitationum tuarum, quid in talibus vel facere soleas, vel faciendum esse reperias. Sed nil necesse est in hoc puncto amplius immorari, quando, id est manifestissimum ex quâ pluribus, apud præclarissimos, quosque Magistros, & Ecclesiæ Doctores, controversis de licito, & illicito juxta legem Dei, legemque naturalem, alius affirmantibus, alius negantibus, ac proinde alterutris saltem ignorantibus, idque procul dubio invincibiliter, cum adhibeant diligentiam, quantum possunt.

ART. XXVII. Jam probabilitatem Patroni, quos Sinnichius capite illo 96. in titio impugnandos proposuerat sibi, quoad hoc specialiter punctum ignorantie nullibi docenti ignorantiam vincibilem, sed solam invincibilem excusare à peccato, ut communiter loquimur, formali, seu à peccato, quod ratione sui seorsum sit meritum peccati; atque id tenent tanquam principium indubitatum, ut notavi quæst. 24. de ast. hum. Exorbitat itaque Sinnichius, dum proponens impugnare probabilitatem nullamque tentans adversus eos rationem proponere, nullum item proferre testimonium, in quo aliquid dicatur, vel etiam insinuetur ullo modo de ignorantia invincibili non excusante à peccato ratione sui seorsum meritum peccati, uti facile, & clarè deprehendet, qui volet legere longam ejus circa hoc rapsodiam. Sed exorbitat multò magis, quatenus inserit testimonium idque gravissimum, quod suffragatur apertè sufficienti ignorantie invincibilis ad excusandum à tali peccato. Inserit enim Augustinum dicentem lib. de gratia, & lib. arbitr. cap. 3. Nec tamen idèd confugiendum est ad ignorantie tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem. Aliud est enim nescire, aliud scire noluisse. Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur. Noluit intelligere, ut bene ageret. Per quæ manifestè datur intelligi in iis solam ignorantie tenebris non esse requirendam excusationem, quibus quis voluntate subest, non necessitate, ac proinde ignorantiam, quæ ab ignorante ipso vitari non potuit, valere ad excusationem à peccato, ratione sui seorsum specialiter demeritorio. Verborum in hoc testimonio immediate antecedentium, & subsequendum meminero paulò post.

ART. XXVIII. Prius etenim notare oportet confinem aliam exorbitationem Sinnichii quoad peccata subsequenter ad ignorantiam invincibilem. Quia probabilitatem non negant dari sub ignorantia invincibili peccata, quæ solemus dicere materialia,

& S. Augustinus, ut mox vidimus, alique exemplo ipsius dicunt penas peccatorum, seu peccata, quæ sunt penas peccatorum. Sed neque negant idem probabilitatem peccata ita materialia esse vere, & propriè peccata per denominationem à peccato originali, & esse voluntaria, atque imputabilia præcisè voluntarietate, & imputabilitate, quæ peccatum idem originale simul cum omni deordinatione, ac perversione intellectus, & voluntatis inde necessario resultante voluntarium, atque imputabile est. Ita autem hoc non negant, ut neque affirmant, quod re ipsorum non erat quidquam circa hoc affirmare, vel negare, cum quæstio solum sit, an opinio probabilis excuset ab eo peccato, à quo certum est non excusare opinionem improbabilem, ac temerariam aut errorem liberè propria personali libertate contractum, id est, an excuset à peccato, quod merito sui seorsum mereatur specialem penam. Præcitant itaque à malitia, & imputabilitate per denominationem à peccato originali, uti remota pertinenti ad scopum quæstionis, idque factum per optimo sequentes exemplum in re simili, & voluit D. Thom. de verit. quæst. 18. Quæ est de cognitione primi hominis art. 6. ubi sic habet: Aliud hoc dictum improbare nituntur ex hoc, quod Augustinus omnem falsam estimationem, errorem nominat, & dicit etiam omnem errorem malum esse, in magno autem magnum, in parvis autem parvum. Sed in hoc non est multum insensendum. Quia cum de re agitur, debet quæstio nominum intermitteri. Perperam ergo, & proflus abs re convexit Sinnichius plura illa testimonia de oblivione, & ignorantia, involviente peccato, seu non excusante à peccato, cum in plerisque eorum nulla fiat distinctio, cum ignorantia vincibilis ab invincibili, aut peccati quod ratione sui est causa peccati, à peccato, quod solus meriti peccati, atque ubi hæc distinctio adhibetur, adhibeatur cum ad titamentum doctrinæ contradiquenti scopo Sinnichii, uti de Augustino, quem cæteri sequuntur, innouit satis art. 25. Iste ergo à nobis patrem mittuntur ejusmodi testimonia, utpote ad rem pertinentia, & quæ à nobis admittuntur de peccato, quæ jacent absque ullo præjudicio præsentis doctrinæ.

ART. XXIX. Id circa hæc fortè prodere debet notasse, Augustinum, & qui cum ipso, aut pro ipso vixere, & scripsere, optimo consilio indubie agnoscendæ, exprimendæ, ac firmiter retinendæ rationi peccati in oblivione, & ignorantia, quæcunque ea esset, necnon in iis, quæ qualitercumque inde subsequenter dissentanea re ipsa legi Deo. Quia Augustinus, quem reliqui imitari sunt, & imitari debuerunt, utpote in eundemque collimantes, totam ætatem egissent refellendis, neque per omnes vias, ac modos confundendis hæreticis, ac præsertim Pelagianis, qui negabant peccatum originale, & consequenter dicebant, oblivionem, & ignorantiam, & quemvis alium hinc, vel aliud provenientem defectum recti ad finem ultimum ordinis, absque propria cuiusque personali libertate, non esse sordes animi invecas per peccatum originale & quibus idem peccatum originale sufficiat animum, sed esse primordia hominis naturalia, & proprietates nature humanæ, præcitant à Deo instituta est, nullamque proinde in illis ejusmodi defectibus agnoscendam esse ullo modo rationem voluntarii, & peccati, uti deservit Augustinus latè libris duobus de peccato originali lib. 4. 5. & 6. contra Julianum cap. 1.

de dono perseverantiae, & alias sapissimè. Unde
quod Pelagianos nolle agnoscere in oblivione, &
ignorantia, alique ejusmodi defectibus ullam ratio-
nem peccati ullo modo, penitus erat, atque nolle
agnoscere, penitusque negare peccatum originale.
Necesse igitur Augustino fuit, & optima ratione in
hoc semper incubuit, ut pro stabiliendo eodem pec-
cato originali iisdem illis defectibus, eorumque pro-
prietatibus adscriberet è contra rationem peccati
ipsius, & sententiam jam explicato ex Augustino ipso, ubi-
cunque incidere de illis sermo, dum disputabat ad-
versus Pelagianos, Manichæos, aliasque similes pec-
catis. Ceterum ut Cornelius ille Iprentis, & Sinni-
chius iste, alique nonnulli usurpent Augustini ea de
re, aliorumque per ea tempora scriptorum testimo-
nia, dum disputant contra Theologicos Catholicos,
& plerique de Religione Catholica optimè meri-
tos, atque de peccato originali, & ejus effectibus
similissimam tenentes fidem, & sanam, atque inte-
gram doctrinam; id enim verò est non solum abs-
te, & extra scopum propositum, ut dixi, verum etiam
secundato propriè dicto plenum, quoad plerisque
ipsorum lectores, quatenus eas auctoritates, &
auctoritatum ponderationes prosequuntur abique
parum illa à nobis, ex communi consensu, distinctio-
ne, & accommoda distributione ignorantiae, & pec-
cati, hoc tempore apprimè necessaria, & sufficien-
ter subintellecta tempore Augustini, ac propè; Ex
ipso celeberrimo pro tunc controversiarum statu.
Hoc, inquam, tempore apprimè necessaria ob ra-
tionem illi similem, qua Synodus Tridentina pro-
prie nonnullos postremi saeculi haereticos coacta est
adhibere *ss. 5. sub finem*, definitionem istam. Hanc
comprehensam, quam aliquando Apostolus peccatum ap-
pellat (appellat verò frequentissime omnium Augu-
stinus) *sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam*
namquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & pro-
prie in tenatu peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad
peccatum inclinat. Atque hæc de ignorantia, & pecca-
to in genere.

ART. XXX. Quod ad ignorantiam invincibi-
lem attinet legis, seu juris naturalis possibilem, vel
impossiblem. Pro præsentis imprimis controversia de
iusto opinio probabili, loquendo formaliter,
& directe intra limites ejus proprios, nil refert
scire, in qua materia, & circa quæ objecta dari possit,
vel non possit opinio probabilis, & is consequenter
ignorantiae gradus, qui est de conceptu talis opinio-
nis. Solum namque quaeritur, an opinio probabilis,
quandocunque, & cuicunque adest, quæquid ad-
est, in quacunque demum materia contigerit illam
adelle, reddat tutum in conscientia operantem se-
cundum ipsam? Unde sicut esset præter rem dum
agitur de hoc puncto inquirere, quinam sint, &
quando incipiant, & quandiu permaneant esse capa-
ces concipiendæ opinionis probabilis; ita est præ-
terem inquirere, quanam objecta sint capacia ter-
minare opinionem probabilem. Licet enim neutrum
sit extra sphaeram totius tractationis de Conscientia,
etiam utrumque extra sphaeram hujus controver-
siae particularis.

ART. XXXI. Difficilius deinde est, ut quis in-
culpabiliter habeat opinionem probabilem, eamque
solum ignorantiam, quæ est de conceptu ipsius, quam
inculpabiliter patitur totalem ignorantiam circa
eam legem, cujus notitia certa, ac indubitata est ob-
via, & cujus facillimè pervia; sicut est difficilior, ut
quis inculpabiliter careat discursu circa aliquid,
perhabito principio discurrendi circa illud, quàm ut

inculpabiliter careat eo principio particulari. Sicut
enim qui assequutus est, & tenet in mente sua prin-
cipium discurrendi circa aliquid; Eo ipso habet in
potestate, ut discurret circa illud, fieri verò facillè po-
tuit, ut non haberet similiter in potestate cognitio-
nem ejusdem principii: ita qui opinatur circa rem
aliquam, facillè fieri potuit, ut de ea re nil cogitaret,
ac proinde nec opinaretur, nec haberet in potestate
cogitare, aut opinari; at ex suppositione quod opi-
netur, necesse est, ut cogitet actu de re, circa quam
opinatur & siquidem opinetur probabiliter; Necesse
similiter est, juxta notionem opinionis probabi-
lis superius insinuatam *art. 14.* eandemque certissi-
mam apud omnes, ut circumspiciat diligenter, an
appareat aliquid certum, & indubitatum in contra-
rium. Hæc autem circumspectio diligens adhiberi
à nemine potest circa rem, cujus certa, & indubitata
notitia est cuivis facillè pervia, quin idem circa eam-
dem rem hanc ipsam notitiam assequatur de facto.
Dum ergo Sinnichius impossibilitatem opinionis
probabilis circa ea, quæ sunt de jure naturæ, id est,
quorum notitia certa dicitur facilis, & obvia, niti-
tur probare solis testimoniis negantibus impossibili-
tatem ignorantiae simpliciter circa eadem, assumit,
quod est difficilior, ut credatur, ad id probandum,
quod creditur facilius. Quod est contra rectam me-
thodum argumentandi.

ART. XXXII. Id aliquando deterius videri
potest, quod rursus deferatur punctum controver-
siae ob defectum distinctionis à nobis præmissæ *art.*
26. Quia Theologi illi præcipui, & quæ à Gesio-
ne merito dicitur concors sententia, non negant
possibilitatem, aut etiam frequentem existentiam
ignorantiae invincibilis circa occultiores legis na-
turalis conclusiones, & articulos, sed solum cir-
ca præcipua ejus capita, ex se spontè manifesta, &
cuivis facillè pervia. Cujus inter alia argumento
est D. Thomam, qui inter præcipuos eos Theolo-
gos est super præcipuos, & quo nemo manifestius
negat absolutè ignorantiam invincibilem legis na-
turalis, tenere nihilominus possibilem esse, & da-
ri sæpè ignorantiam invincibilem circa remotiores,
& abstrusas ejusdem legis conclusiones, ut conjun-
ci facillè potest ex locis à nobis indicatis *supra art.*
26. Et docent eam esse S. Doctoris mentem Sylve-
ster cum S. Antonnio *verb. Opinio quest. 1.* ali que
Thomistæ communiter, quibus addi possunt plu-
res alii cum eadem limitatione relati ab ipso Sinni-
chio *cap. 101.* præsertim sub finem. Probabilita-
tum autem patroni nullum opinionibus probabili-
bus dant aditum, neque controversiam movent ul-
lam circa fundamentalia illa principia facillè obvia,
& certitudinaliter manifesta, sed solum circa con-
clusiones remotas, & abstrusas, cum sit axioma il-
lorum indubitatum, ad probabilitatem requiri, ut
pro neutra parte appareat, ulla totalis certitudo,
ut Sinnichius ipse referebat ex Tamburino, quem
vult credi probabilistarum perditissimum, post il-
lustrissimum Caramuelem. Perperam ergo, & pro-
fus abs re utitur Sinnichius auctoritate veterum
Theologorum adversus Neotericos nihilo ab illis
differentes, nisi quod Neoterici hac de re loquun-
tur cum distinctione, & claritate aliquantò majori,
quæ est ordinaria posteriorum scriptorum præroga-
tiva quoad ea, quæ æquè ac priores intelligere suf-
ficiunt. Verum oportet scitum andire Gesionem,
cui specialiter semel, atque iterum plaudat Sin-
nichius dicent *par 3. lib. de vita spirit. lect. 4. co-*
roll. 7. Quidquid sit de ignorantia facti, aut juris
humani,

humani, & naturalis positivi, concors est sententia, nullam in his, quæ legis divina sunt, cadere ignorantiam invincibilem, quoniam facienti, quod in se est, Deus semper assistit paratus illustrare mentem, quantum oportebit ad salutem, & erroris evitacionem. Possit enim ista particula, quæ prætermittit Sennichius, hanc spero sufficientem adversario pertinacis, ut, nobiscum consentiat in intelligentia consensu ejus sententia: sicut nec sufficit, quod habetur apud eundem par. 2. lib. de reg. Moral. lib. 8. non quilibet tenetur scire de quolibet peccato mortali, an sit tale, licet expeditur &c. Et paulo post. Nemo utens ratione diu ab ignorantia principiorum moralium (an etiam conclusionum?) excusatur. Fortè enim morulam ad considerandum apponere fas habet. Sed neque sufficit, quod idem author in eodem opere de vit. spirit. præmiserat circa idem punctum lect. 2. post med. Sequitur statim ex his, ait, quod apud facientem illud, quod in se est, nulla est ignorantia invincibilis, neque juris, neque facti in lege divina; Vel agens ex ignorantia tali nunquam peccat. Primam partem tenuerunt Doctores Excellentes, ut Guillelmus Parisiensis, contra quos sunt valde rationes &c. Pro parte altera sunt alii, ut Guillelmus Antiodorensis, qui talem ignorantiam præferunt facti, ac juris humani dicunt posse contingere. Audiat jam ergo distincta expressio ejus, quod intelligit, & completitur Gerson sub nomine legis divinæ, & naturalis. Lex aliqua, inquit, ibidem coroll. 4. non ideo dicitur appropriatè divina, quia ex principis juris divini deducitur. Et post pauca; Et pro manuclutione capiamus simile in eis, quæ dicuntur fides. Non enim fides adscribitur omnem veritatem, quæ sequi potest ex veritatibus contentis in Sacra Scriptura. Quod sane exemplum est significantissimum in rem nostram. Summa tamen ejus claritas habetur coroll. 7. initio. Aliqua est lex purè divina, (idem dicit de lege naturali in fine corollarii) aliqua pertinet ad divinam, aliqua impertinet: Ac deinde. In primo gradu reponuntur leges immediatè revelatæ à Deo pro tota communitate hominum, aut principaliori parte scripta in Bibliis. Rursum post med. Declinemus nunc postmodum quid sit lex pertinet ad divinam, & dicemus, quod illa lex est pertinet solum, quæ licet deduci non possit à veritatibus solis legis divinæ, deducitur tamen ex eisdem, assumptis aliquibus verè probabilitibus, quæ pie, & rationabiliter negari non possunt. Suggestit autem post hæc utilem admonitionem. Ignorantia autem istius distinctionis multos plerumque turbat, & involuit. Nempe extendentes, vel ad legem pertinentem ad divinam, aut naturalem, quæ dicuntur de impossibilitate ignorantie invincibilis circa ipsam divinam, aut naturalem legem, vel ad hanc utramque, quæ dicuntur de possibilitate invincibilis ejusdem ignorantie circa legem pertinentem. Sed ejusmodi turbatio, ac involutio eorum jam tantummodò est, qui turbati amant, ac involui regredientes à claris, ad obscura, & renuntiantes manuclutioni successione doctrinæ, quæ parte proficit distinctione indistinctorum prius. Posteriores namque DD. Adrianus, Vasquez, alique quamplures clarissimè hæc exposuere, & confirmare iuxta dicta. In eandem distinctionem intenderunt posteris digitos duo præcipui præcursores Theologiæ Albertus Magn. in 2. dist. 22. art. 16. ad med. & Alensis 2. par. quæst. 112. memb. 7. & quæst. 153. memb. 3. ad 2. Cum enim uterque absolute

enunciet ignorantiam juris naturalis, & divinam excusare à peccato; Distinguant nihilominus, ac limitant; Albertus quidem his verbis. Iste autem omnibus proponitur ad sciendum, & quodlibet est peccatum, quod non scitur nisi per studium; Et patet quod ista est crassa, & supina non excusant. Secunda autem excusatur vel à tanto, vel à toto, sicut casus multum differt. Alensis vero dicit sic. Est iterum ignorantia juris divini, & canonici, & hæc excusatur simpliciter quoad divinam, quæ non sunt necessaria ad salutem essentialem, & iterario vero est ignorantia, quæ non excusatur quoad divinam, utpotè ignorantia supina, sive assensu, & ignorantia rerum, ad quæ tenetur homo, & ignorantia negligentia, & rursus. Ad secundum vero dicendum, quod si non ostendatur Augustini intelligenda est de illis, qui habent ignorantiam, quæ necesse est cognosci per disciplinam, & talis excusatur non solum à peccato, sed etiam à culpa. Authentice Augustini, erant verba illa ex qq. vet. & non ita. Ille ignorans potest excusari à peccato, qui quod sciret, non invenit. Ex his ergo, quæ per posteriores venientes Theologos majori semper cum luce propagata sunt, apparet clarè nullam contra nos vim habere se in testimonio dicentium absolute, ac indistincte non dari ignorantiam invincibilem circa ea, quæ sunt juris divini, & naturalis. Eiusmodi est, quod dicit Gratianus 1. quæst. 4. cap. Turbarur. Ignorantia juris naturalis omnibus adultis damnavit. Cuiusmodi etiam adjungo glossam inibi marginalem, in qua cum similiter dicatur: Ignorantia juris divini, seu canonici non excusatur, mox subditur: Et hoc intelligitur in eo, quod tale est, quod aliquis de facili per seipsum scire potest, & alios. Suggesto: & simile in similibus semper intelligendum est, iuxta monitum Philosophi, 1. 2. 2. cap. 5. ante med. eos quoque puniunt, qui aliquem ignorant, quæ ad leges pertinent, quæ quidem & sunt, & difficilia non sunt. Atque ibi D. Thom. 1. 2. 2. cap. 1. Difficilia juris non tenentur omnes scire, quæ ne possint. Ac deinde nullus invenitur auctor claudens quædam inerte distinctionis inter ea, quæ sunt expresse hoc Dei, quæque inde inferibilia sunt; inter clara, & obscura, facilia sciri, & difficilia, & tamen quædam promiscuè de omnibus dari posse ignorantiam invincibilem, & excusantem à peccato.

ART. XXXIII. Quod dixi, Theologos edocuisse nos nullum dare aditum probabilitati opinionis circa fundamentalia, & à quovis certo cognoscibilia legis naturalis principia, multo magis habere locum circa ea, quorum notitia certa certitudine fidei divinæ est necessaria necessitate mediæ ad consequutionem vite æternæ. Quia Deus quilibet dicit potestatem filios Dei fieri, dedit utique potentiam ea consequi, quibus non habitis illi Dei fieri nequaquam possunt: Unde nemo adultus circa culpam suam gravem, carere potest fide Dei temerario, & agnitione veræ Religionis, ac preindignatione invincibiliter patitur ignorantiam oppositam cognitioni ejusmodi certissime, & infallibiliter, neque quoad hoc existit ulla cum probabilitate contrarietas. Unde specialiter clarissime est Simplicium abuti testimonio Augustini ad rem, de qua controversatur, nil pertinente, ex libro de gratia, & lib. arb. cujus testimonii partem expendimus art. 27. dilata in hunc locum parte reliqua, in qua perspicue manifestè Augustinum ibi agere de sola notitia certissima ad salutem, deque ejus privatione non excusabili per ignorantiam, quo minus ignorans peccatus inferni sustineat. Cum enim præciseret Augu-

dominus in Evangelio ait: Servus, qui nescit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, rapulabit pangs. Servus autem, qui scit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, rapulabit multis; interjicit deinde verba, quae superius expendimus, subditque demum haec alia, quibus intentum nostrum ponit ob oculos: scilicet illa ignorantia, quae non est eorum, qui scire volunt, sed eorum, qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic censet ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credat, quia non audit omnino, quod crederet, sed fortassis ut minus ardeat.

ART. XXXIV. Similia multa, quae fuscè transmittit: Sinnichius, non est operæpretium sigillatim recte, ac excutere cum temporis jactura, & tædio Lectoris, quando omnia ex dictis claram legitimam intelligentiam lucem apud quemlibet facile nanciscuntur. Nanciscuntur certe illam facillimè verba quædam Lactantii emphaticè à Sinnichio repetita, c. 1. 1. Insuper, divin. cap. 7. & haec alia Divi Augustini, lib. de catech. rud. cap. 25. Cum videris multos non scire haec facere, sed etiam defendere, atque suadere; tene ut ad legem Dei, & non sequaris pravaricatores ejus. Non enim secundum eorum sensum, sed secundum illius veritatem judicaveris. Augustinus enim in his verbis, atque in toto illo libro, & similiter Lactantius in toto illo suo opere, ac praesertim in libro secundo, ac in verbis à Sinnichio jactatis non loquuntur de ignorantia, & de errore, seu opinione, vel in genere, vel circa ea, quae omnibus hinc inde diligenter consideratis sunt incerta, & opinabilia, sed circa ea humanae salutis fundamentalia principia, quæ revelatione evidenti, cui maximè incumbit Lactantius, vel manifesta divinae revelationis auctoritate, quam Augustinus impensis considerat, sunt certissima, ac infallibilia, quod quivis ea opera, vel oscitanter perlegens palpabiliter deprehendat, ut propudiosum planè sit, & non solum perpetuam ejusmodi testimonia in rem praesentem contere.

ART. XXXV. Eadem ratione praetermitto ea, quae loquuntur oracula, quae adversus infideles, idololatrias, & haereticos, directa ab Spiritu sancto, Sinnichius nullo etiam superinducto colore applicat Doctoribus Catholicis suffragatoribus opinio- nariis probabilis. Tale imprimis illud est, quod cap. 99. repetita vociferatione promittit ex Matth. 13. 44. Simite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem, si cæco ducatur praestat, ambo in foveam cadunt. Quæ indubitanter indeinde apparet dicta esse de Scribis, & Phariseis nolentibus credere Christo; transgredientibus, & irritum facientibus mandatum Dei propter traditionem humanam contradi- centem mandato Dei; docentibus modum non honorandi patrem, & matrem, & utrique maledi- centi. Atque ut hæc non essent particulariter di- stinguenda elucidata in contextu, quis non intelli- gere cum dici, & esse absolute cæcum, qui ad lucem meridianam non videt, quæ sunt omnino conspi- cuae, & patentia, non verò eum, qui illa tantum cer- nit, ac distinctè non videt, quæ sub luce maligna transparent ambigunt? Pater igitur verba Christi contra ita à Sinnichio nil habere commune cum opi- nantibus sic, vel aliter circa opinabilia, simulque cer- tis de rebus, quæ certa sunt, ideoque non com- prehensibiles in descriptionibus cæcorum, Isaia 59. 10. palparimus sicut cæci parietem, & quasi oculis attritavi- mus, impingimus meridiè quasi in tenebris: Et Job. 5. 14. Per dies morientur tenebras, & quasi in nocte, sic palparent

in meridiè: Et 2. Petri 1. 9. Cui enim non preffo sunt hæc (cognitio Christi, & manifesta, ac certissima vitæ Christianæ rudimenta, de quibus præloquutus fue- rat) cæcus est, & manu tentans. Oportet ergo agno- scere clariorem meridianam lucem differentiam certo- rum ab incertis, & dissidentium quoad, hæc à dissi- dentibus quoad illa, & non utroque confundere sub eadem censura.

ART. XXXVI. Pergit probare Sinnichius, cap. 99. longis textibus Augustini, & aliorum, vim obli- gatoriam Decalogi perseverare post Christi adven- tum, nec legem Mosaicam evanuisse quoad moralia, atque §. 350. monet, quod nemo ipso non monente con- jicere, aut suspicari potuisset, ea omnia se inser- uisse, ut animadvertatur, quanta sedulitate curan- dum sit, ne anima per lubricas probabilitatum rotas in præcipiti transgressionum devolvatur. Ita autem inter- jecta monitione tam opportuna, atexit immediatè distributionem peccatorum in quatuor gradus invi- cem inæquales, nempe peccati originalis, & perso- nali; sub lege naturæ, sub lege scriptæ, sub lege gratiæ, ac Evangelii. Qui postremus gradus est ma- joris procul dubio malitiae, quam cæteri, ac proinde transgressores legis sub Evangelio sunt cæteris trans- gressoribus deteriores. Quid, inquam, inde? Habeo intentum dicit Sinnichius, & arguit sic arrogans e- videntiam rationationi suæ. Quod si evidens sit, trans- gressores Evangelice legis, enormius peccare transgressores legis Mosaicæ, evidens quoque esse debet, enormius peccare eos, qui opinionum suarum commentis ansam præbent Chri- stianis transgrediendi legem Evangelicam, quam qui olim Judæis ansam præbuerat transgrediendi Mosaicam. Dico argumentum esse optimum ad concludendum Lu- therum, & Calvinum, aliosque similibus sectarum Magistros, qui ansam ejusmodi præbent esse deterio- res, & gravius peccare, quam subvertores legis Mo- saicæ. At contra Doctores Catholicos, quibus duel- lum indixerat Sinnichius, nil probat, quia Doctores isti non præbent ansam transgrediendi legem, sed so- lum dicunt, idque innixi fundamentis absolute, & comparative magnis, nullam esse transgressionem le- gis in quibusdam operationibus, in quibus Sinni- chius nulla ductus ratione, vel autoritate, quæ ad rem pertineat, transgressionem asseverat. Fecit hoc Augustinus memoratus supra, art. 17. adversus Ur- bicum circa jejuniū Sabbati; fecit Apostolus Pau- lus adversus Doctores legis Mosaicæ circa observa- tionem caeremonialium, & legalium; fecit Christus adversus Scribas, & Phariseos quoad ablutionem manuum, ut omittam quamplura alia exempla Sum- morum Pontificum, & Conciliorum, & tamen nul- la inde præbita est ansa transgrediendi legem Evan- gelicam.

ART. XXXVII. Superest leviter attingenda po- strema pars hujus observationis de opinione, quam dum Sinnichius universaliter persequitur secundum totum genus, non uno ex capite displicere, omni- bus debet. Primum enim exorbitat à scopo, dum proposita controversia de specie, nempe de opinione probabili, regreditur ad controversiam de genere, nempe de opinione ut sic, eamque exulare penitus jubet, qualiscumque demum sit, & in quacumque materia. Deinde contradicit eatenus Apostolo per- mittenti, ad Rom. 14. 5. Ut in rebus quibusdam, unusquisque in suo sensu abundet, quod non sit nisi o- pinando; atque reprehensores hujusmodi faculta- tis opinandi, inter quos est Sinnichius ex professo, reprehendit tibi graviter Apostolus. Tertiò redigun- tur

tur homines per hanc doctrinam ad impossibile, quia occurrunt plura, circa quæ nec agere, nec cessare quicquam possit, nisi dependenter ab opinione propter incertitudinem utriusque partis contradictionis quoad honestatem, & securitatem, ut dicitur *infra* ex Augustino, de communione quotidiana. Quartò, si omnis prorsus opinio exulare deberet, nil omnino credendum esset de fide humana, quæ utique opinativa est. Id autem merito detestatur vehementer Augustinus in libro jam iterum memorato, de utilitate credenda, à cap. præsertim 11. tanquam dissolutivum societatis humanæ, & commerciorum ejus. Quod si propterea admittatur, uti admittendum procul dubio est, sæpè concipi honestè, & laudabiliter assensum opinativum dependenter ab autoritate humana, eundemque esse posse principium saltem remotum electionis honestæ; quidni idem dicatur de assensu opinativo concepto dependenter à ratione, quæ tanti ponderis sit, quanti est autoritas humana, cui assensum prudenter? Jam ad fundamentum Sinnichii non negatur, quod opinio sit operatio imperfecta, & quæ est falsa, sit insuper vitiosa, ac monstruosa physice, sitque impossibile, etiam quæ vera est, cum statu supernaturali innocentie, qualis de facto fuit. Ceterum opinionem ex suo conceptu esse moraliter imperfectam, & quæ falsa est, esse moraliter, seu imputabiliter vitiosam, & hoc homine esse impossibile cum innocentia, nec ab ea proficisci unquam posse actum voluntatis expertem malitiæ formalis, seu ratione sui merentis poenam. Hoc enim verò est falsissimum, & nulla vel etiam apparenti ratione probatum à Sinnichio, qui ab eodem D. Thom. quem pro se adducit, edoceri satis potuit, si considerare voluisset doctrinam ejus 1. 2. quæst. 19. art. 5. & 6. Verum circa hoc punctum abundè sufficiant, quæ paulò antè præmissimus, art. 20. & 21.

Observatio tertia adversus Sinnichium, de via angusta comparata cum jugo suavi.

ART. XXXVIII. **R**esumit Sinnichius, §. 357. illud Christi Domini Joann. 14. 6. Ego sum veritas, & præsupposito ex §. proximo 356. illo oraculo, Matth. 7. 13. Intrate per angustam portam, quia lata est porta, & spatiosa via quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam. Quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam. Assumit deinde istam ponderationem. Porro, quod hujus (Christi) magisterio didicimus, verum esse non ambigimus. Proinde quantumvis Diana molitur viam celi dilatare, vel viam perditionis angustare, non ei credimus, sed Christo potius acquiescimus asseveranti illam esse arctam, istam verò spatiosam. Qui enim illam predicavit arctam, & istam spatiosam, Deus est, Legisfer est, Veritas est: Diana quantumlibet à Caramuele laudatus, purus est homo, Legisfer non est, Veritas non est. Post hæc interpositis duobus testimoniis sacris, de quibus paulò inferius, pergit congeminare eandem antithesin: In Dei judicio non quaeretur à judicandis, quid dixerit Diana, quid Caramuel, aut alius quispiam talium; sed quid Christus, quid alii quivis Legislatores, & legitimi superiores. Ac demum loco sigilli superaddit Lactantium rectè monentem,

lib. 2. institut. div. cap. 13. Nec trahamur auctoritate jusquam, sed veritati potius favemus, & accedimus. Nullus hic temeritatis locus est, in æternum futilitas pena succedenda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deopere. Quibus peracta putat Sinnichius causam advenum utum licitum opinionis probabilis.

ART. XXXIX. Dico tamen, quod dicit, & dicitur sum sapius, nihil hæc ad rem pertinet, quæ agitur: Quia porta, & via quæ ducit ad vitam, non dicitur angusta, & arcta propterea, quæ inter Doctores Catholicos sunt controversa, sic, vel aliter decisa, sed propter ea, quæ indubitato omnium Catholicorum consensus, sunt certissima, atque authenticitate divinæ revelationis distinctæ, & clare illa manifestis infallibilia, & penes quæ tergiversari minime licet propter unanimem, & perpetuam Ecclesiæ Catholicæ intelligentiam, ac traditionem. Adhuc certè pertinent, quæ in cap. isto 7. Martini tangit Christus particulariter, atque ad eandem præterdicta distinctius ab ipso fuerant, cap. 15. epistolæ Martini, alludit in istis verbis suis à Sinnichio objectis, ut observat post alios Cornelius à Lapide ibi. Eodem respicitur illud ex Averroë, & consequenti humanæ naturæ fragilitatem absque auxilio gratiæ Dei plausibile, ab nimium, lex Christianorum, lex impossibilem. Eodem respicere Mandatum Cornelii Philosophiæ naturalis præsertim morum haud ignari, qui audita à nostris Missionariis lege Dei, qualiter solet catechizandis proponi, suspensendo scilicet à controversiis inter Catholicos, repositurum, legem ejusmodi non esse probabilibus, sed prosperitibus. Eodem respiciunt, & quæst. 18. de virt. Theol. dum præmonitus loquens capitibus Ethicis Christianæ haud controversiis inter Catholicos, conclusimus doctrinam fidei nostræ, quæ parte practica est, esse naturaliter inderibilem, ac inacceptabilem, nec nisi operante, & cooperante gratia Dei potuisse ulque adeo invadere in genere humano, atque ipsam ipsam ulque adeo arduæ propagationem tam latam, tam firmam argumentum esse validissimum, ac proprius impossibile veritatis sibi inexistens, & auctorem habuit Deum omnipotentem. Denique si portam esse angustam, & arctam viam verificaretur deprobatione à probabilium decisione hac potius, quam illa sequeretur, vel illam veritatem, quæ est de fide, tantum opinionem probabilem, vel probabilium istorum, in quibus utralibet pars contradicendum esset tantum probabilis, alteram partem esse certam et fide, & alteram hæreticam. Quia quæ dependenter probabilibus non possunt esse certa, sed ad summa probabilia; & quæ connectuntur cum infallibilibus, sunt & ipsa eatenus infallibilia.

ART. XL. Facile est adversarios adigere ad similem respondendi modum, si illis obijciatur illud Christi Domini, Matth. 11. 30. Jugum meum suavis est, & onus meum leve: Si tractandum proponatur exemplum Apostolorum, & seniorum Jerusalem scribentium Antiochenis, Ador. 15. 18. Vigila spiritui sancto, & nobis, nil ultra imponere videris, quam hæc necessaria (quæ lex, aut ratio dicta certo præscribit: si exprobraretur illud Christi Domini adversus Scribas, & Phariseos, Matth. 23. 4. Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum. His enim & similibus, quæ sunt permulta, auditis necesse est, ut dicant adversarii, nil illorum ad ipsos specialiter pertinere. Nè potè jugum Dei fieri suave, & onus leve non modice

gentia temporalium delectationum, sed dilectione Dei, ut docet sepe Augustinus; atque inter onera necessaria connumerari, quæcumque recta ratio, quam videlicet hippositum auctores sequi seglo- nantur, deducit ex oneribus explicitè, & certò im- pòssis à Deo; gravia verò, & importabilia dici, quæ cum mensuram certò, multumque supergre- diuntur. Patet igitur per huiusmodi axiomatica gene- ralia, quæ locum majoris tantummodo habere pos- sunt, nil peragi quoad utramlibet partem præsentis controversiæ de utilitate opinionis probabilis, dum non abjungitur minor continens conditionatè falsi- tatem eorumdem axiomaticum, si ea pars teneatur, quam quisque evertere nititur. Id quod Sinnichius atque adeò non præstat, ut ne tenet quidem.

ART. XLII. Apparet adhuc manifestus neutri- tatis, vel alteri opinantium, seu rigide, seu beni- gne ad illud speciale universale patrocium in generalitate axiomaticum prædictorum, si conside- rantur oracula divina æqualiter remota ab utro- que extremo nimie laxitatis, & restrictionis nimie, ut dicitur 4. 2. Non additis ad verbum, quod vobis loquor, ne auferatis ex eo: Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis. Et ibidem, cap. 12. sine: Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quid- quam, nec minuas. Et Proverb. 4. 27. Ne declines ad dex- tram, neque ad sinistram, id est, neque prætextu ex- quise honestatis, neque appetitu delectationis temporalis, quæ ferè est expositio Augustini dicens, lib. 2. de pec. mer. cap. 35. Non declines in dexteram speiæ presumptionis iustitias, nec in sinistram securæ dele- ctationis peccati: Similiter Isaie 30. 21. Hæc est via, am- bulate ea, & non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram. Manifestum porò est in controversiis de obligatione tale, vel tale aliquid, seu agendi, seu amittendi opinionem affectivam obligationis, si fal- sitas, addere legi Dei, sicut demit eadem opinio ne- gativa obligationis, atque utraque falsitate declinare opinantem, altera ad dexteram, altera ad sinistram. Cum ergo evidentissimum sit in tota collectione eorumdem controversiarum de eligibilibus, ac agibi- libus totidem dati opinionis affectivas, ac negativas obligationis, & totidem similiter falsas, ac veras; si- quidem in qualibet tali controversia perpetuo dan- tur, nil ipse controversiæ conceptus essentialiter re- quirit, due opinionis invicem contradictoriæ, qua- rum proinde altera est affirmativa, altera negativa, altera vera, & altera falsa, & consequenter altera non addens, nec auferens legi Dei, nec ad dexte- ram declinans, nec ad sinistram, altera de converso declinans ad dexteram, vel ad sinistram, & vel ad- dens, vel auferens: Cumque sit non minus inter- tum; ultra collectio opinionum affirmantium, an ne- gantium obligationem plures in se contineat falsi- tates; hoc est ultra collectio plus declinet à via re- ctæ, & an collectio affirmantium plus addat legi, quam auferat collectio negantium; vel si mavis, ultra collectio declinet, & vel addat, vel auferat: concluditur planè neutrum genus opinionum ita esse universaliter præferendum alteri opinionum generi, ut hæc præcisè de causa una opinio, aut via opinan- ti præferatur alteri, ceteris omnino paribus, aut non manifestè disparibus, quia una est benigna, ut dici- tur, altera severa, quia una imponit onus, quod au- ferat altera, quia una consilium suavitati jugi Evange- lii, altera angustia portæ Paradisi. Utrumvis nimis- ex his extremis est æquè periculosum, quia ex- cessus utrobique est perinde contrarius legi Dei ea-

dem severitate interdicens additionem, & ablato- nem, augmentum, & diminutionem, declinationem tum ad dexteram, tum ad sinistram. Ambulandum est enim, ut monet rectè Gerson, par. 2. de reg. moral. sub titulo de superbia, & vana gloria, lit. D. In virtutis doctrina via regia, ut nec strictius fiat Dei mandatum, nec laxius, quam ipse mandaverat, quamvis inde sumere possint aliqui, aut malitia velamen libertatem, aut e contra in des- perationem corrumpere.

ART. XLIII. Constat itaque nil rem suam pro- movere Sinnichium ostentatione portæ angustæ, & arcæ viæ ducentis ad vitam, nec non lææ, ac spatiosæ ducentis ad mortem, & sua desuper vocifi- catione; sicut nemo proficere quidquam posset adversus eundem, & socios objecta inavitate, & le- vitate oneris, & jugi Christi, nec non gravitate, & importabilitate onerum impositorum per Doctores Antichristianos. Superest ergo, ut omnes unanimi consensu entamur, quantum possumus, ad verita- tem, & ea circa rem quamlibet teneatur sententia, quæ vera esse convincetur, aut omnibus hinc, & inde diligenter consideratis videbitur ad veritatem propius accedere; ea verò rejiciatur, ac reprobetur, quæ falsitatis convincetur, aut ad falsitatem vergere potissimum videbitur: nihil interim habito, an sententia sit benigna, vel aspera; lata, vel angusta; levis, vel gravis. Quia eadem sententia veritatis an- gustiam, & arctitudinem, suavitatem, & levitatem peræque docet, & prædicat de lege sua, quæ proin- de sola fiat veritate, solaque potest everti, sola labe- factari falsitate, sive ad dexteram declinanti, sive ad sinistram. Unde Sinnichius deviat penitus à legiti- ma disputandi ratione, dum nil afferens pro veritate doctrinæ suæ, & falsitate nostræ, sed hæc, & illa supposita, vel utraque prætermittit totus est in exag- geranda angustia portæ, & arctitudine viæ ducentis ad vitam, cum eam & angustiam, & arctitudi- nem promoveant multò magis nonnullæ hæresees imponentes onera gravia, & importabilia, quam doctrina paucorum Catholicorum contraria do- ctrinæ nostræ communi, ut paulò post clarius ostendetur.

ART. XLIII. Oportet nimirum notare prius duo quædam alia circa discursum Sinnichii propo- situm pro hac observatione, art. 38. Primum est non magis de re Sinnichii, sed & clariùs præter illam esse testimonium illud Lactantii, quàm fuerint verba Christi Domini, ut liquido apparet ex annotatione superius præmissa, art. 34. de contextu, & inten- tione Lactantii. Sed ut non vacaverit Sinnichio con- siderare contextum eum, ac intentionem; mira- bile planè est, quod neque vim verborum, quæ pro se affert cum magno plausu, animadvertere voluerit, atque imprimis vim restrictivam particulæ hic, dum dicit: Nullus hic temeritatis locus est, quæ restrictio cogit ad considerandum contextum, & manifestat, in rebus quibusdam altis esse temeritati locum ali- quem; deinde illationem pœnæ æternæ ex de- ceptione, & ex admissa opinione falsa; quæ il- latio ab homine sanæ cerebri intelligi minime potest de controversiis universaliter omnibus circa peccata etiam venialia, & imperfectiones mo- rales, seu de quavis promiscuè deceptione, & opinione falsa etiam practica; de qua tamen ut sic agebat Sinnichius, intelligitur verò rectè de falsita- te opposita agnitioni veri Dei, veræque Religionis, & principis fundamentalibus status, & morum sa- lutarum, de qua deceptione sola patet, ut diximus, agere

agere ibi, & in toto eo libro Lactantium, qui propterea rectè præmittit, *Ne trahamur auctoritate cuiusquam quæ prohibitio accepta universaliter de rebus etiam aliis est inopiens, & nefaria.*

ART. XLIV. Alterum nota dignum in eodem discursu est oppositio, quam inducit Sinnichius Christum inter & Dianam. Sed ego consuleus arbitror illam penitus omittere, & solum adverte controversiam inter Sinnichium, & eos, quos impugnandos ipse sibi proposuerat, non esse, an sit angusta porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam, lata verò, & spatiosa, quæ ducit ad perditionem. In hoc enim utroque constantissimè asserendo Catholici omnes, atque ii maxime, de quibus ut displicentibus sibi præloquebatur supra Sinnichius, art. 14. unanimiter conveniunt, nec nisi conveniendo Catholici esse possent, & siquidem mediocri saltem attentione observare Sinnichius voluisset, vel solum illud caput quintum Matthæi, cuius mox memini, dubitare minimè potuisset, quin porta cæli sit angusta, & arcta via, retentis tamen solis documentis ethicis, quæ sunt de fide, ideoque retinentur ab omnibus Catholicis, tametsi excludantur de cætero angustia omnes, & arctitudines, quas excludere nititur Diana, & alii communiter Doctores Catholici suffragatores opinionis probabilis, & ideo inter alia illi suffragantes, ne portam, & viam Paradisi, quæ certò ac indubitanter, & juxta ceteras, ac indubitatas regulas morum, angusta valdè, & arcta est, opinando reddant angustiorē, & arctiorem. Controversia igitur tantummodò est, quam sit arcta, & angusta ea porta, & via? asserente Sinnichio, & negantibus nobis tam esse angustam, & arctam, ut non capiat utentem in opinabilibus opinione verè probabili, sed minùs probabili, minùsque certa. Hunc nimirum scopum proposuerat sibi Sinnichius, ut retulimus, art. 14. eundemque argumenta ejus, minimè tangunt, ut vidimus, & videndum adhuc est.

Observatio quarta adversus Sinnichium, non minùs reprehendi in sacris Literis, eos, qui nimis stringunt, & pungunt, quam eos, qui nimis laxant, & palpant.

ART. XLV. Hæc observatio coincidit ferè eadem observatione proximè præcedenti. Verùm quia sub his potissimum terminis sapius, & maxime debacchatur Sinnichius adversus suffragatores opinionis probabilis, necesse est illum eatenus audire seorsim, atque ea præsertim considerare, quæ ponderat ex professo, cap. 95. §. 355, ubi primo loco producit illud apud Isa. 3. 12. *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipse te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* Tum, ut manifestet hoc testimonium pertinere ad patronos probabilitatem, & legitimè adversus ipsos usurpari, remittit Lectorem ad verba Hieronymi, quæ antè retulerat, §. 347. Ubi Hieronymus invehitur in nicæ, ipso fatente, & pro viribus cooperante Sinnichio, adversus Hæreticos docentes solam fidem absque operibus suffice-

re ad salutem vitæ æternæ. Addit Hieronymus Bellum in commentario hujus loci: *Quisquis, ait, non sunt eos, qui defecerunt à zelo prædecessorum, nam ingratum sensu ipso inaniæna est, & tristitia parit, sed illi pedum eorum conturbat.* Subjungit deinde Augustinum optimè perstringentem eosdem palpantes, §. 359. inter §. 3. tanquam significatos per venditores olei, in parabola de virginibus fatuis. *Vendunt, ait, oleum adulatores, quia sive falsa, sive ignorata laudent animas in errorem mittunt, & evana gaudia, neque gentes quod scriptum est. Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt.* Plaudit post hæc Cypriano pulcherrè appoliè d. centi, lib. de lapsis num. 59. *Cum inquit sit, Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt, & factas pedum vestrorum turbant, qui peccantem blandimenta adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, ut comprimit delicta ille, sed nutrit. At qui consilium formibus, &c. Et epist. 28. Salubria nostra, & vera consilia promouent, domi blanditiis, & palpationibus perniciosa lulari veritas impeditur.* Interjectis mox quibusdam Caramuelis, adversus ista saluberrima documenta, laudibus, & encomiis, quibus ille plaudit Digne, de opinionibus nonnullis benignioribus ad probabilitatem per eum perductis, pergit Sinnichius remponisimè expressionem, & commendationem desistat, his S. Paulini verbis, epist. 50. ad Celsinum. *Adulatorum assentationes, & noxia blandimenta palat, velut quasdam anima pestes fugit. Nil est quod tam facile corrumpat mentes hominum, nil quod tam dolus, & mali animum feriat vulnere; unde & quidam sapienter ait: Verba adulatorum mollia, feriunt autem interiora verum.* Et post alia ejusdem sensus subdit, & applicat Sinnichius sic. *Haud aliter certe etiam bodie hi probabilitatem artifices haberi volunt humaniores, benevolentiores, longiores, adversarios autem suos traducunt, ut mollioribus, prærigidos, & conscientiarum carnifices, quoniam inopinari.* In eundem scopum accumulatur, §. 357. illud Jer. 12. *Est via, quæ videtur homini justa, novissima autem deducunt ad mortem: Et illud Isaia 5. 20. Ve qui dicit malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Eodem pertinent, quæ eadem oratione superaddit Sinnichius, §. 362. ex Ecclesi. 10. *Verba sapientum sicut stimuli, & quasi clavi in alium defixi.* Atque ut ex hoc loco appareat, enucleat laxitatem inventores habendi sunt in numero sapientum, audiendum dicit Sinnichius Hieronymum ibi dicentem inter alia: *si igitur sermo non pergit, sed oblectationem facit auditibus, iste non est sermo sapientis: Verba quippe sapientum sunt sicut stimuli.* Verba autem insipientum comparantur & converso pulvillis, & cervicalibus apud Ecclesiast. 18. *Ve qui consuunt pulvillis sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universa ætate ad captandas animas.* Quod optimè exponens Gregorius lib. 8. moral. cap. 4. *Ad hoc, ait, pulvillis percutitur ut mollius quiescat. Quisquis ergo male agens adulatur, pulvillum sub capite, vel cubito sacro ponit, ut qui corripitur ex culpa debuerat, in ea ipsa laudibus mollior quiescat.* Cum igitur auctor asserentes licitum esse usum opinionis conjunctivæ, & sic probabilis, adulentur male agentibus, ne pungat eorum sermo, & dicant bonum malum, tenebras lucem, atque beatum prædicent populum, indulgentem utique appetitui sensitivo, &c. idque manifestum, nec probandum, sed supponendum. Concluditur planè eos esse insipientes, reprehendendos.

Deo doctrinae fautores nefarios, ac proinde ad audiendum minime esse, nec tunc conscientia assentiri quemquam illis posse.

ART. XLVI. Respondeo, quod semel, ac iterum necesse fuit respondere, & quivis sponte composuit responderi debere, nil hæc, aut quidquam propositum illi ex parte pertinere ad controversiam, quæ de agere proposuerat Sinnichius; nempe de usu, illicito, seu illicito opinionum probabilium. Et quidem quoad primum textum ex Isaia de Doctoribus beatificantibus populum Dei, idèdque decipientibus illum, & dissipantibus viam gressuum ejus, apparet liquidè ex his ipsis SS. PP. testimonio, quæ commentari vice circumponit illi Sinnichius. Quia S. Hieronymus tradit ex professo, eo textu percelli hereticos bonorum operum contemptores, & negantes eorumdem operum ultra fidem necessitatem ad salutem vitæ æternæ, atque in eundem scopum eodem utitur textu ipse quoque Sinnichius loquens jam prædicato. Basilus autem eadem Isaia verba contorquet adversus homines implicite, atque opere ipso hereticantes, qui videlicet beatificam, seu approbant, ac laudant delinquentes; atque testimonibus suis avocant ab studio emendationis, & mortificationis passionum eos, qui defecerunt à zelo, & sanctis prædecessorum exemplis. Quis sane manifesta relegenti utrumque ea testimonio, prout referuntur à Sinnichio, multò verò magis volenti confiderare eorum apud Auctores suos contextum. Is igitur poterit sibi in animum inducere, ea testimonia ad rem propositam pertinere, qui poterit credere, nihil differre hæreses, & palpationes hereticas, ab opinionibus probabilibus.

ART. XLVII. Ad Augustinum quod attinet, sciendum est in ea questione de parabola decem nigropium, per unumquemque earum quinarium intelligi ab Augustino continentiam à carnalibus quique sensum illecebris; atque continentiam contra Deo utque Deo placeant dici Virgines prudentes; fatuas verò continentiam eorum hominibus, quæ hominibus placeant, ac probentur, & laudem oculis reportent humanam. Porro per oleum intelligitur gaudium, & lætitiā quæ per prudentes quæritur in testimonio Dei, & propriæ conscientie, quod intrinsecus cor; per fatuas verò in fallaci hominum testimonio, quod solam respicit exteriorem apparentiam. Hinc fatuæ petentes oleum à prudentibus sub adventum sponsi Christi supremi Judicis, merito ab iis remittuntur ad venditores olei, qui bus velle cavaverant, id est, ad homines laudantes turpiter lucri gratia exteriorem operum apparentiam, nulla habita ratione interioris, seu pravæ, seu rectæ intentionis, ac electionis. Hæc nimirum est iustissima adulatorum descriptio à Sinnichio relata. Relata verò adversus patronos probabilitatum eodem quoque referri potuisset adversus Astrologos, Medicos, Pictores, &c. Quia probabilitatum Patroni scribant pro toto genere humano, pro presentibus, & absentibus, atque futuris, prudentibus, & fatuis, amicis, & inimicis. Neminem proinde caprant, & à nemine lucrum, aut quærent, aut sperare possunt: & quod caput est, quidquid seu laudant, seu vituperant, dirigitur primò, & principaliter non ad exteriorem, ac sensibilem operationum apparentiam, sed ad realem internarum electionum honestatem, ac inhonestatem: Hæc omnia sunt manifeste contraria iis omnibus, quæ tradit Augustinus de venditoribus olei. Inepit igitur manifestè Sinnichius enim olei, & operæ jactura. Ex eadem adulatorum, & probabilitatum mutua maxima dissimilitudine, quinimò oppositione constat clarè, quæ à Cypriano, & Paulino dicuntur adversus adultores, quæque plenè plaustris convelli in eundem scopum facile possent, non magis tangere patronos probabilitatum, quàm tangant prudentes, liberales, eutrapelos, quæ dicuntur adversus astutos, prodigos, scurras, & sic de similibus.

ART. XLVIII. Haud est obscurior aberratio, à scopo in reliquis textibus à Sinnichio productis. In illo Proverbiorum: *Est via, quæ videtur homini iusta; pe viam istam intelligitur, uti refert Cornelius ibi, à nonnullis mens, seu voluntas libidine obcecata; ab aliis scilicet temporalis, ab aliis error, aut in fide, ut Atheismus, Gentilismus, Hæresis, aut in moribus, ut quod furtum, fornicatio, vindicta, & similia non sunt mala: à nemine autem, præterquam à Sinnichio intelligitur per viam illam opinio probabilis. Similiter commiseratio illa, seu potius exprobratio Isaia de dicentibus malum bonum, & è converso non cadit super opinantes in materia controversa, atque omnibus hinc & inde debet considerari adhuc incerta, propterea quoque uno affirmante, & alio negante talem aliquam actionem, vel omissionem esse peccaminosam, quorum proinde alteruter necesse est, ut quod re ipsa est bonum, dicat malum, aut è converso. Si enim supra istiusmodi opinantes caderet ea commiseratio, seu exprobratio, numerandi necessario essent inter Doctores miserrabiles, & deplorabiles, ac detestandos, vel D. Thomas, vel D. Bonaventura, vel uterque secundum diversas quæstiones morales, & sic de aliis pluribus laudabilibus, & optimorum Doctorum binariis sæpè invicem dissentientibus, atque contradicentibus circa bonitatem & malitiam plurium operationum. Deinde modus ipse loquendi Prophetæ demonstrat clarè non esse sermonem de bonitate, & malitia controversis; tum quia id, cuius seu bonitas, seu malitia controvertitur probabilibus, id est, æqualibus, aut ferè hinc & inde argumentis, nec bonum dicitur, ac supponitur absolute, nec malum, sed cum addito, videri bonum potius, quàm malum, aut è converso; tum maxime, quia opinio probabilis, nec quæ vera est, tantam habet conspiciuitatem, nec tantam caliginem, quæ falsa est, ut possit ore pleno altera dici lux, & altera tenebræ, & sic de objecto utriusque, prout ipsis subest. Cadit itaque prophetica ea deploratio supra solos tantæ cæcitatatis homines, ut vitia certa, ac manifesta approbent, deprædicent, ac magnificent tanquam virtutes, atque è converso, contradicentes eatenus, vel manifestæ divinæ revelationi, vel evidenti rationi, atque ita ea verba intelligunt omnes interpretes.*

ART. XLIX. Circa textus illos duos, qui supersunt Ecclesiasticis de stimulis, & clavis sapientum, & Ezechielis de pulvillis, ac cervicalibus palponum cum ponderationibus Hieronymi, & Gregorii, aliisque à Sinnichio adjunctis audiendus est D. Thom. 2. 2. quæst. 115. art. 1. ad 1. *Laudare aliquem contingit, & bonè, & malè, prout scilicet debita circumstantia, vel servantur, vel prætermittuntur. Si enim aliquis aliquem velit delectare laudando, ut ex hoc eum consoletur, ne in tribulatione deficiat, vel etiam, ut in bono proficere studeat, aliis debitis circumstantiis observatis, pertinebit hoc ad prædictam virtutem amicitie. Pertinet autem ad adulationem, si quis velit aliquem laudare, in quibus non est laudandum, quia* forte

forte mala sunt, secundum illud Psal. 9. Laudatur peccator in desideriis animæ suæ. Per hanc distinctionem componuntur inter se optime duo Pauli Apostoli de seipso testimonia, 1. ad Corinth. 10. 33. Sicut & ego per omnia omnibus placeo. Et ad Galat. 1. 10. Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Primum enim accipitur de iis, in quibus oportet placere proximo, alterum de iis, in quibus non oportet. Ut igitur Sinnichius quidquam faceret in rem suam, debuisset ostendere patronos probabilitatum laudare, quæ, aut quando, aut quantum non oportet; quod tamen ille tam non probat, vel etiam probare conatur, quam non ædificat, qui citratam pulsat: Profecto si quod dicitur de stimulis, & clavis sapientum, & additur de eorumdem sermone pungenti, accipitur cum universalitate distributiva, & absque distinctione, ac modificatione exposita à D. Thom. in iurenda imprimis foret Apostolo palponismi nota scribenti, 1. ad Corinth. 10. 25. Omne quod in macello venit, manducate. Et rursus: Si quis vos vocat infidelium, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate. Et cap. 7. 9. Quod si non se continent, nubant: Melius est enim nubere, quam uri. Quibus sunt similia alia non pauca in iurenda pungentia secundum se. Deinde in omni controversia de obligatione aliquid faciendi, vel omitendi assertiva obligationis sententia tenenda necessario semper esset, ut vitaretur vitium adulationis. Quæ cum sint perabsurda, patet esse perabsurdum modum agendi Sinnichii supponentis, quod probandum erat, & probantis, quod erat supponendum, absque idonea distinctione, & modificatione.

ART. L. Verum quia ofores usus liciti opinionum practice probabilium universaliter omnium possunt prætexere, se agere laudabilius, dum longius recedunt ab extremo vehementius reprobato in sacris literis, & à SS. PP. uti colligere fortasse illis libebit ex testimoniis à Sinnichio productis adversus laxones, & palpones; non erit abs re, si paucis, quam pluribus ejusdem instituti prætermisiss, ostendero ex Apostolo tantum, & Augustino, non minus, quam illos ab eadem regula veritatis coargui, qui nimis stringunt, & pungunt, ut utraque nimietate utrimque æqualiter agnita, ac reprobata omnes unanimi studio contendamus ad auream mediocritatem, & inquiramus unicè veritatem, in qua illa sita est; inquiramus verò per principia immediata, & propria prætermisiss remotioribus huiusmodi, ac extraneis, una cum voluntaria huc illuc accommodatione eorum. Assumo itaque pro comparatione proposita, doctrinam inductivam obligationis non nubendi, & abstinendi à cibis, qui sunt delectabiles, esse sermonem proculdubio pungentem, & assimilem stimulis, ac clavis, & nil habentem commune cum pulvis, & cervicalibus; Videamus jam, an ea nihilominus doctrina sit sermo potius insipientis, & attendamus, quam fortiter, quam vehementer itascatur authoribus illius Apostolus 1. ad Tim. 4. 1. Spiritus autem manifestè dicit, quia in novissimis temporibus descendent quidam à fide attendentes spiritibus erroris, & doctrinis Demoniorum, in hypocrysi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam (nil ferè atperius dicit Sinnichius contra nos) prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona est, & nil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.

Videatur, si placet Augustinus utens hoc testimonio pro re partim eadem epist. 119. cap. 20. Item August. epist. 59. quæst. 7. prosequitur plurimum expositionem, & commendationem ejusdem apostolici documenti ad Coloss. 2. Ubi totus est de apostolus in removendis fidelibus à doctrina impientium illis obligationem servitatis, & omnem veteris legis, ut apparet ex iis vers. 16. Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte dicitis, aut neomenia, aut Sabbathorum. Et rursus, non in hortatur, ut nihili faciant, dicentes: Ne transgrediamini, neque contrahaveritis, quæ sunt omnia in iurenda ipso usu secundum præcepta, & doctrinas hominum. hunc scopum præmonet, vers. 4. Hos autem diligamus, ut vos decipiat in sublimitate sermonum. Et rursus vers. 8. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & doctrinam fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. Et demum, vers. 23. post reprobatam illa præcepta, & doctrinam hominum, subdit immediate, quæ sunt rationem habentia sapientie (apparentia) quædam veritatis, & fucatum probabilitatem, in perfectione, & humilitate, & non ad parcendum operari. Ecce quam serò, quam ardentem persequitur Paulus palliatos zelo, quoniam stringunt, & imponunt onera gravia, in quos & Augustinus innotuit latè cum Apostolo loco indicato, tamen electi vallati insuper prætextu venerabilis traditionis præceptorum, & doctrinæ communis, specie loquuta per Philosophiam, & sophismata, sublimitate sermonis præferentis Religionem, & humilitatem vixantem corpus, quæ est expositio Augustini, prædicti sub fin. quæstionis.

ART. LL. Locupletior est in eundem locum ejusdem Augustini, Epist. 89. quæst. 4. & 5, in quorum priori multis, & magnis argumentis recedit atrox divitum pungones, quorum doctrinam, divites non posse adipisci salutem vitam æternam, præterquam venditis, atque in pauperes distributis facultatibus suis universis. Quamvis autem eam in rem uterentur verbis Christi Domini, Matth. 19. 21. Vade, & vende, quæ habes, & da pauperibus; & quæ magnum discipulis incedens horrorem, Marc. 10. 25. Facilis est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei, abaque similia accumularent magis præferentia angustam eam, & arctam doctrinam, quam præ se ferant doctrinam nimis stringentium adversariorum nostrorum, testimonia Scripturæ, Patrum, & Sanctorum, quæ ponderant pro se, prætextum nihilominus in illos ab Augustino quæ loquuntur. Inter med. & princ. quæstionis dicit: Verum apostolus contra Dominum loquitur, an isti nesciant, qui loquuntur? Quid horum credat, eligat Christianus? Puto melius nos credere, istos nescire, quid loquantur, quam Paulum contra Dominum loqui. Et rursus inter med. & finem: Proinde isti desinant contra scripturam loqui, & suis exhortationibus ad majora se excitare, ut nona non damnent. Quod est simile nostris exhortationi, & desiderio de tutoribus, & præceptoribus ita præferendis, ut non reprobandum minus probabilia, minusque ita. Quo etiam modo pertinet, quod paucis interjectis subdubidem. Sed si verè pauperes Christi sunt, & non fidei sed Christo colligunt, infirmiora ejus membra quam puniunt, antequam sedes iudicariæ acceptum à Prosequitur paulò post Augustinus, quasi Sinnichium specialiter conveniret: Puto enim, quod quidam eorum, qui hac impudenter, atque imprudenter garrunt,

Christianis, & pios in suis necessitatibus sustentat. Et mox iterum: Quamvis talia disputare, quæ huiusmodi disputant, non sit militare, sed rebellare: non sit plantare vineam, sed eradicare: non sit pacificos congregare, sed perditos à grege separare. Tum interiectis laudibus, & commendatione paupertatis summe perfectæ præ minus perfectæ, adjungit cautionem cum detestatione stringonum; Sic tamen, ut præcipue fana doctrina teneatur, nec eos, qui ista non faciunt, una continentia judicemus. Contextum, qui sequitur, utque ad finem questionis, quia longus est, & ceteris est peropportunitus, interitum exhibeo Adversariis nostris considerandum. Quod idem commendat, ait, quoniam isti, quando talia dicere prohibent, respondent eos talia disputare nolle, quoniam vitiosos sunt, & Dominica præcepta implere detrahant. Et non quod cupidi, & avari: tolerabiliores in ea (Ecclesia Dei) sunt, quam isti, quia talia sermoneando, & disseminando hereditatem Domini, quæ usque ad fines terra dilatatur, atque diffunditur, hæc doctrina non sana perturbatur, atque evertere moliantur. Jam ex quest. 5. in qua agitur adversus imponentes obligationem nunquam ulla de causa jurandi, quorum sententiam reprobandam dicit Augustinus, proderit hæc ejus verba adnotare. Multo enim tutius, ut dixi, quantum alius atinet, nunquam juramus, ut sit in ore nostro: Et si, non, non: Sicut Dominus monet. Non quia peccatum est, verum jurare, sed quia gravissimum peccatum est, falsum jurare, quo citius cadit, qui consuevit jurare.

Art. LII. Non necesse est, ut superaddam ultimas multa illa, quæ latè prosequitur Augustinus, Epist. 86. adversus stringonem alium, cujus memini supra, art. 17. ubi prenotata sunt, quantum sufficit, quæ inde huc faciunt. Tantum superaddo accommodationem ad præsens consilium, quod ex Apollolo accommodat instituto suo Augustinus post medium ejus Epistolæ. Consilium Apolloli est: Qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non judicat: Accommodatio Augustini ad Urbicum est: Iste modo hoc temperamentum, quo scandala devitaret, inter jesum tantum saluberrimum, & manducantes teneret, ut & ipsum non manducantem manducans quisque non sperneret, & ipse non manducans manducantem non judicaret. Similiter ego, ut & ego accommodem in rem meatu, Sinnichius, & si qui alii omnino cum eo sunt, aut unquam erunt, desinant judicare patronos usus liciti opinionum probabilium, confundendo eos cum adulatores, & palpatibus, laudantibus, quæ certò, ac manifestè mala sunt: sicut nos superselemus judicare patronos sententiæ negantis eundem usum probabilium confundendo eos, cum iis, qui omnes stringunt, seu amaris, ac litigiosis reprobanibus, quæ certò ac manifestè bona sunt, aut indifferentia. Juverit attentè observare Chrysostomum longiori contextu abigentem à parvis initiis, & magnis progressibus doctrinæ tum nimum indulgentis, tum stringentis nimum, hom. 87. in Mattheum, post med. ab illis verbis: Solum mihi nonnumquam videri non tanto studio magna peccata esse vitanda, quanto parva & vilia. Et rursus ab illis: Certas adhuc addit (Diabolus) insidias, quibus Religiosos devotionis habitum ad peccandum impellit. Ejusdem rationis est, quod in materia longè diversa, dicit Philosophus, lib. 3. Rhetor. cap. 10. ante medium. Qui verò brevem esse asserunt narrationem oportere, ridiculi sunt; veluti qui interroganti pictori, durumne, an mollem pinset? Quod, inquit, esse impossibile bene pinset? Redditque

Pars II.

mox rationem: Bene dicere tamen, quod est oratoris proprium, nec in longo, nec in brevi est, sed in mediocri. Similiter ergo bonitas doctrinæ moralis non in eo sita est, quod delectet, nec in eo, quod contristet, stringat, aut laxet, sed in eo quoad neutrum nimis, id est, in aurea mediocritate, quæ veritati devincta est. Nihil ergo faciendum sunt quoad hoc punctum, quæ prosequitur Sinnichius de iis, qui nimis laxant, & quæ e contra dici possunt de iis, qui nimis stringunt. Eò vel maxime, quia adulatio, & litigium, seu sermo amarus sunt extrema vitiola opposita affabilitati, quæ est virtus, proinde utraque illa sunt æquè vitanda, nisi quod litigium, seu amaritudo sermonis est majoris malitiæ ex specie sua, idèque est magis vitanda per se, quam adulatio, ut tradunt D. Thom. 2. 2. q. 116. art. 2. & duplici questione præcedenti, & ibidem reliqui Theologi, atque in Decret. dist. 47. cap. 3. & 5. clericus adulator, & maledicus pariter plectuntur, sed acius maledicus: & præterea in eadem dist. cap. 1. & 2. observare Sinnichius, & invicem conferre potuisset verba illa D. Gregorii de pulvis, & cervicalibus adversus adulatores, & verba ejusdem Gregorii haud mitiora adversus elatos, & amatos Doctores, quibus & accommodat, quod apud Eccl. 34. 4. dicitur de pastoribus nequam: Sed cum austeritate imperabis eis. Patet itaque nullam superesse causam, imò nec prætextum superesse ullum rejiciendi sententiam nostram ex adulationis confinio, atque oppositæ sententiæ pusculum nocere asperitatis confinium, & Sinnichium ita excessisse ponderando, unde suggeret, ut non consideraverit, quod confugeret, aut quo appropinquaret. Quod tamen ultra dicta considerandum, vel maxime erat propter formidolosam comminationem Christi Domini adversus Doctores nimis duos, ac angustos, Matth. 23. 13. Va autem vobis scribe, & Pharisei hypocrite, qui clauditis regnum celorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes finitis intrare, inducendo videlicet obligationes ultra modum, de quibus præmiserat, vers. 4. Alligent enim onera gravia, & importabilia, & imponent in humeros hominum; quæ onera exprimit deinde pluribus distinctè in decursu ejusdem capituli.

Observatio quinta de infidelitate, & ignorantia præcæ dispositionis vincibili, ac affectata reddita per Sinnichium probabilis.

Art. LIII. Postremus Sinnichii conatus tititatur incommotis, seu absurditate consequentium ad nostram sententiam. Hoc argumentum proponit & variis promovet exemplis, c. 99. §. 371. & 372. Nimirum si licitus universaliter esset usus opinionis probabilis, licitum impium fuisset apud Hebræos prope adventum Christi, & cum jam Christus adesset præsens, ut nec filii subvenirent indigentem parentum, nec debitores creditoribus satisfacerent, dummodò partem bonorum, quanta officio huic pietatis, & justitiæ sufficeret, & impendi alioqui deberet, reponerent in manibus Scribarum, & Phariseorum pro structura, aliisque usibus templi. Hoc enim licitum esse, & valde laudabile, ut ita fieret; docebant unanimi consensu Scribæ, & Pharisei Doctores ejus populi, ut tunc

D.

Hier.

Hieronymus ad cap. 15. Matth. Quorum profectio omnium autoritas superabundanter sufficiebat ad probabilitatem eius doctrinæ, quandoquidem apud nos unicus etiam Doctoris pii, & docti autoritas sufficit ad probabilitatem opinionis. Accedit Scribas, & Phariseos usos eam inrem fuisse argumento magni ponderis, & verisimilitudinis admodum conspicuæ. Prætexebant enim, ut tradit ibidem idem Hieronymus, Deum esse verum omnium Patrem, primumque multiplici titulo creditorem omnis humani obsequii, proptereaque præferendum proculdubio Patri, & creditori terrenis. Sanè, ponderatio est his à Sinnichio annexa, si modernorum probabilitatum patronorum principis instimus, non facile apparet, quomodo eos accusare possimus, & multa suppetunt, unde excusari posse videantur. Ita autem multa reducuntur ab illo ad ea tantum duo, quæ jam proposui, alterum ab extrinseco, alterum ab intrinseco; utrumque, si illi credimus, excedens in suo genere fundamenta probabilitatis, quæ exigunt, & communiter exhibent moderni Probabilistæ pro suis opinionibus. Subsumit jam Sinnichius, ejusmodi probabilitate nil obstante reprobari, & transgressores legis, ac peccatores declarari à Christo, tum auctores ejus doctrinæ, tum qui illa uterentur negando sub eo prætextu, & indigentia parentum subsidium, & solutionem juri creditorum, ut patet ex prædicto cap. 15. ubi præmemorata ejusmodi doctrina, & ejusdem praxi subjungit Christus, vers. 6. Irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Hypocrita bene prophetavit de vobis Isaias, &c. Erratus, vers. 14. Simile illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem, si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. Per quæ non solum damnantur, & conjiuntur in foveam Doctores, de quibus ob maiorem in ipsis notitiam legi dubitari posset, an eorum nequitia probabilitate careret, sed etiam damnantur, & conjiuntur pariter in foveam plebei à fæce vulgi, de quorum probabilitate fundata in autoritate suorum Doctorum, & in propria sui ipsorum ignorantia, ac ineptitudine dubitari minimè potest. Ergo probabilitas non excusat à peccato, nec impedit, quominus operans juxta illam, decidat in foveam, foveam utique Inferni simul cum Doctore suo, licet hic cadat profundius, utpote ducens, ac præiens, indeoque prius cadens, & habiturus supra se cæcum sequentem, qui posteriùs, nec tam altè cadit lentiori præceptio sarcinæ minùs gravis.

ART. LIV. Simile argumentum, & quidem apparentiæ aliquantò majoris, & quod horrorem incuteret longè majorem adversus usum probabilitatis, confici potuit ex crucifixoribus Christi Domini, quia populus Hebræorum, qui erat Hierosolymis, consensit crucifixioni Christi, & ad eam impulit, atque cœgit Pilatum munitus autoritate, qua nulla desiderari, nulla tunc inter puros homines reperiri poterat major in genere humano. Sequutus namque est sententiam summorum Sacerdotum, qui in totis consilio, & re proinde tota maturè deliberata cum Senioribus, & Scribis, & universo concilio, statuerunt Jesum esse reum mortis, & debere tradi Pilato, ut crucifigeretur. Statuerunt autem moti pluribus, & magnis argumentis, ut patet ex his ipsorum verbis, Luca 23. 2. Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum esse. Quorum quodlibet etiam seorsim sufficiebat abundè ad sententiam cohonestandam, si verum

esse constaret. Id verò constabat probationibus apud eos Judices usque adeo efficacibus, ut sperare vincere, atque Pilatum Judicem aliqui bonum nullo præoccupatum præjudicio ad suam sententiam pertrahere. Atque hæc omnia sunt certa, ac manifesta ex Evangelistis. Certum igitur, ac manifestum est crucifixores Christi præsertim plebei probabilitatem, tum ab extrinseco, tum ab intrinseco. Necesse porro non est, nec verò decet, ut Catholicus disputans cum Catholicis probet, nequaquam eos crucifixores peccavisse nihilominus omnes, & singulos, & gravissimè, ac deterimè peccavisse probabilitate nil excusante, & ne minuentem quidem ulla ex parte enormem peccati omnium, quæ equam fuerunt, aut erunt, granditatem.

ART. LV. Potuisset præterea Sinnichius ad jungere argumento huic ex persecutoribus Christi argumentum illud ex sequacibus Antichristi, majoris itidem apparentiæ, quam sit illud suum. Qui enim sequuntur Antichristum, eique consequuntur, id faciunt inducti autoritate magis, & magnis argumentis, ut colligere licet ex verbis Christi Domini, Matth. 24. 11. Et multi Pseudoprophetae surgent, & seducunt multos. Erref. 13. Tunc quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illa, nate credere. Surgent enim Pseudochristi, & Pseudoprophetae, & dabunt signa magna, & prodigia, ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam Electi. Ubi probabilitatem sententiæ suffragans obsequio erga Antichristum assuunt. Prinò, multitudine eorum, qui illam amplectentur ut veram. Secundo, multitudo conjuncta cum insigni, ac illustri quantitate Magistrorum ejus sectæ, nempe Pseudodoctorum, & Pseudoprophetarum, id est, hominum præ se ferentium magnam apparentiam, seu probabilitatem, quod sint veri Christi, ac Prophetae. Tertio, exhibitio per eosdem signorum magnorum, ac prodigiorum. Quarto denique tanta vis petendi in his omnibus simul sumptis, ut electi etiam ipsi, quos certum est decipi finaliter non posse in hoc composito electionis, futuri sint proximi talibusceptioni, & quasi jam casuri. Certè nullis modernorum opinionibus fundamenta usque adeo valida substruuntur ad probabilitatem. Et tamen talibus ex relatis verbis Redemptoris solos reprobos esse decipiendos, atque consensuros errori, quatenus exceptio firmat regulam in contrarium. Ergo probabilitas opinionis non reddit honestam operationem sibi conformem.

ART. LVI. Hæc obiter, & breviter indicentur, ne quid dissimulem, quod causam Sinnichii maximè operè juvare videretur in eo genere, quod is attigerat, nempe in rebus pertinentibus ad fidem, quæ ad fidem pertinent. Videndum modò, quid ille dicat circa res pertinentes ad rationem naturalem, quæ ad ipsam pertinent. Audet affirmare abominandis flagitiis, ac facinoribus, quæ alia apud varias gentes in consuetudinem nemine religante abierant, suffragatam fuisse opinionem probabilem de honestate eorum omnium, & quotumlibet. Pro cognoscendis facillimis ejusmodi apud varios populos, ac nationes flagitiis consuetudine corroboratis, remittit Lectorem ad Alexandrum Sabinum Ferrariensem de moribus, ac ritibus gentium, præsertim lib. 1. c. 1. 2. 3. & 23. Tum refert præcipue quædam sigillatim verbis Hieronymi lib. 2. adversus Jo-
vinianum, cap. 6. Conubium vagum abique alia
exponit.

motis & mariti discrimine apud Scotos juxta docu-
mentum Platonis, & exemplum Catonis; conu-
vitiis, seu copulationibus cum matribus, & avis, cum
filibus, & nepotibus apud Medos, Indos, & A-
ethiopes; parentum, cognatorum, & propinquo-
rum jam senum carnem, & comestione apud Mal-
litas, & Derbices; affinia hinc postremo alia
libera usurpiter, & unanimi consensu recepta a-
pud Tibarenos, Hircanos, Caspios, Scythas, be-
litas, & monstra multiplicia divinitate donata, &
facto, ac inviolabili cultu adorata apud Aegyptios,
diversis Civitatibus diversa ejusmodi delicta profi-
tentibus. Istum errorum, ac fœditatum catalogum
claudit Hieronym. hac illatione: *Pervides igitur, quod
non solum in eis, sed & in sepulchris, & in conubiis, & in
civitate conversatione unaqueque gens suo ritu, & proprie-
tatis ritibus, & hoc eam naturam legem putare, quod
didicit. Didicit autem, ac putavit cum probabili-
tate non qualicumque, sed maxima. Quia didicit,
ac putavit adimplere unicuique ceterorum, qui-
buscumque conviveret, & maxime sapientum, quos
magister omnium, necnon Magistratus, cui subesset,
unanimes consensu, & exemplo. Neque verò mo-
derati. Probabilitate diffiteri possunt pondus istud
immensum tante auctoritatis sufficere, ac supera-
bundare ad probabilitatem ab extrinseco, quando-
quidem plerique eorum docent ex professo unius
cuius solius sapientis, quidam viginti, vel triginta,
vel centum, aut mille sapientum auctorita-
tem ad illam sufficere, quem tamen numerum lon-
ge superabant homines, tum conviventes, tum ma-
ximè succedentes sibi invicem per plura secula re-
putati sapientes apud unamquamque ejusmodi gen-
tem. Hoc argumentum viget multò magis, propte-
reque animosius adhibet Sinnichius pro honestate
probabili idololatricæ, ut potè per vagatæ olim per to-
tum semè genus humanum, & communiter unani-
mi consensu Philosophorum, & sapientum sæculi
omnium, necnon legibus, ac statutis Principum,
Regum, Imperatorum, ut liquet ex Historicis, &
constat ex Textibus, Sap. 14. 16. præmissa enim
idololatricæ origine per hæc verba: *Acerbo enim lu-
tuolosus Pater citò sibi capiti filii fecit imaginem, & illum,
qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam
Deum colere cepit, & constituit inter servos suos sa-
crificia: Subdit immediate progressum, &
accessionem auctoritatis. Deinde interveniente tem-
poris, convalescente iniqua consuetudine, hic error tanquam
invisibilis est, & tyrannorum imperio celebratur fig-
nata.**

Art. LVII. At nullus Catholicus audebit di-
scere idolorum cultores, & vitis ad idololatricam
sponte consequentibus deditos ob eam tantam pro-
babilitatem immunes fuisse peccati, seu materiali-
ter tantum peccasse, nec penam æternam meruisse;
sed quis forte ausurus alloqui fuisset id dicere, ar-
bitrio eum à tanta falsitate Apostolus luculenter
trahens, in Epist. ad Romanos cap. præsertim 1. & 2. i-
dolorum cultores, & transgressores legis naturalis
esse inexcusabiles coram Deo, siue Gentiles fiat, si-
ue Hebræi, cap. namque 1. à vers. 18. inter alia eo-
dem pertinentia, hæc habet: *Revelatur enim ira Dei
de celo super omnem impietatem, & injustitiam homi-
num coram, qui veritatem Dei in injustitia detinent.
Quia quod est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis
manifestavit. Invisibilia enim ipsius, &c. ita ut sint in-
excusabiles. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum
glorificaverunt. Ac demum enumeratis transgressio-*

Pars II.

ribus Decalogi sub idololatrica cecitate, con-
cludit, vers. 32. *Qui cum justitiam Dei cognovissent,
non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt
morte, & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui con-
sentiunt facientibus. Ex capite secundo, quod totum
ferè est ejusdem instituti, sufficit obviare uni-
versalem illam declarationem, vers. 12. Quicum-
que sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, & quicum-
que in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Plura alia
Augustini præsertim, & Prosperi, nec non
Theologorum testimonia accumulavit Sinnichius in
præindicato c. 99. pro inexcusabilitate quorumlibet
quandolibet ad idolorum cultum, & agentium contra
Decalogum, atque specialiter ad-
versus idolorum cultores, proque eorum reatu in-
excusabili sunt efficacia nimium, & clara hæc tria, 2.
ad Thessal. 1. 8. *Ubi describitur adventus Christi ad
judicandum in flamma ignis dantis vindictam illis, qui
qui non noverunt Deum, Psalm. 78. 6. Effunde iram
tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ no-
men tuum non invocaverunt. Sap. 13. 10. post argumenta
manifestissima adversus ignorantiam Dei, & adver-
sus idolorum cultores, concluditur sic: Infelices au-
tem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appelle-
runt Deos opera manuum hominum, aurum & argentum,
artis inventionem, & similitudines animalium, aut lapidem
inutilem, opus manus antiquæ. Constat itaque ex his o-
mnibus opinionem probabilem; aut etiam proba-
bilissimam non sufficere ad excusandum à pecca-
to formali, atque accidere, ut ibi emineat multò cla-
rius, ac certius ratio malitiæ, ubi præluet ratio ma-
joris probabilitatis, uti quoad utramque partem ma-
nifestatum est circa idololatricam.**

Art. LVIII. Libuit mihi hæc argumenta sub
uno simul prospectu continuata serie proponere,
quia licet sint valde diversa ex parte materiæ, &
ratio tamen formalis, qua nituntur, & consequen-
ter qua etiam refelluntur, est in omnibus una, & ea-
dem, & fundamenta ejus rationis in singulis argu-
mentis sunt valde affinia inter se. Nituntur nimi-
um ea argumenta inadæquata opinionis probabi-
lis consideratione, & consequenter dirimuntur ne-
gando adfuisse, & ostendendo non adfuisse opinio-
nem probabilem simpliciter, seu secundum suum
conceptum adæquatum ulli eorum, quos peccasse,
& magna, absque ulla legitima excusatione, com-
misisse flagitia, re adsumitur, & absque necessi-
tate probatur in argumentis. Opinio probabilis in
suo conceptu adæquato includit duo. Requiritur
enim primò, ut adsit pro opinione ratio, vel au-
thoritas magni momenti: Deinde requiritur, ut
nulla appareat autoritas, vel ratio convincens pro
parte opposita, id est, ut sententia contraria non sit
omnino certa ullo ex capite. Hic est unanimes con-
sensus omnium authorum docentium licitum esse
usum opinionis probabilis, neque id potest in du-
bium revocare Sinnichius, quem vidimus supra art.
14. sine, ita referentem, & proponentem sibi im-
pugnandum usum licitum opinionis probabilis jux-
ta eam ipsius usurpationem. Ratio est clara, quia opo-
positum ejus, quod certò est verum, est certò falsum.
Nequit autem esse probabile, id esse verum, quod
certò constat esse falsum. Nequit, inquam, esse pro-
babile probabilitate, de qua agunt Theologi, hæc
cet possit esse probabile probabilitate sumpta pro
qualicumque apparentia veritatis; tamen si conjun-
cta ea sit cum totali certitudine, ac evidentia falsi-
tatis.

D 3

ART.

ART. LIX. De ista posteriori probabilitate usque adeo non disputant Theologi, nec dubitare quisquam sapiens potest, an ea sufficiat ad excusandum à peccato, ut sit manifestissimum, nullum omnino peccatum committi posse, quin adsit peccanti aliqua ejusmodi probabilitas, eademque impellat ad peccandum. Cum enim objectum voluntatis sit bonum verum, vel apparens, impossibile plane est, ut quis peccet amplectendo aliquid inhonestum, quin praefulgeat peccatori ex parte intellectus aliqua apparentia, per quam objectum re ipsa inhonestum, indignum, quod eligatur, & perducens ad infelicitatem, appareat nihilominus verum bonum, dignum, quod hic, & nunc eligatur, & conferens ad felicitatem. Quia verò ejusmodi apparentia potest esse major & minor, atque pro committendis peccatis, aut majoribus, aut manifestioribus oportet ex natura rei illam esse proportionaliter majorem; quatenus ad repellendam majorem vim, requiritur vis contraria proportionaliter major; atque vis retractiva voluntatis à committendo peccato, eò est major, quò ejus malitia est major, ac manifestior, eamque vim retractivam sola superat apparentia bonitatis, & eligibilitatis, ut convenientis objecto inhonesto ejus amore peccatur: propterea in superioribus argumentis apparentia veritatis, & probabilitas ejusmodi inadæquata pro parte peccantium existit maxima, quia peccata, circa quæ argumenta versantur, sunt maxima, & malitia eorum erat manifestissima. Hinc effectum est, ut Sennichius, & nonnulli alii in casibus argumentorum equivocare potuerint probabilitatem inadæquatam, apparentem, & falsam cum probabilitate adæquata, reali, ac vera. Quia supremum generis inferioris attingit proximè infimum generis superioris, suntque ambo inter se valde affinia. Probabilitas autem inadæquata, & falsa, & secundum quid talis, quam diximus reperiri in supremo gradu, in casibus argumentorum, est genus inferius respectu probabilitatis adæquatæ, veræ, & simpliciter talis; atque equivocatio contingit facillè inter ea, quæ sunt invicem affinia; omnis siquidem equivocatio provenit ex mutua aliqua affinitate, & similitudine equivocatorum.

ART. LX. Utrumque hæc habeant; probabilitatem adæquatam, seu simpliciter dictam, & de qua quaestio est inter Theologos, defuisse in casibus argumentorum, quia adsit totalis certitudo, vel quæ illi quoad præsens omnino æquivaleret ignorantia vincibilis, ac supina de malitia operationum, circa quas eadem argumenta versantur, facillè potest eundo per singula demonstrari. Quoad primum de filiis, qui prætextu templi, seu culcus divini negabant potentibus obsequium, & subsidium debitum, dupliciter demonstrat Christus adfuisse illis, & eorum Magistris notitiam certam obligationis in contrarium. Primum quia cum Matth. 15. increpasset Scribas, & Phariseos de transgressione legis: *Quare & vos transgredimini mandatum Dei, propter traditionem vestram?* vers. 3. ut id probet, utitur immediatè argumento sapientibus, & insipientibus peræque obvio, ac manifesto, nempe comparatione mandati divini, quod à pueritia docebantur omnes, cum traditione humana, quam ita novebant, ut etiam exercerent actu. Dicit enim: *Nam Deus dixit; honora patrem & matrem; & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis. Munus quodcumque est ex me (oblatum templo) tibi proderit, & non honorificabit patrem suum, aut*

matrem suam (ad hoc jam non tenebitur) & contra fecistis mandatum Dei, propter traditionem vestram. Hoc argumentum esse convincens nullis negabit Catholicis, cum sit argumentum Christi. Item autem fuisse pervium, ac manifestum non solum modò, & Phariseis, sed & affectibus eorum universis, palam est ex notariis oculis à me præsertim circa traditionem humanam. Aderat ergo transgressio, & istis aliquid convincens in contrarium. Item rursum apparet ex censura, qua Christus afflictorum erroris, & Doctores, & affectus, vers. 12. *Ecce sunt, & dices cæcorum. Cæcus enim dicitur, qui meridianam lucem non videt, quæque tantummodum visibilia, ac patentia, non qui latet tantum, ac per tenues rimas vix transparentia, non penetrat, uti ponderatum est supra, art. 35. Aderat ergo in contrarium aliquid ita clarum, ac patens, ut solus cæcus, aut oculus spontè claudens, id non videret. Præterea quid evidentiùs, & clariùs ratione moralibus esse potest, quam quod existendum est in Decalogo præceptis: primum de cultu Dei, quarto de pietate erga parentes, septimo de pietate erga proximum circa fortunas, adimplerentur, non solum esse invicem composibiles, sed etiam necessarias singulas seorsim. Arguitur contra veritatem sibi manifestissimam, dum prætextu perficiendi opus injunctum per unum præceptum prætermitterent opus injunctum per aliud, videlicet duo præcepta. Eadem namque est ratio de mulieribus, & de utroque, nempe auctoritas divina præcedens infinitè supra quamlibet auctoritatem humanam, quæ proinde utrumque aliàs magna, & debiliùs à popularibus haberi eacenus pro nihilo. Prætextu hinc, propter totalem similitudinem difficultatis, & solutionis, argumentum aliud ex vendentibus, & ementibus in templo, quorum mensas, & cathedras evertebat Christus dicens, Matth. 21. *Domus mea, domus orationis vocabitur: Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Quidquid enim hic prætextibus, quibus illi, ut dicitur, Hicogypsi apud Maldonatum ibi palliabant ulnas, censuræ est, & non tantum probabilis, non licet facere, quod illi faciebant: Domum Dei speluncam latronum.**

ART. LXI. Quoad crucifixores Christi, & quibus secundum argumentum dicebatur, eadem certitudo in contrarium est quodammodo manifestior ex verbis Christi, Joan. 15. 24. *Si pater non fecisset in eis, quæ nemo alius fecit, patrem non haberent. Nunc autem & viderunt, & oderunt me, & patrem meum. Viderunt autem ea opera, & certitudinem eorum notitiam habuerunt sapientes, & sapientes, Principes, & populi. Omnes enim facti celeberrima, & quampluribus rebus oculis roborata certissimè noverant cæcos videntes, claudos ambulantes, leprosos mundatos, sordidos sanctos, mortuos resurgentes; ac præsertim stupendum Lazari resurrectionem coram magna Judæorum multitudine gloriosissimè peractam. Unde tunc Pontificum, & Phariseorum, Joan. 12. 48. *Si dixerimus ei, omnes credent in eum, & multa illa veluti deperatio eorumdem Phariseorum apud eundem Joan. 12. 19. Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos: Videtur quod nil proficimus. Ecce mundus totus post eum abiit. Haec operibus usque adeo conspicuis, usque adeo vulgatis, certissimè notis, & manifestissimè demonstrantibus divinitatem Christi nulla poterat opponi auctoritas, nulla ratio in contrarium, quæ eorum**

momenti absolutè, & comparative magni, & quæ comparatione eorumdem operum non deberet flocci fieri, & pro nihilo reputari. Atque ut crucifixores non attenderint, prout attendere omnino tenebantur opera à Christo peracta pro iisdem crucifixoribus, & pro omnibus; fieri certè non potuit, ut ignorantium ipsum opus contra Christum, quod eximitur, Matth. 26. 39. Principes autem Sacerdotum, & Concilium querebant falsum testimonium contra Te, ut eum morti traderent, & non invenerunt; cum multi falsi testes accessissent. Hæc falsorum testimonii indigentia, & inquisitio, nota utique querentibus, & inter quos querebantur, palam probebat iniquitatem causæ, quam & cognovit minus conscius veritatis Iudex Gentilis Pilatus dicens ad Principes Sacerdotum, & turbas, Luc. 23. 4. Nil inveni causa in hoc homine. Patet itaque nullum de honestate operis sui probabilitatem adesse, & ad stipulari potuisse crucifixoribus Christi, cum tanta iisdem contradiceret certitudo innocentie, & divinitatis Christi, tamque esset manifesta falsitas, & mala fides persequentium illum.

ART. LXII. Jam quoad affectus Antichristi suffragari observare habituros illos esse contradicentem sibi infallibilem, & nunquam interitum certitudinem Sanctorum quatuor Evangeliorum æqualiter attestantium Christo, & detestantium Antichristum. Cujus proinde affectus licet habituri sint argumenta pro se maxima secundum conceptum absolutum, atque eatenus omnino majora, quam quæ committer habentur pro ordinariis Doctorem Catholicorum resolutionibus circa casus conscientie; habituri nihilominus sunt contra se omnia argumenta Christianæ fidei, auctoritatem Ecclesiæ, & quod caput est, auctoritatem divinam in iis manifestè præminentem, id est, habebunt pro se argumenta, quæ ita comparantur cum argumentis contra ipsos, sicut comparatur homo apprimè pictus cum homine vero, ac vivo; aurichalcum auro; & Rex comicus cum eo, quem fingit; quamquam distantia inter hæc sic incomparabiliter minor, quam inter illa. Argumenta autem pro opinionibus apud nos reputatis probabilibus comparantur cum argumentis in contrarium, sicut comparantur inter se antagonista duo vitium plus minus earundem, nec aliter alterutra prout improbabilitatis, ut minimum, aut temeritatis notam evadit.

ART. LXIII. Venio ad postremum argumentum de sumptum præteritis apud antiquos Gentiles probabilitate opinionis affirmantis honestatem idololatriæ, & aliorum plurium operum, quibus dicitur, ac immediate contradicit Decalogus. Et nequillam unquam opinionem verè, ac adæquate probabilem fuisse ullis idololatriæ professoribus, aut sectatoribus vitiorum, quæ ad professionem idololatriæ spontè consequuntur contra Decalogum. Quia licet illis faverint autoritas humana utrumque magna, & rationes, atque prætextus apparentes utrumque magnæ magnitudine utrobique excedente præfata eatenus sufficientiam ad probabilitatem; contradixit tamen ejusdem, tum evidentia certissimæ rationis naturalis, tum infallibilis certitudo divinæ revelationis, & auctoritatis, quarum neutra ulli opinioni probabili contradicit, & est contra conceptum veræ, ac legitimæ probabilitatis, ut contradicat, uti nupet observatum, ac demonstratum est. Nec idololatriæ illi, & Antidecalogum homines, seu populi excusari potuerunt per ignorantiam invincibilem. Quia invincibilis ignorantia

Decalogi quoad ea, quæ expressè in illo continentur nulli unquam adulto contigit, aut contingere potest saltem ad longum tempus, saltem ad extremum usque vitæ. Quia in re probanda nil me morari necesse est, dum respondeo Sinnichio semel, atque iterum probanti fusè nulli unquam adulto inesse ignorantiam invincibilem legis divinæ, & naturalis, atque in eum scopum superaddenti communem consensum Theologorum, primum cap. 96. sub finem, cum ea indistinctione, de qua superius conquestus sum, art. 26. Et secundo rursus, cap. 101. itidem sub finem cum distinctione, ac limitatione, quam & exegi prius, & modo adhibui. Neque circa hoc prætereunda sunt verba Augustini, ad quæ sapius recurrit Sinnichius, in Psalm. 118. concl. 25. post med. ubi præmissa quæstione: Nunquid lex ista naturalis non erat in populo Israel? respondet: Erat planè, quoniam & ipsi homines erant. Sine autem lege naturali essent, si præter naturam humani generis esse potuissent. Erat autem, & vigeat cum vi proxima obligandi. Totus nempe sermo ille procedit secundum istam legis usurpationem. Specialiter autem idololatria, cuius professioni maximopere credit, ac contendit Sinnichius suffragatam fuisse probabilem de ejus honestate opinionem, est tam manifestè stulta, tum quatenus negat unum autorem, & Dominum universorum, tum quatenus arrogat divinitatem re creatæ, ac limitatæ, maxime sensibili, ac materiali, & multò maxime experti rationis, aut sensus, aut vitæ, aut naturæ, ut nil stultius dici, ac cogitari possit, contradicentibus argumentis quoad utramque eam partem evidentissimis, quæ norunt docti, & non est hujus loci, ut distinctè exhibeantur. Verum nec necesse est, quia constat id patenter, ex illis ipsis duobus testimoniis sacris, quæ producuntur in argumento, art. 56. & 57. utrobique sub finem, altero de origine idololatriæ, altero de ejusdem fœditate, & stulta malitia. Consideretur utrumque, & sufficit, ut omnia deessent alia. Patet itaque opinioni de honestate idololatriæ, & subsequenti contra Decalogum operationum non defuisse certitudinem in contrarium, aut quæ illi quoad præsens omnino æquivaleret, vincibilem, ac supinam ignorantiam ejusdem, ex communi, ac indubitato PP. ac Theologorum consensu, apud ipsum Sinnichium, & apud Vaquez, & alios indicatos ab eodem ubi supra; ac proinde defuisse illi opinioni probabilitatem adæquate, propriæ, ac simpliciter talem, & de qua sola viget controversia inter Theologos.

ART. LXIV. Precor jam seriò Lectorem meum, ut consideret ipse, ac judicet, quam censuram mereatur propositio affirmans hæresim, aut aliam infidelitatis speciem, & manifestam, ac impiam stultitiam esse opinionem probabilem, aut reddi posse probabilem quantalibet cuiuslibet qualicumque hominum multitudinis auctoritate; Quod si cui minus patet quid, aut quorsum proponam. Rogo rursus, ut quisque judicet, quam censuram mereantur istæ propositiones: Probabile est, Sinnichius dicit, fuisse licitum esse negare indigentiam parentum subsidium necessarium, & creditoribus legitimis justam solutionem exhibita ad usus templi proportionali aliqua quantitate pecuniæ, si decem, viginti, centum, mille Doctores obsequente sibi populo, aut populis ita dicant. Probabile similiter est (Sinnichius dicit in simili, fuisse) licitum esse cultum, quem Mahometi exhibent ejus affectus, quia ita sentiant omnes sapientes, & insipientes per Dominum Turcicum penitus universum. Nota quoad primam propositionem

Decalogum

Decalogum ultra rationem naturalem ubique, & semper parem, tam bene notum fuisse Israëlitis, atque nobis, atque auctore Deo utriusque intinatum, Quoad posteriorem nota, idololatriam esse multò deteriorem, quam cultum Mahometis, & turpitudinem illius esse multò notiorē, quam turpitudinem hujus, & insuper nullam idololatriæ speciem habuisset or sectatores, quot à principio in hunc usque diem numerat Mahometismus. Judica similiter, si placet, de dicentibus probabile esse, nil peccasse crucifixores Christi, nil peccaturos asseclas Antichristi, atque adverte, differentiam temporis est, vel fuit materialiter se habere in materia doctrinali, nec fieri posse, ut fuerit probabile, non peccatum sic, vel sic agentem, & non sit probabile sub eadem hypothēsi, non peccasse eum, qui sic, vel sic egit. Censura autem, quam tuleris, comprehendet Sinnichium tenentem pertinaciter, & docentem ex professo, hæresim Scribarum, & Phariseorum, ex qua arguit, & impiam idololatriarum stultitiam fuisse opiniones probabiles probabilitate, de qua disputatur inter Theologos.

ART. LXV. Adde circa eadem argumenta, si quid ea probarent, & siquidem præcindatur, uti præcindit Sinnichius, à certitudine, quæ re ipsa aderat in contrarium, probare plus etiam, quam intenditur, & probare contra sententiam auctoris ipsorum. Quia probaret, opinionem non solum utcumque probabilem, sed etiam probabiliorem, & probabilissimam, simulque existimata tutiorem non excusare à peccato. Scribæ namque, & Pharisei, non unus, vel alter, aut pauci aliqui, sed omnes unanimi consensu erant auctores, & suffragatores traditionis reprobatae à Christo, atque docebant, laudabilius, ac tutius esse operari juxta illam. Idem facile conicies proportionaliter circa crucifixionem Christi, & adorationem Antichristi, & facilius multò circa idololatriam, necnon circa prosecutionem vitiorum contra Decalogum.

ART. LXVI. Adde rursus absque ulla Sinnichium necessitate circumvisse remotissima, & tempora, & loca, ut inveniret suas illas reconditas opiniones probabiles. Habebat enim sub oculis in proximis circumquaque provinciis quamplurimas, quales quærebantur opinionibus probabilitatis tam solidæ, tam firmæ, ut consiliter posset cum contradicente sibi certitudine infallibili, tum fidei divinæ, tum rationis evidentis. Aderant nimirum in Germania, Anglia, Hollandia, aliisque finitimis provinciis Christus in Eucharistia concubitus, concubitus sacre imaginis, sponsæ Christi ex alceretis raptae ad concubinatam matrimonii nomine cohonestatum, bona opera exclusa à cooperatione salutis æternæ exlex arbitrium humanum, quia expertis libertatis, ac indifferentiæ, aliæque similes scelerates assensu, & usu receptæ ex unanimi consensu omnium inibi Pseudoepiscoporum, Doctorum, seu Ministrorum, Magistratum, Principum, populorum. Aderant hæc propè in januis. Quid igitur opus fuit recurrere ad remotiora, & obscuriora?

ART. LXVII. Adde postremò universaliter, ut tandem aliquando discedam à Sinnichio, conatus illius omnes, qui tam multipliciter comperti sunt inane, ac dissoluti adversus nostram, & communem sententiam, valere nihilominus adversus ipsum Sinnichium, qui sua argumenta putat conclusentia, & ineluctabilia contra usum licitum opinionis probabilis, & etiam probabilioris, ac probabilissimæ, ut retulimus supra, & tamen docet licere uti opinione

practicè probabili eo quoque comprehendit articulo, qui inter perspicaciores patronos hujus doctrinæ censetur communiter. ceteris omnibus difficultatibus nempe licere cuique uti opinione practicè probabilis, adversus propriam in contrarium opinionem speculativam. En verba Sinnichii in eodem illo opere de Saule Excege, lib. 1. c. 67. §. 260. Neque enim per conditionis censei debent Summi Pontifici, quoniam homines, quibus subinde licitum est in praxi proferre licet quam speculative reputant peritorem. Credit illes hoc horrida detestationum portenta, quor & qualis re, & adversus qualemlibet usum opinionem in quantumcumque probabilis? Et tamen profert verum, quæ retuli, dissensens de casu, in quo tutius videtur erat omittere, quam agere. Tu vide, si placet. Mihi enim placet non distinguere diutius cum Sinnichio.

Proponitur argumentum Marinarii Academicismi.

ART. LXVIII. **R**. P. Fr. Antoninus Marinarius in opusculo de opin. prob. cap. 1. prosequitur fulsile hoc argumentum cum aliqua circuitione, qua rationem inferendi reddit quantum impeditiorem. Totum argumentum docet ex Augustino describente, ac refellente plures Academicos, quem Marinarius non vidit, sed excepit ipse fatetur, mem. 7. S. Doctoris testimonio. P. benedicto à Jesu Christo, quem nondum mihi videtur licuit. Agit autem Augustinus de Academicis, & ex professo tribus libris adversus ipsos, quibentur in tomo ejus primo; & brevis, lib. 1. de fin. cap. 18. in Enchir. ad Laur. cap. 20. lib. 15. de Trin. cap. 12. epist. 213. & alibi. Academici novi, nam de veteribus hic non agitur, inveniende veritate desperationem, in quam inciderant, auditoribus agebant, rati impossibilem esse assequutionem illam eo quod veritas, ut refert Augustinus, lib. 1. de Trin. Acad. cap. 5. Sive propter nature tenebras, quas, in propter similitudinem rerum, vel obtrata, vel confusitaret. Consequenter censere, sapientem, inmeretur à periculo errandi, nil tanquam verum amplecti unquam debere, sed suspensio iudicio omnia dubitandum absque assensu circumspecte, eis injuria magna conflata est, ut ait ibidem Augustinus. Probatur enim esse consequens, ut nil ageret, qui approbaret. Unde dormientem semper, & officiorum vacuum desertorem sapientem suum Academicus describere videtur, quem nil approbare censebant: Nunc illud quodam probabili, quod etiam verisimile nominatum, modo cessare sapientem ab officio asserbant, cum videtur, quid sequeretur. Doctrina igitur de suspensio de omnia assensu, nilque approbando, & simul à probabili, seu verisimili ad agendum sufficienti auctoribus suis Academicis, Academicismus necesse patitur, atque ex eo rale instituitur contra notamentum.

ART. LXIX. Doctrina de usu licito opinionis cuiusvis practicè probabilis coincidit cum Academicismo, estque verus, ac purus Academicismus. Academicismus autem pandit aditum ad Augustinum omne, & omne nefas reddit licitum, ac honestum estque vorago omnium vitiorum. Ergo de doctrina de usu licito opinionis cuiusvis practicè probabilis

probabilis hoc ipsum præster; ac proinde est falsa, & modis omnibus detestanda. Identitas probabilis-
ni, ut ita dicam, cum Academicismo, quæ est major
propositio, ex eo videtur manifesta, quia uterque
dignit, ac regular operationes humanas per proba-
bile, itaut probabilis dicant oprantem cum proba-
bilitate, eo ipso operati prudenter, nec esse undè
pote reprehendatur, aut puniatur, certè ego ita do-
cui in mea quaestione, & Academici docerent usque
ad eo operari sapienter operantem cum probabilita-
te, ut non aliter sapiens quisquam esse posset, quam
operando juxta probabilitatem, & sequendo proba-
bile, ut apparet ex verbis relatis Augustini, & appa-
ret clarior ex mox referendis. Quod autem apud
Academicos omnes universim operationes humanæ
sapienter exercitæ, sola probabilitate nitentur, apud
probabilis verò catholicos non nisi aliqua, nem-
pe illa sola quæcumque honestas, & inhonestas est con-
tinetur; est discrimin inter utroque purè materia-
le, & per accidens, quatenus materia subiacens
probabilitati latius patebat apud Academicos,
quam patebat apud nos, quam constat esse differen-
tiam ex parte solius materiae, atque adeò purè mate-
rialem, & per accidens. Quod enim ad formale at-
tinet, utriusque unanimiter videtur, unumquemque
sapienter, ac prudenter, atque adeò laudabiliter &
honestè amplecti quidquid probabile sibi videtur,
quicquid sit, an sapè, an rarò, an quandoocunque
accidat, an aliquando tantum, probabile ipsum
occurrat.

ART. LXX. Jam Academicum pandere aditum
ad omne flagitium, atque omnia promiscuè licere
atque nulla exceptione, ac limitatione, si admitta-
tur Academicorum doctrina, quæ erat propo-
siti minor; Augustinus tam luculenter, tam effica-
cer docet, ut nil locupletius, nil nervosius profe-
quutus unquam sit, lib. præsertim 3. contra Acade-
micos, ex quo pauca hæc considerare suffecerit c. 15.
Ipsa, transiens ab speculativa ad moralem, & pra-
cticam Academicæ dogmatis considerationem, de-
ponit primum universaliter turpissimam morum
acceptationem, quam invehit ea doctrina. Hinc
jam alterum ista verba vigilantior, ipsa facta hominum,
etiam considerare cepi: Tum verò tam multa mihi, &
tam capitalia in istos venerunt in mentem, ut jam non ri-
dium (ut facit arguens speculativè) sed partim sto-
machar, partim dolerem homines doctissimos, & acu-
tissimos in tanta scelera sententiarum, & flagitia devolu-
tu. Proponit deinde cap. 16. sub initium juvenem
adulter autem, eundemque nihilominus impunibi-
lem, ut reprehensibilem juxta eam Doctrinam: Quid
sæpe aliquis adolescentium, cum hos audierit dicentes:
Tunc est errare, & idèò nulli rei consentire debemus; sed
tamen cum agit quisque, quod ei videtur probabile, nec
pœnat, nec errat (quæ est ipsissima nostra sententia.)
Quid tantum meminere, quidquid occurrit vel animo,
vel sensibus, non vero esse approbandum. Id igitur au-
tem adolescentem insidiatur pudicitia uxoris aliena: Te-
ne consulo M. Tulli, de Adolescentium moribus, vita-
que tractamus, cui educande, atque instituende omnes
de littera tue vigilaverunt. Quid aliud dicturus es,
quæ non tibi esse probabile, ut id faciat adolescens? At illi
probabile est. Nam si ex alieno probabili vivimus, nec tu
devisi administrare Rempublicam, quia Epicuro visum
est, non esse faciendum. Adulterabit igitur ille invenis
inveniem alienam. Quid deprehensus si fuerit, ubi re inve-
nit, & quo defendatur, quamquam etiam si inveniat,
quid dicturus est? Et postquam utilis adversus Cice-

ronem, nec defendi, ac liberari juvenem posse,
sed neque reprehendi, ac condemnari debere re-
tenta scholæ Academicæ Doctrina, concludit. Sed
vos (colloquutores Alipius, Trigetius, Licentius)
mejocari arbitramini: Liber deierare per omne divinum
(cujus formulæ pœnit S. Doctorem lib. 1. retract.
cap. 1. sub finem) nescire me prorsus, quomodo iste pecca-
verit, si quisquis id egerit, quod probabile videtur, non
peccat.

ART. LXXI. Hinc progreditur immediatè ad
excludendam universalitatem peccati ab om-
ni, & quolibet utcuque enormi flagitio, & ad
astruendam honestatem omnium, & quorumlibet
vitiis juxta eam doctrinam, simulque obstruit
unicum Academicorum, & nostrum effugium o-
stendendo nullum flagitium, nullum vitium usque
adeò probabilitate destitui, ut probabile videri
non possit. Audiatur attente; Taceo de homicidiis,
parricidiis, sacrilegiis, omnibusque omnino, quæ dicis,
aut cogitari possunt flagitiis, aut facinoribus, quæ pau-
cis verbis, & quod est gravius apud sapientissimos judices
defenduntur; Nil consensit, & ideo non erravi; Quo-
modo autem non facerem, quod probabile visum est? Qui
autem non putant (ecce effugium) ista probabiliter posse
persuaderi; legant (ecce oclusum) orationem Catali-
næ, quæ patris parricidium, quo uno continentur omnia
scelera, persuasit; Quod est indicium evidentissimum
ejus parricidii ea oratione redditum probabilis. Ea
autem oratio efficacissimis maximæ apparentiæ ar-
gumentis referta videri potest apud Salustium in
Catalina. Redit ad idem Augustinus paucis inter-
jectis; Illud est capitale, illud formidolosum, illud opri-
mo cuique metuendum, quod nefas omne, si hac ratio
probabilis erit, cum probabile cuiquam visum fuerit esse
faciendum, tantum nulli quasi vero assentiatur, non so-
lum sine sceleris, sed etiam sine erroris vituperatione com-
mittatur. Hoc est barathrum abominationis, in
quod iudice, & demonstratore Augustino coniecit
confusio probabilis cum honesto, quàm fateban-
tur sponte, & audacter profitebantur Academici in
omni agibili, & quam eandem amplectuntur novi
probabilitatem patroni circa agibilia honestatis
controverfæ.

*Cui nihil est certum, nihil esse probabile; Et
probabile Catholicorum toto cælo
differre à probabili Acade-
micorum.*

ART. LXXII. **R**espondeo negando majorem
de identitate doctrinæ inter
Academicos profligatos ab
Augustino, & Doctores Catholicos laceffitos à
Marinatio, & dico nil esse utrisque specialiter com-
mune præter tinnitum vocis hujus æquivocæ, proba-
bile sonantis ex longinquo ex parte Academicorum,
& pertingenti ad aures nostras per lineam obli-
quam, per quæ interjectos plurimum sæculorum, &
authorum ex referentibus referentium anfractus, ac
propterea confusæ ab arguente cum probabili sibi
familiari, magisque noto, & quod apud autores
Synchronos, non alieno ex alieno rursus relatu, sed
voce sua propria exponentes sensum suum per-
cipere distinctius potuit. Ut æquivocatio ista,
quæ est valde pinguis, manifestetur clarè, pe-
nitulque dissipetur, observandum est initio in-
gens discrimin, quod ex ipso argumenti contextu
apparet

apparet haud obfcurè, & confluit dilucide Augu-
stinus lib. 19. de Civit. cap. 17. inter Catholicos om-
nes, eo ipso, quod Catholicus sunt, & Academi-
cos quoad dogma ipsorum proprium; Expedit
autem capitulum exhibere integrum. Quod autem
artinet ad istam differentiam, quam de Academicis no-
vis Varro adhibuit, quibus incerta sunt omnia, omnino
Civitas Dei talem dubitationem tanquam dementiam de-
testatur, habens de rebus, quas mente, atque ratione
comprehendit, etiam si parvam propter corpus corru-
ptibile, quod aggravat animam, quoniam sicut dicit
Apostolus; Ex parte scimus; tamen certissimam sci-
entiam, creditque sensibus, in rei cuiusque evidentiis,
quibus per corpus animus utitur, quoniam miserabilis
fallitur, qui nunquam putat eis esse credendum. Cre-
dit etiam Scriptura sancta, & veteribus, & novis,
quas Canonicas appellamus, unde fides ipsa concepta
est, ex qua iustus vivit, per quam sine dubitatione am-
bulamus, quando peregrinamur a Domino. Qua salu-
va, atque certa, de quibusdam rebus, quas neque
sensu, neque ratione percipimus, neque nobis per Scri-
pturam Canonicam claruerunt, nec per Testes, qui-
bus non credere absurdum est, in nostram notitiam per-
venerunt, sine iusta reprehensione dubitamus. Itaque
nemo Catholicus esse, & ad Civitatem Dei perti-
nere potest, qui distinguat certa quadam à qui-
buldam incertis, atque hærentem indiscriminatum
circa omnia dubitationem ita depellat, ut admissis
in animum, firmoque assensu certis iis, quæ per
sensum, vel rationem evidenter innotescunt, vel au-
thoritate divina infallibiliter confirmantur, con-
trariat alia quadam superesse, de quibus abique iusta
reprehensione dubitare sibi liceat; cum Academicus
nullam inter hæc omnia, aut aliqua horum differ-
entiam agnoscat, sed omnia promiscuè in idem
dubitationis chaos perinde utique hæsitans, ac su-
spensus obrudat, atque in hoc sapientiæ apicem
ipse, sicut Catholicus dementiæ detestationem con-
stituat.

ART. LXXIII. Ad istud discrimen consequi-
tur necessariò d. scilicet aliusd minime contemnen-
dum, imò quam maximi faciendum. Nempe Aca-
ademicus nequit distinguere ulla ex parte opinabile
à probabili, sed totum illud genus cum toto hoc ge-
nere confundit inevitabiliter; & perinde est proba-
bile apud ipsum, quod est opinabile temerariè, stul-
tè, impiè, sacrilegè, atque quod est opinabile ratio-
nabiliter, sapienter, seu prudenter, piè, religiosè,
atque diviso opinionis, quæ est nobis familiaris,
per necessarium, & certissimè legitima, in improbabilem,
& probabilem, nullum potest habere locum;
Sed est chimerica apud Academicos. Ratio est, quia
omnes ejusmodi differentie opinionum, & opina-
bilitum constituuntur per differentias majoris, & mi-
noris accessus, & recessus respectu eorum, quæ cer-
ta sunt, & habent in animo statum immutabilis, ac
indubitabilis veritatis, nec nisi aliquid certum po-
test esse mensura, & regula probabilitum, & impro-
babilitum, & magis, ac minus seu probabilitum, seu
improbabilitum; Sicut mensura, & regula utilium,
& inutilium, & magis, ac minus seu utilium, seu
nocentium est delectabile aliquid, vel honestum,
quod habeat rationem finis, quatenus primum in
unoquoque genere est mensura, & regula cætero-
rum, ut vulgo dicitur cum Philosopho. Ob ratio-
nem contrariam apud Doctores catholicos probabi-
litatum patronos opinabile re ipsa differt, à proba-
bili tanquam genus à differentia, dividitur legitime
per probabile, & improbabile, & per reliquas præ-

memoratas modò species. Quia videlicet Catho-
lici habent principia certa, ac indubitabilia
tanquam per regulam, & mensuram invariabilem
tatum cognitionum dispare gradus, momenta, &
inter opinabilia, quæ sunt probabilia, quæque in-

ART. LXXIV. Ex his apparet Academicos du-
los planè fuisse hac voce, probabile, maxime cum
probabilitatem suam dicebant approbabilem
& verisimilem, ut notat Augustinus in illo r. 1. 1. 1.
retract. prop. finem. Patet enim abusive dici pro-
babile, quod re ipsa non est probabile potius, quam
improbabile, & cuius oppositum non consider-
tur, an sit certè verum, an certè falsum, & an
certum certò, cum hinc saltem partialiter dependet
probabilis ab improbabili differentia: Rursum qua-
nam apertior loquutionis improprietas esse potest
quam ut aliquid approbabile, & verisimile dicatur
ab eo, qui proficetur nil esse approbandum, & ve-
rum cognoscit, ac invenit à nemine unquam pe-
dit est, esse dignum approbatione, quod appro-
bationem debet, & quod debet non appro-
bationem, atque aliquid cognosci, ut simile vero, ab eo, qui
verum ipsum non cognoscit, & dicit cognoscit à se
mine posse. Augustinus autem nil frequentius ad
significatius dicit, ac de idem in toto opere cum
Academicis, quam istas eorum loquutiones improp-
rias, & implicativas contradictionis; At Doctores
catholici utuntur eadem voce, probabile, verisimile,
gitimam, ac propriam significationem. Dicunt enim
probabile, quod probatur fundamento magis mo-
menti, & nil convincens apparet in contrarium, id
est, nil certitudinaliter ostendens illud esse falsum.
In summa probabile Academicorum est quæcun-
que apparet apparentia veri incogniti, certè non
agniti, nec limitabile, ac regulabile per aliquod
certum seu positivè, seu negativè, atque adeo in-
differentes ad manifestè stultum, & non stultum, im-
metarium, & non temerarium, &c. Quæ ratio-
nium opposita, & non solum diversa convenientia
probabili catholicorum. Quapropter perinde est
fædus est velle transferre ad probabile Academicorum,
quæ dicuntur de probabili Academicorum, ac
velle transferre ad canem Venatorum, quæ dicuntur
de cane Astrologorum.

ART. LXXV. Perspicitur clariùs, & pro-
fus insuperabiliter discrimen propositum, si probo-
cantur in medium definitiones utriusque proba-
bilis, & clariùs adhuc, atque insuperabiliter, si
argumenta Augustini adversus probabile Aca-
ademicorum admoveantur contra probabile ca-
tholicorum. Probabile Academicorum sic de-
nit August. lib. 2. adversus ipsos cap. 11. ad med. id
probabile, vel verisimile Academicis vocant, quod ut
agendum sine assensione potest invitare. Atque hoc, si
assensione, exponit ulterius dicens immediate
ne assensione autem dico, ut quod agimus, non oportet
aut nos id scire arbitremur, agimus tamen. Vides
Academicum non tam esse sollicitum de qualitate
cognitionis, cui oportet subesse probabilitatem
quàm de qualitate cognitionis, cui oportet subesse
subesse. Vides excludi à conceptu probabilitatis
omnem actum judicativum, & adhectivum ad rem
determinate partem potius, quàm oppositam, seu
que exigit cognitionem qualicunque de reliquis
que

que invitare possit ad agendum, & cum qua agamus. Vides igitur ad probabile Academicum non minus sufficere cognitionem, cum qua ex vi cuius honeste, imprudenter, stulte agitur, & perpetratur quodcumque, & quaecumque flagitium, quam cognitionem, cum qua, & ex vi cuius honeste, prudenter, sapienter agitur, & vitatur quodcumque, & quaecumque flagitium. Utrique etenim cognitioni perinde commune est, & æque convenit, ut invitare ad agendum, utque cum ea agamus. Considera modo ex dictis in nostra questione juxta communem consensum definitionem probabilis catholico-rum illud probabile ex suo imprimis conceptu generico includit assensum unius partis cum dissensu partis oppositæ. Quia probabile subest opinabili tantum generi suo immediato. Opinio autem, relatæ ad quam opinabile dicitur, definitur assensus unius partis ad formidinem partis oppositæ. Unde probabile nostrum includit in suo conceptu generico oppositionem contradictoriam cum probabili Academico. Deinde probabile nostrum ex suo conceptu differentiali est restrictum ad honestum creditum tale cum fundamento magni momenti, magni verò tum positivè, tum negativè, seu & absolute, & comparative. Unde non potest invitare ad agendum quidquam certò inhonestum. Quia opinio probabilis, per quam ipsum agibile denominatur probabile, est consensus conceptus ex motivo fallibili quidem, sed magni momenti non solum secundum conceptum absolute, verum etiam comparatione facta cum motivo partis oppositæ. Ita videlicet, ut omnibus delictis, quantum par est, consideratis, nulla partis oppositæ appareat certitudo. Quare probabile nostrum per suam rationem differentialem opponitur probabili Academicorum sicut restrictum, & regulatum laxo, & ex lege, quæ quidem distantia est qualis datur inter hominem pictum, & verum, vel pectus qualis inter ebrium, & sobrium. Joverit regere, quæ superius dicta sunt art. 58. & 59. de probabili adæquate, & simpliciter tali, & de eo, quod inæquate tantum, & secundum quid tale est. Quia probabile Academicorum est idem, ac probabile inæquate, & secundum quid ibi expositum, & coincidit, ut apparet consideranti definitionem Augustini, cum appetibili proximè, utcumque appetibile sit sive honeste, sive inhoneste, flagitiose, ac hæretice, idque certò, ac manifestè. Cujus oppositum convenit probabili nostro adæquate, & simpliciter tali, ut inibi expositum est. Perge modo identificare hæc duo probabilia usque adeò sibi invicem repugnantia, & habebis hircocervum.

ART. LXXVI. Transeo ad argumenta Augustini, quæ retuli art. 70. & dico, ea si adhibeantur adversus nostrum probabile, evadere tam ridicula, ac indigna, quam ridiculam, ac abominabilem, illam argumentis idem August. effecit, ac potius demonstravit doctrinam moralem Academicorum. Proponat iterum Augustinus adolescentem insidiatem pudicitie uxoris alienæ, & querat ex me, si cum querit ex Marco Tullio, quid dicam. Dico, quod dicit Marcus Tullius, mihi non videri probabile, quod seu intendit, seu agit adolescens. Reponat Augustinus mihi, quod reposuit Tullio, videri tamen probabile ipsi adolescenti, nec ex alieno probabili, sed ex cuiusque proprio agendum esse. Respondet jam juxta probabile catholicorum, quod juxta probabile Academicorum respondere Tullius nequaquam potuit. Nego adolescenti videri, aut etiam posse videri, id esse probabile. Quia habet certi-

tudinem in contrarium sibi manifestam. Sunt enim illi nota, vel quod perinde est, vincibiliter, & affectatè ignorata hæc principia, quæ insidiis pudicitie uxoris alienæ contradicunt evidenter: Nempè illud universalissimum usurpatum in simili ab ipso August. *serm. 25. in psalm. 118. Enarrat. in psalm. 57. lib. 2. de serm. Dom. in Monte app. 9. & lib. 2. confess. cap. 4. Quod tibi non vis fieri, ne facias alteri*, Et illa duo magis particularia: *Non mechaaberis, non concupisces uxorem proximi tui*. Quæ sunt omnibus certissime nota, certè à nemine ignorantur inculpabiliter, ut tradit August. in illis locis, & tenent firmissimè adversarii nostri, ut vidimus supra. Ecce habemus adolescentem evidenter convictum juxta nostrum probabile, evidenterque destitutum probabilitate nostra, quod eodem adolescente convincit evidenter Academicos Augustinus, quia probabile Academicum eripi illi nullo pacto poterat. Unde quod ad veritatem attinet, licet profectò mihi invertere juramentum Augustini, & dicere juxta probabile catholicorum: *Libet mihi deierare per omne divinum, scire me prorsus, quomodo isse peccaveris, tamen si quisquis id egerit, quod probabile videtur, non peccet*. Quia non probabile, sed temerarium, sed stultum, sed hæreticum, & supinè ignorantie est credere, quod liceat insidiari pudicitie uxoris alienæ. Multo autem manifestius evanescit, & putidum evadit alterum argumentum de homicidiis, parricidiis, sacrilegiis, deque conglobato omnium facinororum, & flagitiorum, quæ dici aut cogitari possunt, si similiter dirigatur adversus probabile Catholicorum. Cum enim singula ea flagitia habeant contradicentem sibi certitudinem manifestam evidentissimam rationis naturalis, ac infallibilis auctoritatis divinæ, ut dictum est, multò clariùs collectio eorumdem, & aliquum flagitiorum, quæ dici, & cogitari possunt, eidem subest certitudini in contrarium. Et igitur plusquam dici, aut cogitari possit ridiculum, quod asseratur homicidia, parricidia, sacrilegia, omniaque flagitia, & facinora, quæ dici, aut cogitari possunt paucis verbis apud sapientissimos iudices defendi, & sine peccato committi; Si quisquis id agit, quod non esse peccatum est practicè probabile apud catholicos, non peccat; id, si is non peccat, qui cum magno fundamento, & absque ulla certitudine in contrarium putat esse licitum, quod agit.

ART. LXXVII. Oratio Catilinæ, quo exemplo utitur per opportunè Augustinus, & rem suam promoveat fortissimè, ea verò admovet scopo nostro luculentissimam faciem. Oratio est digna auctore suo, & sociis auctoribus, iisdemque auditoribus condecensissimis. Utrorumque vera effigies exprimitur à Salustio, ex quo carptim pauca hæc prænotare libet, & expedit. Catilina fuit ingenio malo, pravoque. Huic ab adolescentia bella intestina, cades, rapine, discordia civilis grata fuere, ibique juventutem suam exercuit. Animus audax illi fuit, subdolis, variis, cujuslibet rei simulator, ac dissimulator, alieni appetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus, satis loquens, sapientie parum (hinc specialiter subluet ipse probabilis apud Theologum orationis) *Vastus animus immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat*. In tanta, tamque corrupta civitate Catilina, id quod factu facillimum erat, omnium flagitiorum, atque facinorum circum se, tanquam stipatorum catervas habebat. Nam quicumque impudicus, adulter, ganeo, manu, ventre, pene bona patria dissipaverat; quique alienum æs grande conflaverat, quo flagitium, aut facinus redimeret; præ-

reâ omnes undique parricide, sacrilegi, convicti indicis, aut pro factis iudicium timentes; ad hoc, quos manus, atque lingua perjurio, aut civili sanguine aiebat; postremo omnes, quos flagitium, egestas, confusus animus exagitabat, hi Catilina proximi, familiaresque erant. Iam primum adolescens Catilina multa nefanda supra fecerat cum Virgine nobili, cum Sacerdote Vestâ, & alia huiusmodi contra jus, fasque. Animus impurus, diis, hominibusque infestus, neque vigilis neque quietibus sedari poterat, ita conscientia mentem excitam vastabat. Sed iuventutem, quam, ut supra diximus, illexerat, multis modis mala facinora edocebat. Ex illis testes, signatores falsos commodare, fidem, fortunas, pericula vilia habere. Post ubi eorum famam, atque pudorem attriverat, majora alia imperabat. Si causa peccandi in praesens minus suppetebat, nihilominus insontes, sicuti fontes, circumvenire jugulare. Scilicet ne per otium torpescere manus, aut animus, gratuito potius malus, atque crudelis erat. His amicis, sociisque confusus Catalina, &c.

ART. LXXVIII. Ex animo, & pro animis tam fæda pestiferum consuetudinum lue correptis, penitusque corruptis, qualis oratio prodire, qualis ad persuadendum idonea censeret, & esse potuerit; facile, & cerro præsumitur. Sed nil opus est præsumptione. Oratio ipsa extat apud eundem Salustium, & in ea tota nullum est verbum, nullum vestigium, aut sapor, aut umbra honestatis, sed omnis vis persuadendi redigitur ad solam utilitatem, delectationem, seu libertatem ex legem, & ad gloriam vanam. Post maledicentiam enim adversus dominantes, & inter alia adversus severam flagitiorum coëctitionem, robur orationis in hæc verba contrahitur. *Quin igitur expergiscimini? In illa, illa, quam sæpe optatis libertas, præterea divitiæ, ædus, gloria, in oculis sita sunt. Fortuna ea omnia victoribus præmia posuit. Res, tempus, pericula, egestas, belli spolia magnifica, magis quam gratia mea vos hortentur. Ea pericula erant ex legibus obdelicta ante perpetrata, egestas ex prodigentiâ, & vita luxuriose peracta, spolia magnifica dicuntur direptio patriæ, quæ sunt manifesta ex contextu Salustii. Honestissima hæc oratio tunc tandem persuasit, evicique intentum, & vim suam exeruit manifestius, cum postulantes subinde locuti, quæ conditio belli foret, quæ præmia armis peterent? perrexit Catilina polliceri tabulas novas, proscriptionem incupierum, Magistratus, Sacerdotia, rapinas, aliæque omnia, quæ bellum, atque libido victorum fert; breviter, & dilucide, ut creditores fraudarentur juribus suis, spoliarentur iusti etiam omnis generis bonorum possessores, liceret omne nefas.*

ART. LXXIX. Oratione ista nil potuisse probabiliter persuaderi probabilitate honestatis, claritate ipsa est clarius. Quia videlicet claritate clarum est, nil quemquam persuadere de re aliqua posse sub ea ratione formali, sub qua nil de illa dicit, nil considerat. Siquidem ergo ex eventu orationis ejus, quatenus de facto parricidium patriæ, quo uno continentur omnia scelera, persuasit, recte colligit Augustinus, omne scelus esse probabile, & defendi posse, & committi sine peccato juxta dogma Academicorum; e videnter concluditur probabile Academicorum non fuisse restrictum ad probabilitatem honesti, sed prorsus indifferens, juxta præmemoratam ex Augustino definitionem, ad quodcumque, & quaecumque potens nos sine assensione invitare ad agendum. Verum Academici non solum non adhibere, sed nec potuerunt adhibere ullam ejusmodi restrictionem probabilis sui ad honestum. Quibus etiam

nil certum erat, nempe hoc tunc certum erat, utile patere latius, quam delectabile, & utrumque atque utrumque latius, quam honestum, & magis inter hæc existere differentiam, ac distantiam. Necesse igitur erat, ut probabile Academicorum, id est potens absque ulla assensione invitare ad agendum, esset prorsus vagum, ac indifferens ad illud genus bonorum, utque amplecteretur equaliter omne appetibile, sive honeste, sive inhoneste, sive certa, ac indubitata, sive incerta, & commutabilia. Nos autem disputamus de probabili probabilitate honestatis, quod nos invitare possit ad agendum per assensum, quod probabiliter iudicamus esse honestum, & cerro scimus, non esse certum, quod sit inhonestum. Quod sanè probabile, ut ad hoc non evincit oratio Catilina, adfuisse iniquam, quod persuasit, ut ne quidem illud argueret. Ex itaque omnibus abunde liquet argumentum ex Academicismo nil ad rem ipsam pertinere, quæ de agitur in præfenti, & equivocatione laborare velat crassa, atque differentiam Academicorum inter, & nos catholicos probabilitatem paternos non esse materialem, & penes solam majorem, vel minorem extensionem ipsius probabilitatis, sed esse communi formalem, & quoad totum conceptum realem quidativum probabilitatis, & probabilis, licetque hanc vocem probabile esse utriusque communi

Tres insuper Annotationes circa Academicismum.

ART. LXXX. Dico quædam alia notanda superiunt circa istud argumentum ex Academicismo deductum. Primum levioris momenti est, Mariannum perperam in longinquam regionem perperam esse, atque per sæcula quamplura, perque ambigua tenebræ antiquitatis semitas retrocessisse ad repositum utque Academicorum, quorum nullus per diu extat codex, ut argumentum erueret, quod proposuit. Si enim noluisse nudæ huic voci, probabilis adhærescere, quod esse turpe, & indecorum indignum inculcat Augustinus in illo cap. 11. de contra Academicos, sed rem ipsam urgere ea voce significatam, & expressam definitionem Augustini dicentis probabile esse, quod nos ad agendum sine assensione potest invitare. Si, inquam, res hæc ipsam urgere voluisset, habuisset illam facile obviā apud peccatores, & improbos quosque homines, qui nullo unquam sæculo defuerunt, nec potest fieri. Si enim nunquam defecit, quod invitaret ad agendum, & quidem cum assensione, quod magis confert ad paritatem respectu nostri probabilitatis cum assensione verò ita plena, ut & plauderet nequiter agentibus, tanquam prudenter, & optimo consilio agentibus juxta illud Prov. 2. 14. *Quæ latantur, cum malè fecerint, & exultant in rebus populi, & illuderent timentibus Deum tanquam impiis, ac insipientibus, sequæ ipsos stultè odio habebatibus juxta illud Sap. 5. 4. Nos insensatissimam illam & stimabamus insaniam, & finem illorum sine bono. Dicitur autem iis nihilominus probabile simpliciter, & adæquatè tale, eadem ratione qua dictum est Academicis defuisse, & diximus supra adversus Stoicichium defuisse peccatoribus aliis. Quia nimirum licet cum apparentia invitante ad eligendum, ac agendum*

sibi, quod ita fieri deberet. Constat hoc clarè ex toto opere Augustini contra Academicos, & ex qualibet eius parte, ac præcipuè lib. 2. cap. 5. necnon ex his ejusdem Augustini verbis lib. 15. de Trinit. cap. 12. initio: Exceptus enim, quæ in animum veniunt à sensibus corporis, in quibus tam multa aliter sunt, quam videntur, ut eorum verisimilitudinem nimium confisus, sanus sibi videatur, qui infans, unde Academica Philosophia sic invaluit, ut de omnibus dubitans multò minus infans recet. Huiusmodi exceptus, &c. Cum ergo hos assensum opinativum circa opinabilia, seu incerta quidem, sed quæ magis, quam sua opposita accedant ad ea, quæ certa sunt, minime excludamus, atque in hoc Marinarius ipse nobiscum conveniat, manifestum est nos cum Academicis minime convenire quoad assensum opinativum circa agibilia, vel admittendum, vel rejiciendum.

ART. LXXXV. Quod attinet ad allatum D. Thomæ testimonium, S. Doctor distinctè tradit in illis verbis hanc, dubitantem inter, & opinantem, differentiam, quod dubitans non inhaereat uni parti magis, quam alii, opinans verò inhaereat, licet absque firmitate circa alteram partem. Undè dubitatio duplici titulo, opinio uno tantum deficit à conceptu assensus. Quia assensus, & adheret uni parti magis, quam oppositæ, & adheret cum confirmate excludente omnem formidinem partis oppositæ. Sententia enim, à qua dicitur assensus, sicut assentiens à sentiendo, est conceptio distincta, vel certissima alterius partis contradictionis, uti assumit, ac supponit inibi Divus Thomas ex Isaac, & Avicenna. Quidquid autem sit de strictiori ista, & maxime propria significatione assensus, ratio certè assensus, & dissensus latius sumpti, & prout vulgo magis communiter usurpatur pro affirmatione, & negatione, est univocè communis actui incerto opinionis, & actui certo intelligentiæ, scientiæ, ac fidei divinæ. Ex doctrina namque Philosophi, de qua infra, perinde necesse est opinantem verum dicere, aut falsum, id est, affirmare, vel negare, ac intelligentem principia, scientem demonstrata, credentem revelata, & perinde contradicit negans possibiles esse plures species Angelorum affirmanti easdem esse possibiles, atque contradicit affirmanti scientificè animam esse immortalem, qui id ipsum negat; atque idè perinde omnes hi dicunt, affirment, & negant verè, & propriè, & sic de similibus. Tota ergo differentia reducitur ad formidinem oppositi, quæ inest opinioni, & ad firmitatem, quæ inest actibus certis. Quod si Marinarius hanc solam differentiam exprimere voluit dicens opinantem assentiri uni parti, non assensu simpliciter tali, sed cum addito nempe assensu opinativo, ac probabilis; Dicit quidem verè, ut patet ex præmissis, sed insufficienter, ut ex eo liquido apparet, quia similiter dici potest scientem assentiri assensu non qualicumque, sed cum addito, nempe assensu scientifico, & certo, & neutrius extremi ratio differentialis ab altero extremo innotescit magis, quam prius propter inflexionem solam nominis substantivi in adjectivum. Quod enim prædicatum aliquod significetur per modum per se stantis, quod fit per nomen substantivum, vel per modum alteri adjacentis, quod fit per adjectivum, nil variat claritatem, aut obscuritatem circa idem prædicatum, cum nec augeat, nec minuat cognitionem illius. Ut igitur aliquid utiliter agatur, necesse est declarare aliunde quid sit formido opinantis, quid firmitas intelligentis, scientis, credentis aliquam veritatem. Declarat hoc luculentè, ut solet Divus Thomas in illo eodem attri-

culo, quem qui leget attentè, facile agnoscet inde rutam esse expositionem, quæ sequitur.

ART. LXXXVI. Intelligens prima principia, seu principia per se nota, ut quodlibet esse, vel non esse, totum esse majus sua parte; duo, & tria esse quinque, in simplicibus ejusmodi complexionum extremis, det clarè connexionem eorum inter se indefectibilem, ac invariabilem; atque hæc clara eius connexionis visio est tota invariabilis in omnem eventum firmitas ejusmodi affirmationum, seu complexionum. Similiter sciens aliquid demonstrativè, seu ex præmissis, sive per se notis, sive per hæc alia demonstratis, ut Deum esse summè amabilem, quia Deus est purum bonum, atque purum bonum est summè amabile, videt clarè connexionem indefectibilem terminorum simplicium consequentis, non immediatè in his ipsis terminis, sed mediantè præmissis; atque particula, ergo (ut hoc obiter addamus) quæ solet præponi consequenti, ponitur ad significandam mediatam istam, quæ mediatæ est, cognitionem connexionis inter extrema simplicia, quæ terminatur complexio consequentis, in præmissis, vel per immediatam inspectionem terminorum simplicium, ex quibus constat ipsæ præmissæ, si eadem præmissæ sint principia per se nota, si non sint memoriam claram illationis demonstrativæ ex prænotis, atque utralibet hujusmodi cognitione clara connexionis indefectibilis, ac invariabilis terminorum consequentis, in præmissis, est tota invariabilis omnem eventum firmitas scientiæ. Jam credentis est utraque ea cognitio clara connexionis indefectibilis terminorum simplicium complexionum, propterea quæ deest actui fidei ratio formalis, scilicet species firmitatis, tam eius, quæ datur in actu intelligentiæ complexæ, quam eius, quæ datur in actu scientiæ; atque hæc sola causa idem actus fidei dicitur, est obsecutus, tam respectu objecti sui materialis, seu purè terminativi, quod est articulus revelatus, quam respectu sui motivi formalis; id est, testimonium divinum, quod, & propter hoc credit. Præterquam quod minus credenti fide divina cognitio clara, & distincta, qua in argumentis, seu fundamentis ejusmodi dei videt credibilitatem, seu possibilitatem, & obligationem adherendi firmissimè testimonio divino, quod in illis præminet, per actum voluntatis, & intellectus contemptivum, ac rejectivum omnium, & quarumlibet, tum rationum, tum auctoritatum suadentium oppositum; atque hæc est voluntatis, & intellectus adhesio ad testimonium divinum, quatenus intrinsecè relata ad præcognitionem illam claram, ac evidentem summè credentis, est certitudo, & firmitas propria fidei divinæ, seu fidei, qua Deo credimus super omnia, ut exponit illi 6. Curs. Theol. quæ 22.

ART. LXXXVII. Denique opinioni, si verè tenetur, sive autoritate, deest clara, & distincta cognitio tam mediata, quam immediata connexionis indefectibilis terminorum simplicium, quos invicem confert, vel componendo, vel dividendo, tum summæ credibilitatis, seu possibilitatis, & obligationis adherendi per voluntatem, & intellectum testimonio proposito super omnia, & quolibet possibilia occurrere in contrarium; atque utriusque ejusmodi cognitionis clara, ac distincta deest, qui est pura quædam carentia perfectionis certitudinis, quæ in actibus præcedentibus, est in specialis exposita in actibus præcedentibus, est in certitudo propria opinioni, eademque communiter dicitur formido ad eum modum, quo in actibus voluntatis carentia rectitudinis debite dicitur malitia, carentia

arentia visus in subiecto capaci caritas, & carentia
lucis tenebra, & sic de aliis. Incertitudo ista, & for-
mido negativa, seu exclusiva perfectionis specialis
apparet in actibus intrinsicis certis inest universali-
ter omni opinioni, & pertinet ad conceptum eius
essentiativum; sed quod sit purè negativa, vel non
sit, accidit ei secundum suum conceptum generi-
cum, & est variabile in speciebus eiusdem. Fieri
namque potest, & sapè accidit, ut quis opinando
non solum non cognoscat distinctè, & clarè, vel con-
nexionem indefectibilem terminorum, vel summam
credibilitatem modo dicto, sed etiam cognoscat cla-
rè, atque ad veritatem deesse, vel in sua cognitione, vel
etiam in objecto tum connexionem, tum credibili-
tatem ejusmodi; atque hæc utriusque eius defectus
cognitio est incertitudo, & formido positiva, & con-
tinet in se imperfectiorem universalem opinionis ut
sit conjunctam cum perfectiuncula aliqua particu-
laris, quatenus cognitio imperfectiōis est aliqua per-
fectio. Itaque opinioni est communis cum intelli-
gentia complexa, scientia, & fide divina cognitio
confectionis terminorum simplicium, aut credibili-
tatis, necnon conformitatis inter ipsum actum, &
objectum prout ab eo representatur; solumque
differt ab eisdem per defectum, vel purè, vel non pu-
rè negativum cognitionis claræ, & distinctæ de præ-
dicta vel connexionem indefectibili, vel summa credi-
bilitate, & consequenter de formali sui ipsius infalli-
bilitate credita per fidem, visa per intelligentiam, &
scientiam.

ART. LXXXVIII. Jam igitur Academici non so-
lum nullam in ullo actu humano agnoscebant certi-
tudinem, ac infallibilitatem, solumque agnoscebant
possibilem homini opinionem, quæ est fallibilis, &
exposita periculo falsitatis, ac erroris; sed hinc ulterius
exprogrediebantur, ut dicerent nil unquam as-
sumendum, vel negandum, ut sic vitaretur omne pe-
riculum falsitatis, & deceptionis, quam putabant ef-
fectum hominis malum, propterea que sapientis
esse dubitare circa quælibet occurrentia, & hæere
acceptum in apparentis apprehensis, atque operari
juxta eandem apparentias prout apprehensas. Quæ
omnia patent clarissimè ex locis prædictis Angu-
stini, ut patet ex dictis hucusque à nobis opinantem
veraciter, & negare, atque operantem ex opi-
nione, operari cum judicio determinato circa alte-
ram partem contradictionis, & contrarietatis, licet
cum defectu certitudinis, & indefectibilitatis. Quod
illusterrimus Marinarius non satis exposuerat, & o-
portuit, ut nos diligentius exponeremus ad vitandas
nomulorum circa hæc tricas, ac præsertim recur-
ram quorundam ad prædicta quædam physica di-
stincta à representatione, & defectu representationis,
pro exponendis mutis quibusdam differentiis
directorum actuum intellectus; ac si intellectus per
speciem objectorum, quibus solis moventibus, deter-
minantibus, & cooperantibus agit, quidquid agit,
posset moveri, ac determinari ad aliud, quam ad re-
presentandum hæc, vel illa, & plus, vel minus; sicut
si diceretur, quod voluntas per bonitatem sibi pro-
positam posset moveri ad aliud, quam ad affectus, &
ad differentias alias, quam affectivas formaliter, aut
visus, vel auditus ad alias, quam visivas, & auditivas,
atque ex omni parte representativas. Verum de
hoc, & de non diversificandis actibus intellectus,
& voluntatis ex solo modo tendendi absque ulla, vel
etiam absque pari, & assimili prorsus diversitate ex
parte objectorum, circa quæ versantur, sicut res pu-
tè physice ita differunt inter se ex modo essendi, ut

Pars II,

simul necesse sit illis inesse specialia alia prædicata,
ratione quorum verificetur diversitas quoad modum
essendi. De iis, inquam, alibi ex professo. Id mone-
re necessarium non videtur, quæ dixi de propositio-
nibus affirmativis, intelligenda pariter esse de nega-
tivis proportionem servata, cum sit eadem de utris-
que ratio, eò vel maximè quia omnis negativa sem-
per, ac necessario, fundatur in aliqua affirmativa, si-
cut omne odium fundatur in aliquo amore, ut no-
tavi lib. 7. *Curs. Theol.* q. 10. & 12. art. 1. Quæ itidem
ratione D. Thomas in prædicto art. 1. & alibi o-
pinionem dicit acceptionem unius partis, tamen si o-
pinio negativa sit potius rejectio. Sed nil est moven-
dum de modo loquendi, cum de re constat.

*Proponitur, ac diluitur difficultas
ex definitione probabilis per
plerumque contingens.*

ART. LXXXIX. Ex hoc capite intenditur quæ-
stionem nostram esse de sub-
jecto non supponenti, atque sententiam nostram de
usu licito opinionis minus probabilis relicta opinio-
ne contradictoria magis probabili implicare in ter-
minis, ac proinde proferri à nobis voces Pluracorum
more absque ulla vera intelligentia, & reali interiori
assensu rei significata per voces, ejusdemque rei dis-
tinctione, ac mentali distinctione à contradictorio
ipsius. Arguitur autem sic. Probabile est, quod ple-
rumque contingit: Sed repugnat manifestè in ter-
minis, ut contradictorium eius, quod plerumque
contingit, sit & ipsum plerumque contingens. Ergo
repugnat manifestè in terminis, ut contradictorium
eius, quod est probabile, sit & ipsum probabile. Ergo
in nulla contradictione utraque pars potest esse pro-
babilis, seu magis, seu minus, sed si una pars est pro-
babilis, reliqua est non probabilis, seu improbabili-
lis. Necesse namque est contradictorium plerum-
que contingens raro contingere, id est, contradi-
ctorium probabilis esse improbabile juxta defini-
tionem datam; nec oppositum hujus concipi men-
te post cum assensu ab intelligente terminos, & dis-
cernente, quod affirmat, ab eo, quod negat, cum
sit veritas per se nota, sicut quodlibet esse, vel non
esse. Reliqua hujus argumenti præter majorem sunt
per se manifesta, atque omnino indubitabilia. Ma-
jor autem patet ex Philosopho sic sapè desinente
probabile, ac supponente talem esse ipsius conce-
ptum, & quidditatem, maximè verò, & ex profes-
so lib. 2. *Prior. cap. 27. init.* & lib. 2. *Rhet. c. 2. post med.*
in quorum priori loco sic habet: Eicos quidem est pro-
positio probabilis. Quod enim ut in pluribus sciunt sic factum,
vel non factum, aut esse, vel non esse, hoc est eicos, ut odire in-
videntes, vel diligere amantes. In posteriori autem sic;
Probabile namque est, quod fere semper solet fieri. Verum
non simpliciter, ut quidam definiunt, sed quod, cum de iis
sit, quæ aliter se possunt habere, sic se habet ad illud, ad quod
est probabile, sicut universale, & particulare.

ART. XC. Istud argumentum non jam ex iis
est, de quibus initio dicebam mihi in mentem non
venisse, antequam ederem quæstionem meam. Op-
posuerat enim illud mihi in disputationibus dome-
sticis, cum prima vice docerem de conscientia in hoc
Romano Collegio, Collega tunc meus in schola
Theologica Eminentissimus Cardinalis Pallavicinus.
Prætermittendum tamen duxi, & cum secunda vice
adhibito novo labore, ac diligentia eandem mihi
E 2 quæstio-

quæstiones traderem, & cum ultimam illis manum adhiberem ante editionem tum Romanam, tum deinde Lugdunensem. Quia nimirum credideram, sicut nullus ante hac Theologus usus fuerat ea probabilis notionis, ac definitionis, quam in analyticis, ac Rhetoricis tradiderat Aristoteles, ita nullum deinceps futurum Theologum, qui eidem insisterendum putaret pro rebus Theologicis, ac controversiis moralibus declarandis, & determinandis, eò quod ad hanc illa minimè pertineret, nec ad eam esset accommodabilis directè. Verum quia nuper legi Cardinalem Pallavicinum serio adhaerentem pro te præsentis definitioni illi Aristotel. disp. 8. & 9. de æt. hum. legi verò monitus à nonnullis, qui illum ea in te imitantur, necesse est, ut hic inseram, & plusculum exponam, quæ in disputatione illa exercitatoria, ejus mox memini, breviter respondendo suggererem.

ART. XCI. Dico Aristotelem exposuisse optimè probabile pertinens ad scopum suum, sed ne attingisse quidem, saltem directè, ac immediatè, probabile pertinens ad rem nostram præsentem, Aristoteles intendit exponere probabile argumentativum, ac syllogisticum, seu entimematicum, ac proinde universale, quandoquidem syllogismi ex universalibus sunt, & præterea probabile per se, opinabile, atque credibile, seu verisimile, quoniam syllogismus procedit ex per se notis, aut ex assumptis tanquam per se notis ad notum per aliud, quatenus notum per aliud. Nos autem in controversia præsentis sumus intenti ad probabile præcticum eligibile, & exequibile, ac proinde ad singulare, quatenus operationes sunt circa singularia, & præterea ad opinabile, credibile, seu verisimile per aliud, quatenus electiones, & operationes humanæ sunt ex præconstituto, seu circa notum ex alio, nempe ex præeunte consultatione. Tale esse nostram præsentem intentionem nulla indiget probatione. Controversia namque nostra est, an sit licitus usus opinionis probabilis. Usus autem est circa singulare, ac proinde opinio, ejus est usus, est itidem circa singulare. Sed neque obscurum est intentionem Aristotelis esse, qualem diximus. Et quidem de priori loco ex prioristis nil necesse est dicere, cum sit manifestum in toto eo opere de nulla alia re agi, quam de dirigendis, ac rectè ordinandis syllogismis, atque in illo ipso cap. 27. nil agatur aliud, quam diltribuere, & adaptare opportunè ipsum ejus, seu probabile ad omnes figuras syllogismorum, quos absque universali esse non posse est nimis familiaris, ac notum apud Aristotelem, cujus inter alia est hoc lib. 7. top. cap. 4. prope fin. Non est syllogizare quicquam sine universali. Quoad locum ex Rhetoricis sufficit, si non & superfluit hæc audire ex eodem illo cap. 2. paulò ante verba objectionis: Cumque ars nulla consideret singularia, ut Medicina quid Socrati, aut Callia salubre sit, sed quid tali, vel talibus; id enim artificiosum est; Singularia autem infinita sunt, & scientia nequeunt contineri: nec Rhetorica utique, quod cuique credibile est, considerabit, ut puta quid Socrati, aut Hippia, sed quid talibus, veluti & Dialectica. Vritur enim & ipsa syllogismo; adeoque & universali. Sed quid opus est, aliud id confirmare? cum ex ipso testimonio, quod objicitur, sit manifestum; tum quia dicitur probabile ita se habere ad id, ad quod est probabile, sicut universale ad particulare, quod patet nulli particulari respectu alterius particularis convenire posse, tum quia in ipsa prima quidditatem expressione dicitur probabile esse, quod ferè semper solet fieri, cum singulare, nec ferè semper, nec rarò, nec ullo modo aliquoties, sed semel tantum fieri possit.

ART. XCII. Manifestum igitur est, singularia circa, quæ est operatio, & electio, & de quorum proinde cognitione, & cognitionis qualitate principalis nostra controversia est, nec probabilis, nec improbabilis esse posse juxta eam Aristotelicam probabilitatis usurpationem, sed opinabilia, credibilia, verisimilia, vel & converso inopinabilia, incredibilia, & inverisimilia. Et quidem Philosophus distinguit non semel credibilia, & verisimilia à probabilibus tanquam genus à specie, ut apparet ex eod. cap. 2. Rhetorica paulò post principium. Rationibus autem, aut idem auditores inducimus, cum verum, aut verisimile est probabile, quæ in unoquoque sunt, esse demonstranda. Et rursus ante med. Nam cum credibile eadem ratione sit, & aliud quidem per se ipsum illud sit credibile, aliud probabile, aliud quoniam probari per talia videtur, aliter demum paulò post: Est autem possibile rationibus, quæ colligere, alia quidem ex his, quæ prius syllogismis collata sunt, alia verò ex his, quæ syllogismo quidem collata non sunt, syllogismo autem indigent, eo quod non sunt probabilis. Quorum necessario quædam hujusmodi sunt, ut index propter proximitatem (simplex enim esse syllogismus non bene consequatur, quædam non credibilia, quædam nec sunt ex concessis, nec ex probabilibus. In hac præputè postrema rationatione perspicitur probabile apud Aristotelem in prædictis locis perinde colligi, quoad genus incertorum, sicut ab eodem, & ab aliis communiter, dum propriissime loqui volumus, accipitur intelligibile quoad genus eorum, quæ certa sunt. Sicut enim in serie eorum, quæ certa sunt, etiam in serie eorum, quæ certa omnino non sunt, necesse est dari quædam prima principia, quæ non ex aliis prioribus, sed ex se præcisè credibilia sunt, ideoque dicuntur per se credibilia, seu credibilia sola apprehensione terminorum, & hæc appellantur ab Aristotele probabilis. In neutro namque genere dari potest processus in infinitum, & in unoquoque necesse est dari aliquod primum, quod non ex alio, ut demonstrat Philosophus lib. 3. poster. cap. 3. nil quod utrumque originem ducit ex inductione singulorum observantia, non illativa præcipii completi, sed manifestativa simplicitate complexionis terminorum, ut apparet quoad probabile ex allatis hinc montis, & tradit quoad intelligibile Philosophus primo Metaphysicæ, & cum eodem exponit lib. 4. Metaph. lect. 6. ante med. his verbis. Quod quidem sit (ut adquirentur prima principia sine rationatione, per hoc, quod à sensibus accipitur memoria, & à memoria experimentum, & ab experimentis terminorum cognitio, quibus cognitio cognoscitur hujusmodi propositiones communes, quæ sunt autem, & scientiarum principia. Differunt ergo probabilis ista Aristotelica à reliquis credibilibus cum ferme ne oppositi ad eam modum quo differunt intelligibilia, seu per se nota principia à reliquis enantiobus cum certitudine. Quod volenti attendere apparet clarè ex prælati Aristotelis illis particulis quæ syllogismo quidem collecta non sunt, syllogismo autem indigent, eo quod non sunt probabilis &c. quædam non credibilia; quoniam nec ex concessis, nec ex probabilibus. Itaque igitur (si non & majus) absurditatis genus est adducere Aristotelicam probabilis definitionem ad declarandam quidditatem probabilis proximè prædicti, ac singularis, & non assumpti in consultatione, sed illam per consultationem, atque adducere definitionem intelligibilis, & principii per se nota ad declarandam quidditatem, scilicet, seu principii eorum cogniti per aliud.

ART. XCIII.

ART. XCIII. Respondeo jam in forma ad argumentum ex art. 89. distinguendo majorem. Probabile universale, & argumentativum & quod per se, est, seu ex sola apprehensione terminorum tale est, est plerumque contingens, transeat major. Probabile singulare, & proxime practicum, atque illatum ex alio, & quod proinde non ex se præcisè, atque sola apprehensione terminorum tale est, est plerumque contingens, nego majorem, & supponitur ex alio, & concessa minore distinguo similitudinem consequens: Ergo repugnat manifestè in terminis, ut contradictorium ejus, quod est probabile, sit & ipsam probabile probabilitate per se primò tali, universali, & argumentativo, concedo consequentiam: Sit & ipsam probabile probabilitate non ex se præcisè, sed ex alio singulari, & proxime practica, nego consequentiam. Ex hac distinctione patet ad cetera, quæ annexuntur ibi, & similiter patet ex dictis testimoniis illa Aristotelis ita probare partem concessam, seu transmissam majoris, ut partem negatam minimè tangerent. Necessitas, & opportunitas hujus distinctionis apparet ex præindicatione, & utiliter repetenda intentione, & scopo, tum Aristotelis in illis locis, tum Theologorum in questione præfata. Aristotelis intentio, & scopus fuit inducere, & præmunire ad arguendum. Quia verò omnis argumentatio procedit ex universalibus, iisquæ vel concessis, vel per se notis, atque quoad concessa, nulla erat necessaria instructio. Necessitas quoque fuit, ut expositurus locum à probabili compelleretur sub ea voce aliquid solummodò universale, atque in suo genere per se notum. Theologorum autem in præfata questione intentio, & scopus fuit instruere, ac præmunire ad agendum, eligendum, ac exequendum. Quia verò actio est circa singulare, & electio est ex præconstituto, necesse est, ut acturi de probabili complectantur sub ea voce sola singularem, aut ad modum singularem habentem, & eaque quatenus nota, & conclusa ex alio. Differt ergo alterum ab altero probabili, & definitio unius à definitione alterius tanquam infinitum, seu interminatum, & primum à finito, determinatum, ac postremo, & tanquam definitio illius à definitione hujus. Propterea Aristoteles usurpat probabile, non passivè pro eo, quod probari, seu approbari merito potest, sicut visibile usurpat pro eo, quod videri potest, & laudabile pro eo, quod meriti laudatur, sed usurpat activè pro eo, quod est aptum ad probandum, ac suadendum aliquid absolute incertum, seu pro principio probationis, seu susceptionis incertæ, sicut risibile usurpat pro principio ridendi, & vivens sensibile pro principio sensationis. Theologi est converso accipiunt probabile passivè pro approbabili, seu habente, ac terminante probationem bonam, & validam, non activè pro idoneo ad probandum, ideoque exponunt suum probabile, non, sicut Aristoteles in locis, & verbis præindicationis, relatè ad conclusionem, quàm inferre potest dicens, sic se habet ad id, ad quod est probabile, sicut universale ad particulare, sed relatè ad argumentum, quod probatur, & dicunt probabile esse, quod autem fundamento magni momenti, seu quod magis habet ad verum, quàm ad falsum. Permutant igitur activa passivis, & ponunt quid pro quo, qui Aristotelicam probabilis definitionem ad rem præfatem transferre conantur, ut facerent.

ART. XCIV. Hoc præterea est valde mirabile Aristotelicam eandem probabilis definitionem adduci ad probandum fieri non posse, ut utraque pars

contradictionis sit simul credibilis, opinabilis, ac verisimilis; ne ut altera magis, altera minus. Quod sanè est non solum præter, sed etiam contra mentem, intentionem, totumque ea in re institutum Aristotelis, ut patet ex iis, inter alia ejusmodi multa, ex lib. & cap. 1. Rhetor. versus finem: Præterea oportet, ut sicut & in syllogismo persuadere contraria possimus. Et mox distinctius. Aliarum igitur artium nulla de contrariis ratiocinatur; sed dialectica, & Rhetorica id sole faciunt. Nam utraque similiter de contrariis est. Nempe ut utralibet valeat reddere credibilia, atque aded utraque simul credibilia reddant Dialectici, & Oratores sibi invicem contradicentes. Atque hoc ita positum in genere, toto deinceps reliquo libro deducit in opus tradendo ubique principia, & modum, quibus in unoquoque genere utraque pars contradictionis reddatur opinabilis, atque credibilis. E. g. cap. 15. quod est de inartificiali fide, primum ex legibus locum sic versat ad astuendam utriusque partis contradictionis credibilitatem, præmittens hanc istius suæ intentionis expressionem. Primum autem de legibus, quo pacto suadenti, & dissuadenti, accusanti, & defendenti (intents utique ad contradictoria) utendum sit, dicamus. Tum sic: Patet ergo, si lex scripta ad rem sit, communi tunc lege utendum esse, & aquo, ac bono, quam justioribus, & quod optima sententia uti hoc est, ut utrisque scriptis in omnibus, & quod æquum, ac bonum, permaneat semper, & nunquam, immutetur, sed nec communis lex, cum secundum naturam sit, ius verò scriptum sapientius, &c. Transiit deinde ad alteram partem contradictionis reddendam pariter credibilem: sin verò lex scripta rebus conveniat, tunc optima sententia dicendum, non esse legem positam, ut præter leges iudices, sed ne ignorando, quod leges volunt, peiores. Et quod nemo eligit, quod simpliciter bonum est, sed quod sibi. Et quod non differat, vel nullas leges esse, vel non uti &c. Sic de testibus, sic de pactis, sic de questionibus, sic de iurejurando agit inducta ubique credibilitate utriusque simul partis contradictionis. Patet igitur Aristoteli magis, quàm nobis contradicere, negantes simultaneam utriusque partis contradictionis opinabilitatem, & credibilitatem, & quatenus id concludere nituntur ex probabili Aristotelico, niti concludere ex causa privationem effectus. Quia nos autoritate Aristotelis ducti assentimur simulati probabilitatis circa utramque partem contradictionis, eandemque simultatem idem Aristoteles deducit ex suo probabili, tanquam ex unico, certè præcepto credibilitatis, opinabilitatis, ac verisimilitudinis principio circa reliqua incerta.

ART. XCV. Ratio simultaneæ hujus credibilitatis quoad utramque partem contradictionis est: Quia licet sit impossibile, ut utraque pars contradictionis simul sit vera, fieri tamen potest, ut utraque pars simul subsit principio universali, quia plerumque contingentia sit per se primò credibilis, seu ut loquitur Aristoteles, sit probabile, ac proinde fieri potest, ut utraque pars contradictionis simul reddatur credibilis, nempe utralibet pars per suum probabile, seu primò opinabile, ac credibile, cui subest. Exemplo res fiet manifesta. Matrem diligere filium, & lædentem non diligere à læso; utramque est probabile, ac per se credibile. Accidit autem Mariam esse Matrem Petri qui illam iniquè, & graviter læsit. Erit igitur credibile Mariam, quæ mater est, diligere Petrum, & rursus erit credibile, non diligere, quia iniquè, & graviter læsa est. Quia quod inferitur ex probabili, est credibile juxta

Aristotelem, qui opere ipso nuper id suadebat, atque ex D. Thom. opusc. 48. cap. 1. In omni materia existentibus veris, vel probabilibus præmissis semper sequitur conclusio vera, vel probabilis. Verum de istiusmodi similitudine probabilitatis conjuncta cum improbabilitate similitudinis, quoad utramque partem contradictionis, atque de multiplici eatenus comparatione paulo post uberius redibit sermo.

ART. XCVI. Nunc enim id postremo, & principaliter observare oportet, quod demonstrat Aristotelicam eam definitionem probabilis, ne indirectè quidem ad rem præsentem adaptari universaliiter posse. Nempè probabilitas definita per plerumque contingens est probabilitas tantummodò quoad an est? an erit? an fuit? idque in materia solum contingenti, & in qua absolute fieri potest rem sic, vel aliter esse, fuisse, fore. In materia namque necessaria, & in quaestione de quidditate rei, nullus est locus plerumque contingenti, quandoquidem quæ necessaria sunt, eodem modo semper eveniunt sub iisdem circumstantiis, atque quidditates rerum sunt invariabiles, & semper eadem, adeoque explorandæ per ea, quæ semper, ac necessariò sunt, non per id, quod plerumque contingit. Distinctionem istam suggerit, & annuunt huc nostra illius applicationi Aristoteles, lib. 1. Rhet. cap. 15. ante med. Cum enim dixisset de probatione per testes, subdit: Verum ii de hujusmodi solummodo testes sunt, factumne sit, an non; & utrum sit, an non? De qualitate verò minimè, ut puta si justum sit, an injustum. Atque mox addit usum probabilem, qualia utique exposuerat ubi supra per plerumque contingens, eundem esse, atque testium prædictorum: Qui ergo, ait, testes non habet, iis præsidis utetur, quod ex probabilibus judicandum sit. Id enim est optima sententia judicare, quod pecunia corrumpi probabilia non possint, quod falsi nunquam testimonii crimine accusentur. Qui autem habet adversus non habentem, his utetur, quod ad ferendam sententiam probabilia non sufficiant, quod rebus nunquam opus esset, si rationes res satis cognoscere possent. Pro sola igitur quaestione, an est, utile esse potest probabile quatenus convertibile cum plerumque contingenti, sicut testes, quia testes præcisè sunt, pro eadem sola utiles esse possunt. Nostra autem controversia procedit de probabili quoad qualitatem, & an justum, injustum; honestum, an inhonestum sit. Quæ equidem qualitas in iis, quæ pertinent ad legem naturalem, est omnino invariabilis, nec ad ea, quæ plerumque, sed ad ea, quæ semper eodem modo proveniunt reducitur; in iis verò, quæ pertinent ad legem positivam, sive divinam, sive humanam, non itidem ex iis, quæ plerumque contingunt, deprehenditur, sed ex eo, quod semel, nempè ex lege lata, vel non lata. Manifestum igitur est expositionem probabilis per plerumque contingens esse prorsus abs re pro intelligentia probabilis circa quaestiones, consultationes, & resolutiones de licito, & illicito, honesto, & inhonesto.

ART. XCVII. Hinc Aristoteles in Ethicis meminit plerumque contingentium, & directionis, quæ desumi inde potest, tantummodò lib. 1. cap. 3. & lib. 3. cap. 3. dum prudentiam in priori loco, & prudentem consultationem in posteriori considerat relatè ad electionem mediorum, quæ sunt idonea conservandis, & augendis divitiis, obtinendæ victoriæ, aliisque ejusmodi negotiis ad optatum exitum perduendis, in quibus quaestio est, an is exitus sit futurus, vel non sit futurus, qualis desideratur mediis his, vel illis sic, vel aliter dispositis. At ubi agitur de discer-

nendo honesto ab inhonesto, & de constituenda regula objectiva prudentiæ simpliciter dicta, & directionis absolute laudabilis in ordine ad finem humanis, & non solum artis, vel status particularis, nullum amplius fit recursus ad plerumque contingens, nec fit ulla de eo commemoratio, sed tota eatenus quaestio fit per mediocritatem inter excessum, & defectum; per id, quod decet, quod videtur sapienti, quod laudatur ab omnibus. Veritatem hanc quam facile perspicier, nec dubitare de ea poterit, si placeat legere librum secundum, & sextum Ethicorum, ubi ea de re universa, & universaliiter agit Aristoteli, & Philo sophus, & nil non tangit, quod ad rem tantam pertineat, & ratio purè naturalis allequi possit, & tamen, ut hoc iterum dicam, istud plerumque contingens nullibi, vel leviter tangit. Idem quod de eodem silentium apparet in reliqua tota tractatione de virtutibus singulis in particulari, de difficultatibus, & quaestionibus plurimis circa eadem.

ART. XCVIII. Sed nos id ipsum manifestius clariùs, & ineptitudinem plerumque contingens dignoscendam probabilitatem sententiarum, aut illicita operatione hac, vel illa, ponamus ad oculos distinctius proposita una, vel altera quaestione particulari. Reum convictum in processu potest debere condemnari juxta qualitatem delicti à iudice, tamen si aliunde certò conficere innocentiam eius rei, affirmat D. Thomas, negat Scotus. Arguitur pro D. Thoma, quia iudex fert sententiam quatenus, & gerit personam Reipublicæ, & eius auctoritate, ejusdemque præcipit uti utatur. Reipublica autem nullam habet noticiam præteream, quæ apparet in processu, & cetera quæ inibi non apparent, æstimat pro nihilo, juxta illud vulgare, quod non est in processu, non est in mando, ejusdemque Reipublicæ interest, ut iudex indispensabiliter procedat juxta allegata, & probata, utque nunquam ea conculcare, aut præterire illi liceat præter prævata qualiscumque noticiam. Arguitur pro Scotus, quia nulla repræsentatio, nullaque fictio juris dante à iudice potest realem personam suæ singularetatem, ejusdemque subjectionem ad legem naturalem ratione cujus est intrinsicè malum infamare, & exare innocentem certò cognitum, ut talem, non cooperari infamanti, & vexanti. Quærent, in utraque hæc sententia sit probabilis, an utriusque improbabilis, & an altera magis, seu probabilis, seu improbabilis, quam altera, an demum altera sit probabilis, altera improbabilis? Nil potest respondere juxta regulam, seu definitionem de plerumque contingenti. Quia una sententia dicit, convictus, altera dicit, nullus. Una semper, altera nunquam, & utraque assumit principium affectum eodem universalitate. Nullus igitur est usus ea definitionis pro dignoscenda probabilitate, aut improbabilitate sententiarum. Quod si propterea fiat recursus ad auctores sententiarum plerumque non fallentes: Contra est primò, quia definitio non dicit id esse probabile, cujus assertor plerumque non fallit, sed quod ipsum plerumque contingit, quæ sunt sunt diversa, & separabilia realiter, ut patet in eadem quia fallit, vel D. Thomas, vel Scotus, & altera dicit, quod nec plerumque, nec unquam contingit. Contra rursus, quia nec D. Thomas plerumque fallit, nec Scotus, ac proinde ex hoc ex parte utraque pars contradictionis erit probabilis, & quaestione proposita. Argumentum autem, cui respondemus, adducebat eam definitionem probabili-

Expenditur Aristotelica alia probabilium definitio.

ART. XCIX. **P**roderit ad maiorem eorum intelligentiam, & confirmationem, si considerationi prædictæ definitionis adiciatur consideratio definitionis alterius, quam idem Aristoteles de eodem probabili exhibet lib. 1. cap. 1. ante med. Definitio autem est talis: Probabilia autem sunt, quæ videntur omnibus, aut plurimis, aut sapientibus, & his, vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus, & probatis. Hæc definitio utuntur admodum fidenter Illustriss. Marinarius, & nonnulli alii. Sed quam id faciant perperam, non est difficile demonstrare. Observanda imprimis est distinctio, simulque proportionalis similitudo, quam inibi immediatè præmittit Philosophus, inter syllogismum demonstrativum, & dialecticum, id est, conclusum veri cum certitudine, & conclusivum verisimile cum formidine falsi. Demonstratio verè est, ait, quando ex veris, & primis syllogismiserit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima, & vera eius, quæ circa ipsa est, cognitionis principium sumpserunt. Dialecticus autem syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus. Reddit mox rationem utriusque utriusque, ius syllogismi declarationi communem per hæc verba: Non enim oportet in disciplinariis principiis inquirere propter quid, sed secundum unum quodque principiorum (juxta qualitatem cuiusque principii fallibilis, ac incerti, vel certi, ac infallibilis) ipsum per se esse fidem. Ex his liquidò rursus apparet verissimum esse, quod supra dicebamus, probabilia apud Philosophum perinde se habere quoad genus incertorum, atque se habent apud ipsum, & apud omnes intelligibilia quoad genus eorum, quæ certa, ac infallibilia sunt. Utriusque enim commune est intra genus suum, ipsa per se esse fidem, & non dari provocationem ad propter quid, seu ad aliquid natura ulterius, ac prius, ex quo illis concilietur fides. Atque hinc iterum constat probabile Aristotelicum, & quod definitio eius declarat, esse rem longè diversam à probabili, & probabiliori, de quo est præsens nostra controversia. Hæc enim instituitur de probabili controversio, atque in utramque, seu mavis, in utramvis partem deducto ex prioribus aliis, atque notioribus.

ART. C. Observandæ deinde sunt disunctiones quinque, quas innecit in sua ista definitione Philosophus distinguens, atque gradatim distribuens totidem probabilium classes à summa probabilitate usque ad infimam. Primus gradus probabilium est eorum, quæ videntur omnibus. Secundus eorum, quæ plurimis. Intelliguntur autem utrobique docti promiscuè, & indocti, nempe non alioquin dicendi, vel omnes, vel plurimi simpliciter, & absque addito, seu distinctivo aliquo. Intelligitur consequenter utrobique id genus rerum, & complexionum, quarum percipiendarum, ac æstimandarum quivis rationis compos est capax; nempe cuius quisquam non sic est capax, id ei videri, vel non videri non propriè dicitur. Ad hoc igitur probabile genus pertinent proverbia, seu adagia vulgò recepta, quæque illis affinia sunt. Tertius gradus est eorum, quæ videntur omnibus sapientibus. Quartus eorum, quæ plurimis sapientibus. Intelliguntur autem utrobique sapiens non soli propriè, & strictè tales, quales sunt paucissimi, sed latius, & juxta vulgarem usum tales, nempe versati utcumque in unaquaque scientia, vel arte, & intelligentes, quæ in ea commu-

ad probandum repugnare in terminis, ut utraque pars contradictionis sit probabilis. Est autem eadem ratio de omni, & qualibet alia questione circa licitum, & illicitum, ut patet consideranti, præsertim in materia virtutum, & vitiorum, quæ sunt circa operationes, & non directè circa passionem. Quæpropter quicumque volat adherere prædictæ definitioni probabilis, remanebit necessario exlex prorsus quoad hanc partem doctrinæ, & qualibet promiscuè dicat, vel probabilia, vel improbabilia pro genio, aut habitu hilaritatis, vel tristitiae, angustio, vel angustio, nec inveniunt illi per quod à præcepto revocetur, quoad hoc punctum: Quia verò definitio est universalis, & abstrahit à probabilitate speculativa, & practica, percipiamus id ipsum in exemplo alio ex materia speculativa, quod suggerit D. Thomas super additum suo de probabilitate iudicio in 4. distinct. 45. quæst. 2. art. 2. quæst. 1. ad 5. Quæstio est de utilitate suffragiorum pro existentibus in inferno. Quinta ratio adducenda pro parte affirmativa proponitur his verbis Damasceni in eodem sermone (de suffragiis mortuorum) narrat, quod Gregorius pro Traiano orationem fundens audit vocem sibi divinitus illatam. Vocem tuam audis, & veniam Traiano do. Cujus rei, ut Damascenus dicit in dicto sermone, testis est Oriens omnis, & Occidens, sed constat Traianum in inferno fuisse, quia multorum vitam necem amaram insituit, ut ibidem Damascenus docet. Ergo suffragia etiam valent existentibus in inferno. Respondet ad hæc D. Thomas: Dicendum, quod de facto Traiani hoc modo potest probabiliter æstimari, quod precipue B. Gregorius ad vitam fuerit revocatus, & ibi gratiam consequutus sit, per quam remissionem peccatorum habuit, & per consequens immunitatem à pena: Sicut etiam apparuit omnibus illi, qui fuerunt miraculose à mortuis suscitati, quorum plures constat idololatras, & damnatos fuisse. De omnibus enim similiter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum præsentem iustitiam propriorum meritorum. Secundum autem Superiores causas, quibus providebantur ad vitam revocandi, erat de eis aliter disponendum. Vel dicendum secundum quosdam, quod cum Traiani non fuit simpliciter à creatu pena æterna abscissa, sed eius pena fuit suspensa ad tempus, scilicet usque ad ultimum iudicii. Nec tamen oportet, quod hoc fiat communiter suffragia. Quia alia sunt, quæ lege communis accidunt, & alia quæ singulariter ex privilegio aliquibus conceduntur: Sicut alii sunt humanarum limitum rerum, alia divinarum signa virtutum, ut Augustinus dicit in libro de cura pro mortuis agenda. Vides hic ex sententia D. Thomæ probabiliter æstimari de utraque parte contradictionis, altera affirmante resurrectionem, justificationem, & gloriam, altera affirmante solam suspensionem poenæ ad tempus. Vides neutrum horum esse probabiliter contingens, aut ex plerumque contingentibus, aut secundum se, aut quoad modum, quo contingit, cum neutrum fuerit ex lege communi, sed ex privilegio, & quoad substantiam, & quoad modum. Ergo probabile apud D. Thom. cum quo quoad hoc conveniunt omnes omnino Theologi, nil habere commune cum plerumque contingentibus, neque potest regulari per plerumque contingens, estque alia, & alia res significata per hanc vocem probabile apud Aristotelem, & apud D. Thomam, cæterosque Theologos, sicut est alius, & alius, tum scopus, tum usus apud illum, & apud istos circa expositionem probabilis, & circa probabile ipsum, ut patet consideranti, quæ huc usque dicta sunt.

(* *)

communiter traduntur, cuiusmodi sunt quamplures, ideoque distingui potuerunt in omnes, & plurimos, & dici solent vici docti, seu periti. Intelligitur consequenter id genus rerum, quibus in unaquaque scientia, vel arte percipiendis, ac æstimandis plerumque sufficiunt, qui illas profitentur. Complectitur igitur hæc probabilium classis positiones, dignitates, & axiomata communiter citra omne dubium recepta in unaquaque scientia, vel arte, & quæ sunt illis affinia. Quintus, & infimus probabilium gradus continet ea, quæ videntur sapientibus paucis quidem, sed præminentibus, & publica approbatione, ac plausu celeberrimis. Contraponuntur enim postremi isti sapientes omnibus, & plurimis sapientibus, & dicuntur maximè familiares, maximèque probati, id est, non superficiales in sua scientia, vel arte, nec gaudentes sola vulgari, & ordinaria approbatione, ac existimatione sui, sed profundè penetrantes ad intima quæque, & abstrusissima scientiæ, vel artis, & agniti communiter, ac venerabiles, ut tales, & quibus proinde turpe, ac temerarium sit dissentire eatenus, ac refragari sapientes, seu professores inferioris notæ. Unde intra istum probabilium ordinem illa sola connumerantur, quæ sunt elevatissima, ac remotissima à sensu, & quorum intelligentia, iustaque æstimatio postulat virum summæ ingeni, & improbi, ac diuturni laboris, studique pertinacissimi.

ART. CI. Ex legitima ista, ac sincera expositione Aristotelicæ definitionis, ut dicitur ab adversariis, & dicta à nobis est juxta eorum loquutionem, seu potius descriptionem, ac divisionem probabilium, ut res ipsa habet, apparet spontè nullas, vel certè vix ullas Theologorum opiniones circa quæstiones apud ipsos controversas dici posse probabiles, aut magis, minusve probabiles, juxta phrasim, & sententiam Aristotelis, uti benè advertit Baylius in *detrip. examine*. Et quidem quoad primam, & secundam partem de omnibus, & de plurimis cuiusvis promissæ conditionis, an aliqua ex prædictis opinionibus sint eatenus probabiles, aut magis, minusve probabiles, quæstio est de subiecto non supponenti. Quia ejusmodi quæstiones sunt supra captum insipientium de vulgo hominum, in quibus proinde per se ipsos nil videtur circa illas, sed à sapientibus accipiunt, quid agant, in illarum materia. Nec sapientes de iis disputarent, atque pugnarent inter se, quæ idioræ askerentur, & dijudicare possent, & circa quæ deceret, ut haberetur ratio iudicii ipsorum. Quoad tertiam, & quartam partem de sapientibus, vel omnibus, vel plurimis, id est, ferè omnibus, est itidem de subiecto non supponenti eadem quæstio. Quia circa ea, circa quæ conveniunt viri docti omnes, vel ferè omnes, nil amplius controversatur, sed illa assumuntur tanquam principia ad decidendas controversias. Notum deinde est in ejusmodi Theologorum controversiis totidem plus minus sapientes adesse solere pro utralibet parte contradictionis, eumque solere esse numerum Auctorum pro utralibet parte, ut de neutra verificari possit videri illam Theologis omnibus, aut ferè omnibus. Observatur nimirum hoc in praxi doctrinæ, ut quod unus, vel alter Theologus è trivio dixerit adversus omnes, vel ferè omnes Doctores, non pensi habeatur, nec propterea id in controversiam vocetur, plauditurque merito Philosopho dicenti in eodem lib. 1. *top. cap. 9. ad med.* Nam de quovis contraria opinionibus proferente curam habere stultum est. Idem denique dico quoad postremam partem de sapientissimis, seu de

viris summa sapientia præditis, & habitis in summa reverentia. Nam quod certum est dixisse Dionysium, Augustinum, Hieronymum, &c. non controversatur à Theologis, sed assumitur ut principium ad decisionem controversiarum. Quod si quando contingat, sapientissimo, & probatissimo aliquo dicens, contradicere sapientes alios, ipse Aristotelis præcisè de causâ excludet è numero suorum probabilium, ut colligitur ex his verbis in *idem lib. 1. top. cap. 8. post initium*: Ponet enim aliquis (ut probabile, & ut principium, de quo erat sermo) quid videtur sapientibus, nisi id contrarium sit majorum opinionibus. Tanti enim, ut minimum sunt sapientes, tametsi inferioris notæ comparati sapientissimo, & probatissimo, quanti sit multitudo impertinenti sapienti comparata. Patet ergo nullas Theologorum sententias in rebus apud ipsos controversas dici posse probabiles, aut magis, minusve probabiles, juxta phrasim, & eam, quam dicunt definitionem Aristotelis. Atque hæc multis eodem pertinentibus prætermisissimè insinuasse suffecerit prius, qui libros Topicorum Aristotelis non legerunt, uti certissimum legerunt, qui Aristotelicam illam divisionem, ac descriptionem induxerunt in controversiam præteritam. Qui enim illos, vel saltem primum illorum librum legerunt, certò sciunt, & quasi palpantibus, probabile ab Aristotele sumi à trivè, ut dicitur supra, pro principio probationis incertæ, totumque ejus scopum, & opus in libris topicorum esse impedire probabilia, seu loca probabilium in omni genere, tanquam principia idonea ad confutandum in utramque partem contradictionis syllogismos insensibiles, hoc est, quibus pertrahi possit intellectus ad assensum utriusvis partis contradictionis, seu potius utramvis partem opinari.

ART. CII. Apud auctores autem Litterarum veteres, Sanctis quoque PP. comprehensis, quam recentis idem probabile sumitur passivè, ut insinuat dicebam supra, pro approbabilis, seu pro eo, quod approbare, & cui adhaerere, ac assentiri intellectu maximo potest, cum formidine tamen partis oppositæ. Ut autem res ipsa, de qua controversatur, in se distinetur distinctius, & vitaretur quæstio de voce, præsumimus, & hic, & in quæstione controversiam non procedere de usu licito opinionis prædictæ, quæ videtur fundamento magni momenti, magni vero, & positivè, & negativè, & absolute, & comparative, seu omnibus hinc, & inde, pro, & contra consideratis. Fundamentum magni hoc sensu momenti ducimus esse, quali prudens permoveri, & quali idem assentiri solet, quale plerumque non fallit, quod magis se habet ad verum, quam ad falsum; quod ita se habet respectu intellectus, sicut se habet respectu rationis motivum, quod nec inducit comparationem, nec permittit comparatione oppositi, necessitate morale, & tamen pollet vi pertrahendi ad se voluntatem omnibus, quæ occurrere cuique possunt, inde quaque consideratis. Huc igitur respiciere oportet, & videre, an opinio talis fundamenti sufficiens ad operandum innocenter, & honestè sine peccato, & cum laude, tametsi ad sit pro parte opposita fundamentum majus sive à ratione, sive ab auctoritate, absque ulla tamen certitudine ejusdem partis oppositæ; quidquid sit, an ejusmodi opinio dicenda sit probabilis, uti dicitur à nobis, an alio aliquo modo sit nominanda; Et an coincidat, vel non cum probabilitate, seu Aristotelica, seu Academica, aut a quolibet apud quoslibet alios. Nec enim est admodum curandū de voce, cum res ipsa patet à se invicem.

Quod si quis conqueratur expositiones istas nostras opinionis probabilis non esse methodicas, & indigere altera vel alia expositione sui, ut quiescent intellectum, propterea que concludat eundem esse definitionem aliam Theologis hucusque inauditam. Reponam ego imprimis exemplum Philosophi, in commemorationis nuper duabus ejus definitionibus, in quarum altera exponit suum probabile relatè ad judicium commune, tum hominum, tum sapientum, & speciale sapientissimorum, sicut ego exponi relatè ad prudentem in altera verò exponit peritumque contingens, sicut ego exposui per motumque plerumque non fallens, & quod magis se habeat ad verum, quam ad fallum. Nec definiam suggerere monitum Philosophi, circa quod videri potest prima expositio D. Thom. lib. 2. eth. lect. 3. initio: Dicitur autem satis, inquit Philosophus, si declarabitur potest, atque subiecta materia postular. Ipsum enim certum non est in omnibus simili modo rationibus flagitandum. Et paulò post: Amabile igitur de talibus, & ex talibus dicentes grosse, & figuratè verum ostendere. Ac demum: Disciplinati enim est in tantum certitudinem querere secundum unumquodque genus, in quantum rei natura recipit. Proximè enim videtur, & Mathematicum persuadentem captare, & Rhetoricum demonstrationes experere. Deinde ea exceptatio solum videtur cadere posita ex expositionem, quæ recurrit ad virum prudentem. Reliquæ enim constant iusta forma cum suo genere, & differentia. Recurrit autem ad virum prudentem habet auctorem Aristotelem in rethor. lib. 2. eth. cap. 6. post med. ubi mediocritatem propriam virtutis exponit sic: Quæ quidem mediocritas ratione præfinita sit, atque ita ut prudens præfinita. Idem præfinitur, cap. 4. ante finem, exponendo sic iusta, & temperata, Res igitur iusta, & temperata dicuntur, cum fuerint tales, quales vir iustus, vel temperans egeret. Iustus verò vir, & temperans est, non qui hac agit, sed qui etiam ita agit, ut iustus, temperans solent. Ubi cogimur, ut videtur, recurrit similis nostro. Et quidem vir prudens uterque ad eadè conspicitur, & tot, tantique indicia multipliciter præclara, ut quod relatè ad illam manifestatur, ipsa videatur claritate clarescere. Abiit verò, ut quisquam propterea relatè ad seipsum, quatenus suo sibi iudicio plaudentem de prudentia, libere velit, an fundamentum sit grave, seu magis momenti. Quoniam ita sibi defert, ac credit, stulto deest, ac credit, ut vulgò dicitur. Haud minus ab arduum esset, ut dum fundamentum grave, seu magis momenti exponitur relatè ad prudentem, prudens vicissim discerneret ab imprudenti, non per alia indicia, & propterea ejus prædicata, sed per hoc ipsum, quod solet moveri fundamentis magis momenti. Sic enim incidere in circulum vitiosum, facile aliquin vitabilem. Denique expositiones istæ meæ, ac definitiones sunt exis, quæ unanimi consensu recipiuntur ab omnibus Theologis, qui egerunt hucusque de ista questione in terminis propriis, ita ut nullus repta dissentiat, licet quamplures illorū egerint de ea diligentissimè. Est autem præsumptio non contemnere, & abicere definitiones communiter, ac unanimiter receptas, & est patitur periculum in rebus præsertim moralibus inducere novas, ac singulares definitiones. Quia definitiones paradoxæ inducunt conclusiones paradoxas, quas nemo nescit in materia morum esse valde periculosas; & quod est cumulus mali, inde idem resultat pertinacia, & incorrigibilitas in doctrina, quia desiturus manu-

ductione legitimæ definitionis, à qua dependet tota series reliquæ doctrinæ, necessariò redditur incorrigibilis. Quod quale sit inconveniens, quisvis spontè videt, & repræsentat bene Gerson, part. 2. lib. de reg. moral. sub titulo de superbia, & vana gloria: Pertinacia, ait, in opinionibus, & actibus propriis, per quam quis non est paratus corrigi, damnabilis, & vix sanabilis est præsumptio, & dum in rectoribus aliorum, aut apud religiosum est, cuncta turbat, & perdit.

PARS SECUNDA.

De Argumentis ex defectu libertatis opinandi, & Physicæ, & Moralis.

Reproducitur Argumentum ex defectu libertatis ad speciem actus opinativi.

ART. III. TRANSEO jam ad argumenta olim proposita adversus nostram sententiam, & planè digniora, quæ attentè considerentur. Quæ enim prosequuntur hucusque sumus, recte potius fuerint, & equivocationes, quam argumenta. Dux autem sunt difficultates ex antiquis, circa quas potissimum de aliquæ novo superaddita: fuerint ponderationes, quarum altera peritur ex defectu libertatis circa actus opinativos inæquales; altera eademque majoris longè momenti peritur ex periculo peccandi, seu agendi contra legem, cui subest operatio conformis opinioni minus probabili, simulque minus tutæ. Quia verò circa neutrum intelligi illa ex parte possunt, quæ de novo superaddita, & superaddenda sunt, quin simul oculis ea etiam subiciantur, quæ dederamus jam in nostra questione, oportebit, ut nos illa patienter repetamus. Repetemus autem data opera verbosius aliquanto, ac fusius, quoniam advertimus nonnullos, & quidem non ad modum paucos facilius adduci, ut multalegant, quam ut multum considerent, quæ paucis comprehensa sunt lineis; sicut sunt, quibus placeat magis longum iter, sed planum, quam breve, sed arduum; atque ab huiusmodi genii, & ingenii hominibus injecta nobis est tota ferè necessitas de utroque eo argumento rescribendi, cum si voluissent, attentius ea considerare, quæ scripsimus prius, advertere facile potuissent, quomodo inde iis etiam satisficeret, quibus denud perstrepunt.

ART. CIV. Ad argumentum, quod attinet ex defectu libertatis, præmittendum est, libertatem circa aliquem actum esse duplicem, aliam contradictionis, aliam contrarietatis. Libertas contradictionis, quæ & libertas exercitii dici solet, necnon libertas ad actum, & ad omissionem actus, est potestas eliciendi, seu inducendi actum aliquem conjuncta cum potestate omittendi, ac suspendendi eundem actum. Libertas contrarietatis, quæ & libertas specificationis, & libertas quoad speciem actus dici solet, necnon libertas ad utrumlibet ex actibus invicem oppositis, ut opponuntur amor, & odium, affirmatio, & negatio circa idem, est potestas eliciendi, seu inducendi actum aliquem conjuncta cum potestate